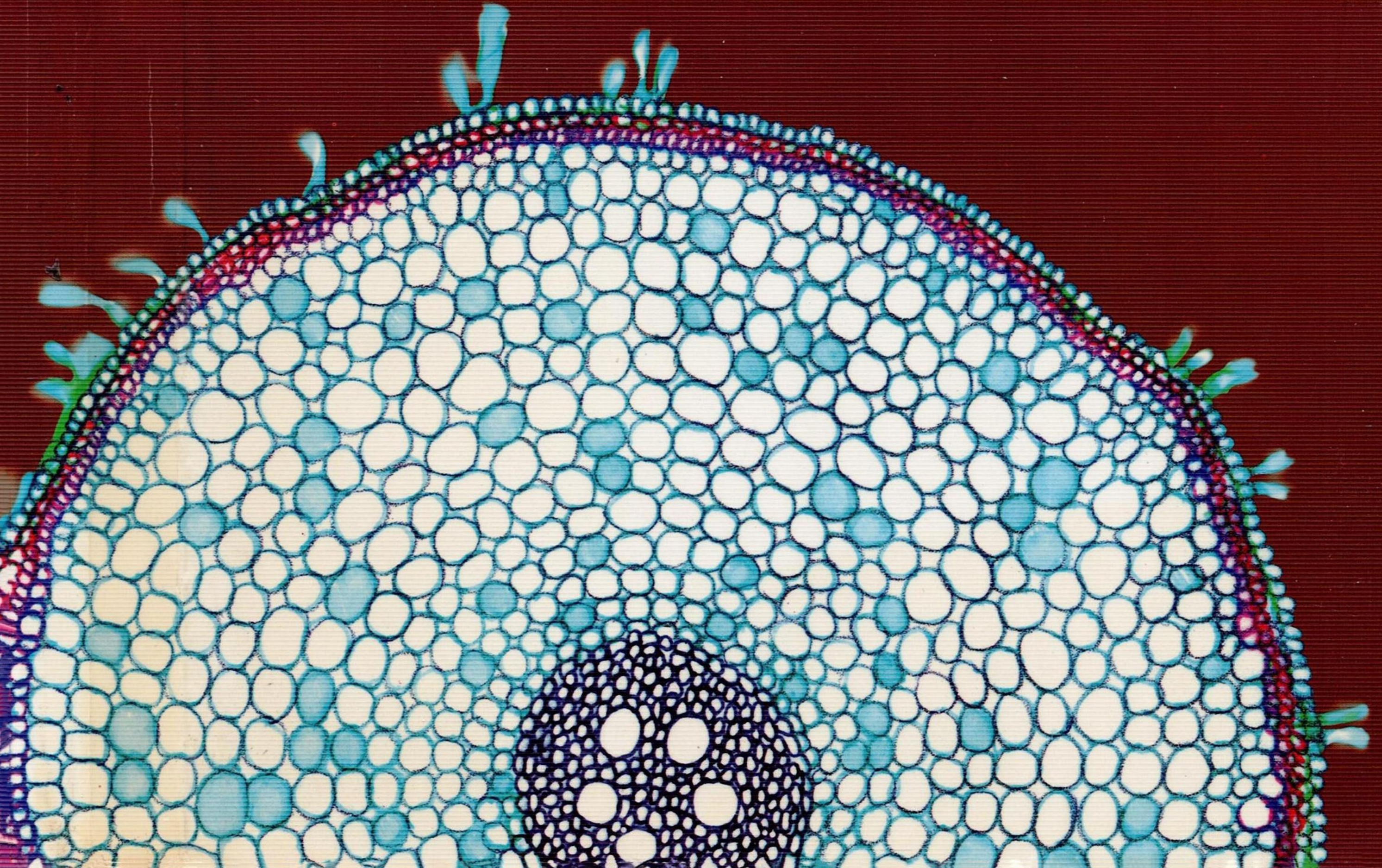
ปาพจน์

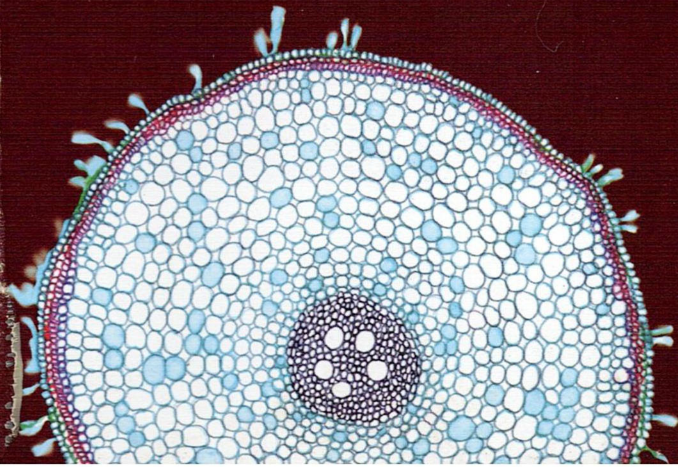
ฉบับ ฆราวาส ชั้นเลิศ

ปาพจน์

อานนท์ บางทีพวกเธอ
จะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า
ปาพจน์ (ธรรมและวินัย) มีพระศาสดาล่วงแล้ว
พระศาสดาของพวกเราไม่มี
ก็ข้อนี้ พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น
ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว
บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้น
จักเป็นศาสดาของพวกเธอ
โดยกาลล่วงไปแห่งเรา

มหาปรินิพพานสูตร

บทนำ

สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ยา บ้าน รถ หรือสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เราปรารถนาที่จะเลือกให้ได้มา ซึ่งสิ่งที่ดีที่สุด คุ้มค่าที่สุด สมประโยชน์ที่สุด ก่อนที่จะนำมาใช้

ในแง่ของหลักในการดำเนินชีวิต สำหรับชาวพุทธแล้ว คงไม่มีอะไรอื่น นอกจาก การพึ่งตนพึ่งธรรม ปัญหาก็คือว่า หลักธรรมที่ดีที่เลิศที่สุด คือขุมทรัพย์แห่งพุทธปัญญา ที่เป็นพุทธวัจน์ โดยตรงแท้ๆ นั้น อยู่ในรูปแบบที่เหมือนจะยากต่อการเข้าไปศึกษา

ทั้งนี้เพราะเหตุคือ จำนวน หรือ ปริมาณของคำสอนที่มาจากพระโอษฐ์นั้น มีมาก และ ยังถูกประกบไว้ด้วยคำอธิบายที่แต่งขึ้นใหม่ในภายหลังเข้าไปอีก

หนังสือ **"ปาพจน์ฉบับฆราวาสชั้นเลิศ"** ได้จัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการนี้ โดยการเลือกคัดสุตตันตะที่เป็นตถาคตภาษิต (เป็นพุทธวัจน์) เฉพาะที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิต ของฆราวาสโดยตรง เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษา ให้รู้แจ้งอริยสัจ แล้วทำที่สุดแห่งทุกข์ในที่สุด

ศิษย์ตถาคต กลุ่มพุทธกาล
ณ วัดนาป่าพง ๒๕๕๓

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนา กับคณะผู้จัดทำหนังสือ **"ปาพจน์ ฉบับ ฆราวาสชั้นเลิศ"** ในเจตนาอันเป็นกุศล ที่มีความตั้งใจเผยแผ่คำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์เองทั้งหมด ที่ท่านตรัสรู้ ในหลายแง่มุมที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิต วิธีแก้ทุกข์ ฯลฯ ตามหลักพุทธวจนะง่ายๆ เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษา และนำมาปฏิบัติเพื่อให้ถึงความพ้นทุกข์

ด้วยเหตุอันดีนี้ ขอจงเป็นพละปัจจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือเล่มนี้ และผู้ที่ได้อ่าน ได้ศึกษา พึงเกิดปัญญาได้ดวงตาเห็นธรรม พ้นทุกข์ในชาตินี้เทอญ

ขออนุโมทนา
พระคึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล

วิธีตรวจสอบว่า
เป็นคำของพระผู้มีพระภาคเจ้าหรือไม่

ภิกษุ ท. ! ถ้าภิกษุในธรรมวินัยนี้
จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ข้าพเจ้าฟังมาแล้ว ได้รับมาแล้วเฉพาะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคว่า นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย
นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา, ดังนี้,
พวกเธอ**อย่าเพิ่งรับรอง, อย่าเพิ่งคัดค้าน.**
เธอกำหนดเนื้อความนั้นให้ดี แล้วนำไป
สอบสวนในสูตร นำไปเทียบเคียงในวินัย,
ถ้าลงกันไม่ได้ เทียบเคียงกันไม่ได้ พึงแน่ใจว่า
นั้นไม่ใช่คำของพระผู้มีพระภาคแน่นอน
ภิกษุรูปนั้นจำมาผิด, **พวกเธอพึงทิ้งคำเหล่านั้นเสีย;**
ถ้าลงกันได้ เทียบเคียงกันได้ พึงแน่ใจว่า
นั่นเป็นคำของพระผู้มีพระภาคเจ้าแน่แล้ว
ภิกษุรูปนั้นจำมาอย่างดีแล้ว, พวกเธอพึงรับเอาไว้...

ตรัสที่อานันทเจดีย์, โภคนคร :มหาปรินิพพานสูตร
มหา. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๒

สารบัญ ปาพจน์

การมีธรรม
ของพระตถาคต
อยู่ในโลกคือ

ความสุข
ของโลก

ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี

ภิกษุ ท. ! ตถาคตเกิดขึ้นในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง สมบูรณ์ด้วยวิชชาและ จรณะ ดำเนินไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกคนควรฝึกไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบานแล้วจำแนกธรรมออกสั่งสอนสัตว์

ภิกษุ ท. ! ตถาคตนั้น ได้ทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้ กับทั้งเทวดา มาร พรหม ซึ่งหมู่สัตว์ กับทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว ประกาศให้ผู้อื่นรู้แจ้งตาม

ตถาคตนั้น แสดงธรรมไพเราะ ในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถะพร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง.

คฤหบดี หรือลูกคฤหบดี หรือคนที่เกิดในตระกูลอื่นใดในภายหลังย่อม ฟังธรรมนั้น.

ครั้นฟังแล้ว ย่อมเกิดศรัทธาในตถาคต. กุลบุตรนั้นผู้ประกอบอยู่ด้วยศรัทธา ย่อมพิจารณาเห็นว่า

"ฆราวาส คับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี ; ส่วน บรรพชา เป็นโอกาสว่าง.

มันไม่เป็นไปได้โดยง่าย ที่เราผู้อยู่ครองเรือนเช่นนี้ จะประพฤติพรรหมจรรย์นั้น ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียว เหมือนสังข์ที่เขาขัดสะอาดดีแล้ว ถ้ากระไร เราพึงปลงผม และหนวด ครองผ้าย้อมฝาดออกจากเรือนไป บวชเป็นผู้ไม่มีเรือนเถิด...."

มู.ม. ๑๒/๔๘๙/๔๕๔.

“ฆราวาสคับแคบ
เป็นทางมาแห่งธุลี
บรรพชาเป็นโอกาสว่าง
มิใช่เป็นการง่าย ที่จะอยู่
ครองเรือนแล้วประพฤติ
พรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์
โดยส่วนเดียว
ดุจสังข์อันขัดดีแล้ว”

มู.ม.๑๒/๔๘๙/๔๕๔

การดำรงชีพชอบ
โดยทิศ ๖
ของ
ฆราวาส

การดำรงชีพชอบโดยทิศ ๖ ของฆราวาส

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ในอริยวินัย มีการนอบน้อมทิศทั้งหกอย่างไรพระเจ้าข้า ! พระองค์จงทรงแสดงธรรมที่เป็นการนอบน้อมทิศทั้งหกในอริยวินัยเถิด"

คหบดีบุตร ! เมื่อใด **อริยสาวกละเสียได้ซึ่งกรรมกิเลส ๔ ประการ ไม่กระทำกรรมอันเป็นบาปโดยฐานะทั้งสี่** และ**ไม่เสพทางเสื่อม (อบายมุข) แห่งโภคะ ๖ ทาง**, เมื่อนั้น เขาชื่อว่าเป็นผู้ปราศจากกรรมอันเป็นบาปรวม ๑๔ อย่าง **เป็นผู้ปิดกั้นทิศทั้งหกโดยเฉพาะแล้ว**; ด้วยอาการอย่างนี้ชื่อว่า **เขาปฏิบัติแล้วเพื่อชนะโลกทั้งสอง**, ทั้งโลกนี้และโลกอื่น เป็นอันเขาปรารภกระทำครบถ้วนแล้ว (อารทฺโธ), เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ภายหลังแต่การตายเพราะการทำลายแห่งกาย, ดังนี้.

กรรมกิเลส ๔ ประการอันอริยสาวกนั้น ละเสียได้แล้ว เป็นอย่างไรเล่า ?
คหบดีบุตร ! **ปาณาติบาต** เป็นกรรมกิเลส. **อทินนาทาน** เป็นกรรมกิเลส. **กาเมสุมิจฉาจาร** เป็น กรรมกิเลส **มุสาวาท** เป็นกรรมกิเลส กรรมกิเลส ๔ ประการเหล่านี้ เป็นกรรมอันอริยสาวกนั้น ละขาดแล้ว.

อริยสาวก ไม่กระทำกรรมอันเป็นบาปโดยฐานะทั้ง ๔ เป็นอย่างไรเล่า ? ผู้ถึงซึ่ง ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรัก) ชื่อว่ากระทำกรรมอันเป็นบาป, ผู้ถึงซึ่ง โทสาคติ (ลำเอียงเพราะเกลียด) ชื่อว่ากระทำกรรมอันเป็นบาป, ผู้ถึงซึ่ง โมหาคติ (ลำเอียงเพราะโง่เขลา) ชื่อว่ากระทำกรรมอันเป็นบาป, ผู้ถึงซึ่ง ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) ชื่อว่ากระทำอันเป็นบาป. คหบดีบุตร ! เมื่อใดอริยสาวก ไม่ถึงซึ่งฉันทาคติ ไม่ถึงซึ่งโทสาคติ ไม่ถึงซึ่งโมหาคติ ไม่ถึงซึ่งภยาคติ; เมื่อนั้น ชื่อว่า ไม่กระทำกรรมอันเป็นบาปโดยฐานะทั้ง ๔ เหล่านี้, ดังนี้.

อริยสาวก ไม่เสพทางเสื่อมแห่งโภคะ ๖ ทาง เป็นอย่างไรเล่า ? คหบดีบุตร ! การตามประกอบในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเนื่องด้วยของเมาคือสุราและเมรัย เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะ, การตามประกอบในการเที่ยวตามตรอกซอกในเวลาวิกาล เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะ, การเที่ยวไปในที่ชุมนุมแห่งความเมา (สมชฺชาภิจรณ) เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะ, การตามประกอบ ในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทคือการพนัน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะ, การตามประกอบในบาปมิตร เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะ, การตามประกอบในความเกียจคร้าน เป็นทางเสื่อมแห่งโภคะ.

คหบดีบุตร ! **อริยสาวกเป็นผู้ปกปิดทิศทั้งหกโดยเฉพาะแล้ว เป็นอย่างไรเล่า ?** คหบดีบุตร ! พึงทราบว่า ทิศทั้งหกเหล่านี้ มีอยู่ คือพึงทราบว่า **มารดาบิดา เป็นปุรัตถิมทิศ** (ทิศเบื้องหน้า). พึงทราบว่า **อาจารย์ เป็นทักขิณทิศ** (ทิศเบื้องขวา), พึงทราบว่า **บุตรภรรยา เป็นปัจฉิมทิศ** (ทิศเบื้องหลัง) พึงทราบว่า **มิตรสหาย เป็นอุตตรทิศ** (ทิศเบื้องซ้าย), พึงทราบว่า **ทาษกรรมกร เป็นเหฏฐิมทิศ** (ทิศเบื้องต่ำ), พึงทราบว่า **สมณพราหมณ์ เป็นอุปริมทิศ** (ทิศเบื้องบน).

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหน้า

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา อันบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ** ดังนี้ว่า ท่านเลี้ยงเราแล้ว เราจักเลี้ยงท่าน ๑ เราจักทำกิจของท่าน ๑

เราจักดำรงวงศ์สกุล ๑ เราจักปฏิบัติตนเป็นทายาท ๑ เมื่อท่านทำกาละล่วงลับไปแล้ว เราจักกระทำทักษิณาอุทิศท่าน ๑

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา** อันบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว **ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยฐานะ ๕ ประการ** คือ ห้ามเสียจากบาป ๑ ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑ ให้ศึกษาศิลปะ ๑ ให้มีคู่ครองที่สมควร ๑ มอบมรดกให้ตามเวลา ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องหน้านั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องขวา

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องขวา คือ อาจารย์ อันศิษย์พึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ** คือ ด้วยการลุกขึ้นยืนรับ ๑ ด้วยการเข้าไปยืนคอยรับใช้ ๑ ด้วยการเชื่อฟังอย่างยิ่ง ๑ ด้วยการปรนนิบัติ ๑ ด้วยการศึกษาศิลปวิทยาโดยเคารพ ๑

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องขวาคืออาจารย์** อันศิษย์ปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว **ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์โดยฐานะ ๕ ประการ** คือ แนะนำดี ๑ ให้ศึกษาดี ๑ บอกศิลปวิทยาสิ้นเชิง ๑ ทำให้เป็นที่รู้จักในมิตรสหาย ๑ ทำการคุ้มครองให้ในทิศทั้งปวง ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องขวานั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหลัง

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องหลัง คือ ภรรยา อันสามีพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ** คือ ด้วยการยกย่อง ๑ ด้วยการไม่ดูหมิ่น ๑ ด้วยการไม่ประพฤตินอกใจ ๑ ด้วยการมอบความเป็นใหญ่ในหน้าที่ให้ ๑ ด้วยการให้เครื่องประดับ ๑

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องหลัง คือ ภรรยา** อันสามีปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว **ย่อมอนุเคราะห์สามีโดยฐานะ ๕ ประการ** คือจัดแจงการงานดี ๑ สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ๑ ไม่ประพฤตินอกใจ ๑ ตามรักษาทรัพย์ที่มีอยู่ ๑ ขยันขันแข็งในการงานทั้งปวง ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องหลังนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้วเป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องซ้าย

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย อันกุลบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ** คือ ด้วยการให้ปัน ๑ ด้วยการพูดจาไพเราะ ๑ ด้วยการประพฤติประโยชน์ ๑ ด้วยการวางตนเสมอกัน ๑ ด้วยการไม่กล่าวคำอันเป็นเครื่องให้แตกกัน ๑

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องซ้ายคือมิตรสหาย** อันกุลบุตรปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยฐานะ ๕ ประการ คือ รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว ๑ รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว ๑ เป็นที่พึ่งแก่มิตรเมื่อมีภัย ๑ ไม่ทอดทิ้งในยามมีอันตราย ๑ นับถือสมาชิกในวงศ์ของมิตร ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องซ้ายนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องต่ำ

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องต่ำ คือ ทาษกรรมกร อันนายพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ** คือ ด้วยให้ทำการงานตามกำลัง ๑ ด้วยการให้อาหารและรางวัล ๑ ด้วยการรักษาพยาบาลยามเจ็บไข้ ๑ ด้วยการแบ่งของมีรสประหลาดให้ ๑ ด้วยการปล่อยให้อิสระตามสมัย ๑

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องต่ำ คือทาษกรรมกร** อันนายปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายโดยฐานะ ๕ ประการ คือ เป็นผู้ลุกขึ้นทำงานก่อนนาย ๑ เลิกงานทีหลังนาย ๑ ถือเอาแต่ของที่นายให้ ๑ กระทำการงานให้ดีที่สุด ๑ นำเกียรติคุณของนายไปรำลือ ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องต่ำนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องบน

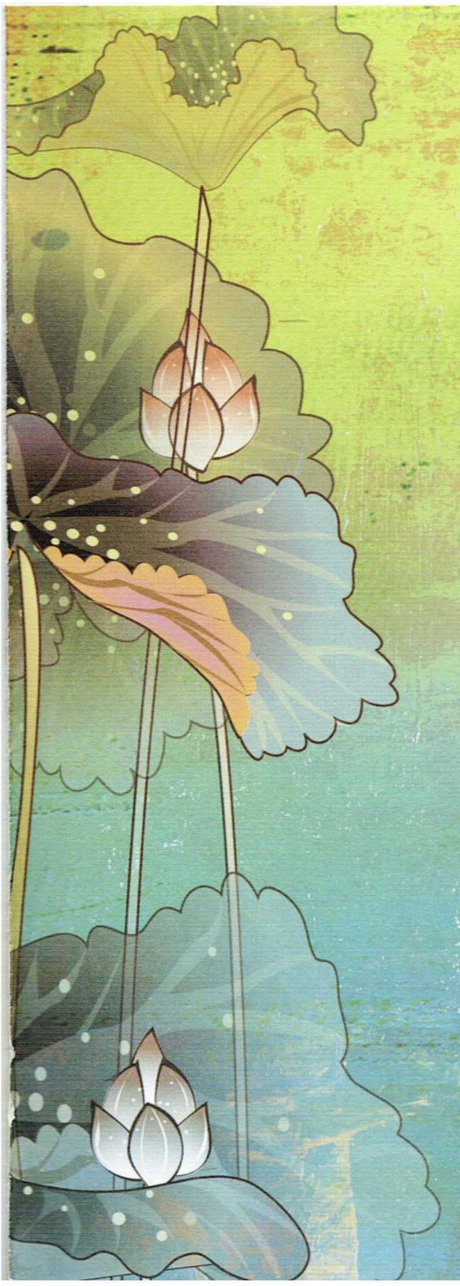
คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ อันกุลบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ** คือ ด้วยเมตตากายกรรม ๑ ด้วยเมตตาวจีกรรม ๑ ด้วยเมตตามโนกรรม ๑ ด้วยการไม่ปิดประตู (คือยินดีต้อนรับ) ๑ ด้วยการคอยถวายอามิสทาน ๑

คหบดีบุตร ! **ทิศเบื้องบนคือสมณพราหมณ์** อันกุลบุตรปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยฐานะ ๖ ประการ คือ ห้ามเสียจากบาป ๑ ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑ อนุเคราะห์ด้วยใจอันงดงาม ๑ ให้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง ๑ ทำสิ่งที่ได้ฟังแล้วให้แจ่มแจ้งถึงที่สุด ๑ บอกทางสวรรค์ให้ ๑

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องบนนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้ว เป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

ปา. ที. ๑๑/๑๙๕ - ๒๐๖/๑๗๔ - ๒๐๕

การตอบแทนคุณ มารดาบิดา

อย่างสูงสุด

การตอบแทนคุณมารดาบิดาอย่างสูงสุด

ภิกษุ ท. ! เรากล่าวการกระทำตอบแทนไม่ได้ง่ายแก่ท่านทั้ง ๒ ท่านทั้ง ๒ คือใคร คือ มารดา ๑ บิดา ๑

ภิกษุ ท. ! **บุตรพึงประคับประคองมารดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง พึงประคับประคองบิดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง** เขามีอายุ มีชีวิตอยู่ตลอดร้อยปี และเขาพึงปฏิบัติท่านทั้ง ๒ นั้นด้วยการอบกลิ่น การนวด การให้อาบน้ำ และการดัด **และท่านทั้ง ๒ นั้น พึงถ่ายอุจจาระปัสสาวะบนบ่าทั้งสอง** ของเขานั่นแหละ

ภิกษุ ท. ! การกระทำอย่างนั้น ยังไม่ชื่อว่าอันบุตรทำแล้วหรือทำตอบแทนแล้วแก่มารดาบิดาเลย

ภิกษุ ท. ! อนึ่ง บุตรพึงสถาปนามารดาบิดาในราชสมบัติ อันเป็นอิสราธิปัตย์ ในแผ่นดินใหญ่อันมีรตนะ ๗ ประการมากหลายนี้ การกระทำกิจอย่างนั้น ยังไม่ชื่อว่าอันบุตรทำแล้ว หรือทำตอบแทนแล้วแก่มารดาบิดาเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยงแสดงโลกนี้แก่บุตรทั้งหลาย

ส่วนบุตรคนใด
ยังมารดาบิดาผู้ไม่มีศรัทธา ให้สมาทานตั้งมั่นในสัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)
ยังมารดาบิดาผู้ทุศีล ให้สมาทานตั้งมั่นในศีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
ยังมารดาบิดาผู้มีความตระหนี่ ให้สมาทานตั้งมั่นในจาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการบริจาค)
ยังมารดาบิดาผู้ทรามปัญญา ให้สมาทานตั้งมั่นในปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

ภิกษุ ท. ! ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล การกระทำอย่างนั้นย่อมชื่อว่าอันบุตรนั้นทำแล้ว และทำตอบแทนแล้ว แก่มารดาบิดา.

ทุก. อํ.๒๐/๗๘/๒๗๘

...สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นมารดา,
สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นบิดา,
สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นพี่ชายน้องชาย,
สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นพี่หญิงน้องหญิง,
สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นบุตร โดยกาลนานนี้
มิใช่หาได้ง่ายเลย

นิทาน. สํ. ๑๖/๔๔๓ - ๔๔๔

ภัยที่แม่ลูก

ก็ช่วยกัน ไม่ได้

ภัยที่แม่ลูกก็ช่วยกันไม่ได้

ภิกษุ ท. ! ปุถุชนผู้ไม่มีการสดับ ย่อมกล่าวภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันไม่ได้ (อมาตาปุตฺติกภย) ว่ามีอยู่ ๓ อย่าง. สามอย่างคือ มีสมัยที่ไฟไหม้ใหญ่ตั้งขึ้น ไหม้หมู่บ้าน ไหม้นิคมไหม้นคร. ในสมัยนั้น มารดาไม่ได้บุตร (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้), บุตรก็ไม่ได้มารดา (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้).

ภิกษุ ท. ! ปุถุชน ไม่มีการสดับ ย่อมเรียกภัยนี้ว่าเป็นอมาตาปุตติกภัย **อย่างที่หนึ่ง**

ภิกษุ ท. ! ข้ออื่นยังมีอีก คือมีสมัยที่มหาเมฆตั้งขึ้น เกิดน้ำท่วมใหญ่ พัดพาไปทั้งหมู่บ้าน ทั้งนิคม ทั้งนคร. ในสมัยนั้น มารดาไม่ได้บุตร (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้), บุตรก็ไม่ได้มารดา (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้).

ภิกษุ ท. ! ปุถุชนไม่มีการสดับ ย่อมเรียกภัยนี้ว่าเป็นอมาตาปุตติกภัย **อย่างที่สอง.**

ภิกษุ ท. ! ข้ออื่นยังมีอีก คือมีสมัยที่มีภัยคือการกำเริบ (กบฏ) มาจากป่า ประชาชนขึ้นยานมีล้อ หนีกระจัดกระจายไป. เมื่อภัยอย่างนี้เกิดขึ้น สมัยนั้น มารดาไม่ได้บุตร (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้), บุตรก็ไม่ได้มารดา (เป็นผู้ช่วยเหลืออะไรได้).

ภิกษุ ท. ! ปุถุชนไม่มีการสดับย่อมเรียกภัยนี้ว่าเป็นอมาตาปุตติกภัย **อย่างที่สาม.**

ภิกษุ ท. ! ปุถุชนผู้ไม่มีการสดับ ย่อมกล่าวภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันไม่ได้ ว่ามีอยู่ ๓ อย่าง เหล่านี้.

ภิกษุ ท. ! ปุถุชนผู้ไม่มีการสดับ กล่าวสมาตาปุตติกภัย (ภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันได้) แท้ๆ ๓ อย่างนี้ ว่าเป็น อมาตาปุตติกภัย (ภัยที่มาดาและบุตรช่วยกันไม่ได้) ไปเสีย.

ภิกษุ ท. ! ภัย ๓ อย่าง ที่มารดาและบุตรช่วยกันได้นั้น เป็นอย่างไรเล่า ? สามอย่าง คือ สมัยที่ไฟไหม้ใหญ่ เป็นอย่างหนึ่ง, สมัยที่น้ำท่วมใหญ่ เป็นอย่างที่สอง, สมัยที่หนีโจรขบถ เป็นอย่างที่สาม ;

เหล่านี้บางคราว มารดาและบุตรก็ช่วยกันและกันได้ แต่ปุถุชนผู้ไม่มีการสดับ มากล่าวว่า เป็นภัยที่มารดาและบุตรก็ช่วยกันไม่ได้ไปเสียทั้งหมด.

ภิกษุ ท. ! ภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันไม่ได้ (โดยแท้จริง) ๓ อย่างเหล่านี้ มีอยู่ ๓ อย่าง คือ **ภัยเกิดจากความแก่** (ชราภยํ), **ภัยเกิดจากความเจ็บไข้** (พฺยาธิภยํ), **ภัยเกิดจากความตาย** (มรณภยํ).

ภิกษุ ท. ! มารดาไม่ได้ตามปรารถนากะบุตรผู้แก่อยู่อย่างนี้ ว่าเราแก่เองเถิด บุตรของเราอย่าแก่เลย ; หรือบุตรก็ไม่ได้ตามปรารถนากะมารดาผู้แก่อยู่อย่างนี้ว่า เราแก่เองเถิด มารดาอย่าแก่เลย ดังนี้. มารดาก็ไม่ได้ตามปราถนาว่า เราเจ็บไข้เองเถิด มารดาของเราอย่าเจ็บไข้เลย ; หรือบุตรก็ไม่ได้ตามปราถนาว่าเราเจ็บไข้เองเถิด มารดาของเราอย่าเจ็บไข้เลย ดังนี้. มารดาก็ไม่ได้ตามปราถนาว่าเราตายเองเถิด บุตรของเราอย่าตายเลย ; หรือบุตรก็ไม่ได้ตามปรารถนาว่า เราตายเองเถิด มารดาของเราอย่าตายเลย ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เหล่านี้แลเป็นภัยที่มารดาและบุตรช่วยกันไม่ได้ ๓ อย่าง

ภิกษุ ท. ! หนทางมีอยู่ ปฏิปทามีอยู่ ย่อมเป็นไปเพื่อเลิกละ ก้าวล่วงเสีย ซึ่งภัยทั้งที่เป็นสมาตาปุตติกภัย และอมาตาปุตติกภัยอย่างละสามๆ เหล่านั้น.

ภิกษุ ท. ! หนทางหรือปฏิปทานั้น เป็นอย่างไรเล่า ? นั่นคือ **อริยอัฏฐังคิกมรรคนั่นเอง** ได้แก่ **สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ.**

ภิกษุ ท. ! นี้แหละหนทาง นี้แหละปฏิปทา เป็นไปเพื่อเลิกละ ก้าวล่วงเสีย ซึ่งภัยทั้งที่เป็นสมาตาปุตติกภัยและอมาตาปุตติกภัยอย่างละสามๆ เหล่านั้น.

ติก. อํ. ๒๐/๒๒๘ - ๒๓๑/๕๐๒.

สิ่งที่ทุกคน ปรารถนา จะได้

สิ่งที่ทุกคนปรารถนาจะได้

คหบดี ! ธรรม ๔ ประการนี้ น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก ธรรม ๔ ประการเป็นอย่างไรเล่า คือ

ขอ **โภคะจงเกิดขึ้นแก่เราโดยทางธรรม** นี้เป็นธรรม **ประการที่ ๑** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

เราได้โภคะทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว ขอ **ยศจงเฟื่องฟูแก่เราพร้อมด้วยญาติและมิตรสหาย** นี้เป็นธรรม **ประการที่ ๒** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

เราได้โภคะทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว ได้ยศพร้อมด้วยญาติและมิตรสหายแล้ว ขอ **เราจงเป็นอยู่นาน จงรักษาอายุให้ยั่งยืน** นี้เป็นธรรม **ประการที่ ๓** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

เราได้โภคะทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว ได้ยศพร้อมด้วยญาติและมิตรสหายแล้วเป็นอยู่นานรักษาอายุให้ยั่งยืนแล้ว **เมื่อตายแล้ว ขอเราจงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์** นี้เป็นธรรม **ประการที่ ๔** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

คหบดี ! ธรรม ๔ ประการนี้แล น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก ฯ

คหบดี ! ธรรม ๔ ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้ธรรม ๔ ประการนี้ อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก ธรรม ๔ ประการเป็นอย่างไรเล่า คือ

สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา) ๑ สีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล) ๑

จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการบริจาค) ๑ ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา) ๑

คหบดี ! ก็ **สัทธาสัมปทา** เป็นอย่างไรเล่า อริยสาวกในธรรมวินัย ย่อมเป็นผู้มีศรัทธา เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า "เพราะเหตุอย่างนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูผู้สอน ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้

ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์” คหบดี ! นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา

ก็ **สีลสัมปทา** เป็นอย่างไรเล่า อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากอทินนาทาน เป็นผู้เว้นขาดจากกาเมสุมิจฉาจาร เป็นผู้เว้นขาดจากมุสาวาท เป็นผู้งดเว้นขาดจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทนี้เรียกว่า สีลสัมปทา

ก็ **จาคสัมปทา** เป็นอย่างไรเล่า อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ มีใจปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ มีการบริจาคอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ เป็นผู้ควรแก่การขอ ยินดีในการให้ และการแบ่งปัน นี้เรียกว่าจาคสัมปทา

ก็ **ปัญญาสัมปทา** เป็นอย่างไรเล่า บุคคลมีใจอันความโลภไม่สม่ำเสมอ คือ อภิชฌาครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ ละเลยกิจที่ควรทำ เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำ และละเลยกิจที่ควรทำเสีย ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข บุคคลมีใจอันพยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ อันวิจิกิจฉาครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ ละเลยกิจที่ควรทำไเมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำ และละเลยกิจที่ควรทำเสีย ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข

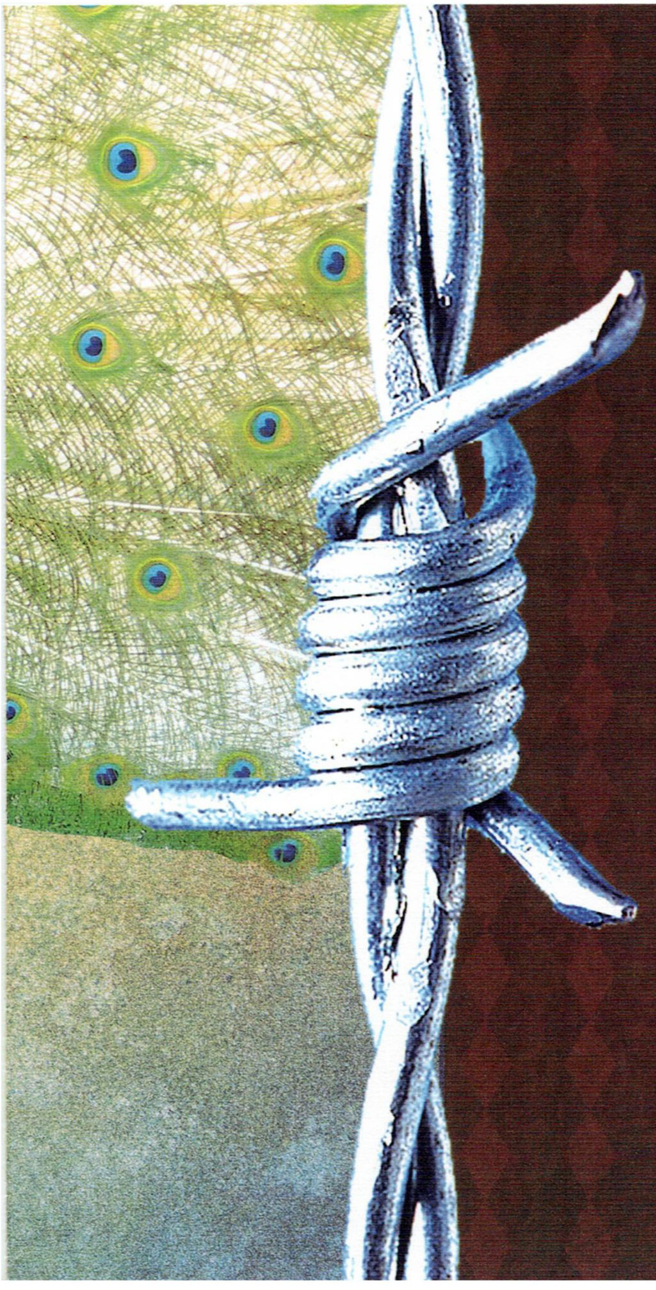
คหบดี ! อริยสาวกนั้นแลรู้ว่า อภิชฌาวิสมโลภะเป็นอุปกิเลสแห่งจิต ย่อมละอภิชฌาวิสมโลภะอันเป็นอุปกิเลสแห่งจิตเสียได้ รู้ว่าพยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา เป็นอุปกิเลสแห่งจิต ย่อมละเสียซึ่งสิ่งที่เป็นอุปกิเลสแห่งจิตเหล่านั้น

คหบดี ! เมื่อใดอริยสาวกรู้ว่าอภิชฌาวิสมโลภะเป็นอุปกิเลสแห่งจิตดังนี้แล้ว เมื่อนั้นย่อมละเสียได้ เมื่อใดอริยสาวก รู้ว่าพยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา เป็นอุปกิเลสแห่งจิตดังนี้แล้ว เมื่อนั้นย่อมละสิ่งเหล่านั้นเสียได้ **อริยสาวกนี้เราเรียกว่า เป็นผู้มีปัญญามาก มีปัญญาหนาแน่น เป็นผู้เห็นทาง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา** นี้เรียกว่า ปัญญาสัมปทา

คหบดี ! ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้ธรรม ๔ ประการนี้แล อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

จตุกฺก. อํ. ๒๑/๘๕/๖๑.

ความอยาก

เป็นเหตุแห่ง
ความทุกข์

ความอยากเป็นเหตุแห่งความทุกข์

ภิกษุ ท. ! เราจักแสดงธรรม (สิ่ง) ที่มีตัณหาเป็นมูล ๙ อย่าง ๙ อย่าง อย่างไรเล่า ?

เพราะอาศัยตัณหา จึงมี **การแสวงหา** (ปริเยสนา);
เพราะอาศัยการแสวงหา จึงมี **การได้** (ลาโภ);
เพราะอาศัยการได้ จึงมี **ความปลงใจรัก** (วินิจฺฉโย);
เพราะอาศัยความปลงใจรัก จึงมี **ความกำหนัดด้วยความพอใจ** (ฉนฺทราโค);
เพราะอาศัยความกำหนัดด้วยความพอใจ จึงมี **ความสยบมัวเมา** (อชฺโฌสานํ);
เพราะอาศัยความสยบมัวเมา จึงมี **ความจับอกจับใจ** (ปริคฺคโห);
เพราะอาศัยความจับอกจับใจ จึงมี **ความตระหนี่** (มจฺฉริยํ);
เพราะอาศัยความตระหนี่ จึงมี **การหวงกั้น** (อารกฺโข);
เพราะอาศัยการหวงกั้น จึงมี **เรื่องราวอันเกิดจากการหวงกั้น** (อารกฺขาธิกรณํ); กล่าวคือ
การใช้อาวุธไม่มีคม การใช้อาวุธมีคม การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท
การกล่าวคำหยาบว่า “มึง! มึง!” การพูดคำส่อเสียด และ การพูดเท็จทั้งหลาย :
ธรรมอันเป็นบาปอกุศลเป็นอเนก ย่อมเกิดขึ้นพร้อม.

ภิกษุ ท. ! เหล่านี้แล ชื่อว่าธรรม (สิ่ง) ที่มีตัณหาเป็นมูล ๙ อย่าง

นวก. อํ. ๒๓/๔๑๓/๒๒๗; (และ มหา. ที. ๑๐/๖๙/๕๙).

“สิ่งใด มีภาวะเป็นที่รัก
เป็นที่ยินดีในโลก,
ตัณหานั้น
เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดขึ้นในสิ่งนั้น
เมื่อจะเข้าไปตั้งอยู่
ย่อมเข้าไปตั้งอยู่ในสิ่งนั้น”

นิทาน. สํ. ๑๖/๑๓๐/๒๕๔

ทุกข์ที่เกิดจาก
หนี้

ทุกข์ที่เกิดจากหนี้

ภิกษุ ท. ! **ความยากจน** เป็นทุกข์ของคนผู้บริโภคกามในโลก.

ภิกษุ ท. ! คนจนเข็ญใจไร้ทรัพย์สมบัติ ย่อมกู้หนี้, **การกู้หนี้** นั้น เป็นทุกข์ของคนบริโภคกามในโลก.

ภิกษุ ท. ! คนจนเข็ญใจไร้ทรัพย์สมบัติ กู้หนี้แล้ว ต้องใช้ดอกเบี้ย, **การต้องใช้ดอกเบี้ย** นั้น เป็นทุกข์ของคนบริโภคกามในโลก.

ภิกษุ ท. ! คนจนเข็ญใจไร้ทรัพย์สมบัติ กู้หนี้แล้วต้องใช้ดอกเบี้ย ไม่อาจใช้ดอกเบี้ยตามเวลา เจ้าหนี้ก็ทวง, **การถูกทวงหนี้** นั้น เป็นทุกข์ของคนบริโภคกามในโลก.

ภิกษุ ท. ! คนจนเข็ญใจไร้ทรัพย์สมบัติ ถูกทวงหนี้อยู่ ไม่อาจจะใช้ให้ เจ้าหนี้ย่อมติดตาม, **การถูกติดตาม** นั้น เป็นทุกข์ของคนบริโภคกามในโลก.

ภิกษุ ท. ! คนจนเข็ญใจไร้ทรัพย์สมบัติ ถูกติดตามอยู่ ไม่อาจจะใช้ให้ เจ้าหนี้ย่อมจับกุม, **การถูกจับกุม** นั้น เป็นทุกข์ของคนบริโภคกามในโลก.

ภิกษุ ท. ! **ความยากจน** ก็ดี **การกู้หนี้** ก็ดี **การต้องใช้ดอกเบี้ย** ก็ดี **การถูกทวงหนี้** ก็ดี **การถูกติดตาม** ก็ดี **การถูกจับกุม** ก็ดี, ทั้งหมดนี้ เป็น **ทุกข์ของคนบริโภคกามในโลก.**

ภิกษุ ท. ! ฉันใดก็ฉันนั้น : ความไม่มีศรัทธา - หิริ - โอตตัปปะ - วิริยะ - ปัญญา,ในกุศลธรรม มีอยู่แก่ผู้ใด; เรากล่าวบุคคลผู้นั้นว่า **เป็นคนจนเข็ญใจไร้ทรัพย์สมบัติ ในอริยวินัย.**

ภิกษุ ท. ! คนจนชนิดนั้น เมื่อไม่มีศรัทธา - หิริ - โอตตัปปะ - วิริยะ - ปัญญา, ในกุศลธรรม เขาย่อมประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต,

เรากล่าว **การประพฤติทุจริตของเขานี้** ว่าเป็น **การกู้หนี้.**

เพื่อจะปกปิดกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตของเขา เขาตั้งความปรารถนาลามก ปรารถนาไม่ให้ใครรู้จักเขา ดำริไม่ให้ใครรู้จักเขา พูดจาเพื่อไม่ให้ใครรู้จักเขา ขวนขวายทุกอย่างเพื่อไม่ให้ใครรู้จักเขา,

เรากล่าว **การปกปิดความทุจริตอย่างนี้ของเขานี้** ว่าเป็น **ดอกเบี้ยที่เขาต้องใช้.**

เพื่อนพรหมจารีผู้มีศีลเป็นที่รัก พากันกล่าวปรารภเขาอย่างนี้ว่า "ท่านผู้มีอายุนี้ทำ อะไร ๆ (ทุจริต) อย่างนี้ มีปรกติประพฤติกระทำอะไร ๆ (ทุจริต) อย่างนี้",

เรากล่าว **การถูกกล่าวอย่างนี้** ว่าเป็น **การถูกทวงหนี้.**

เขาจะไปอยู่ป่าก็ตาม อยู่โคนไม้ก็ตาม อยู่เรือนว่างก็ตาม **อกุศลวิตก**อันลามก ประกอบอยู่ด้วยความร้อนใจ ย่อม **เกิดขึ้นกลุ้มรุมจิตใจเขา**,

เรากล่าวอาการอย่างนี้ ว่าเป็น **การถูกติดตามเพื่อทวงหนี้.**

ภิกษุ ท. ! คนจนชนิดนี้ ครั้นประพฤติกาย - วจี - มโนทุจริตแล้ว ภายหลังแต่การตาย เพราะการแตกทำลายแห่งกาย ย่อม **ถูกจองจำอยู่ในนรก** บ้าง ใน**กำเนิดเดรัจฉาน** บ้าง.

ภิกษุ ท. ! เราไม่มองเห็นการจองจำอื่นแม้อย่างเดียว ที่ทารุณอย่างนี้เจ็บปวดอย่างนี้ เป็นอันตรายอย่างนี้ ต่อการบรรลุโยคักเขมธรรมอันไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า เหมือนการถูกจองจำในนรก หรือในกำเนิดเดรัจฉาน อย่างนี้

(คาถาผนวกท้ายพระสูตร)

ความยากจน และการกู้หนี้ ท่านกล่าวว่าเป็นความทุกข์ในโลก.
คนจนกู้หนี้มาเลี้ยงชีวิต ย่อมเดือดร้อน เพราะเจ้าหนี้ติดตามบ้าง เพราะถูกจับกุมบ้าง.
การถูกจับกุมนั้น เป็นความทุกข์ ของคนบูชาการได้กาม.

ถึงแม้ในอริยวินัยนี้ก็เหมือนกัน : ผู้ใด ไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตัปปะ สั่งสมแต่บาปกรรม กระทำกายทุจริต - วจีทุจริต - มโนทุจริต ปกปิดอยู่ด้วยการกระทำทางกาย ทางวาจา ทางจิต เพื่อไม่ให้ผู้ใดรู้จักเขา, ผู้นั้น พอกพูนบาปกรรมอยู่เนืองนิตย์ ในที่นั้น ๆ.

คนชั่วทำบาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน
เสมือนคนยากจน กู้หนี้มาบริโภคอยู่ ย่อมเดือดร้อน.

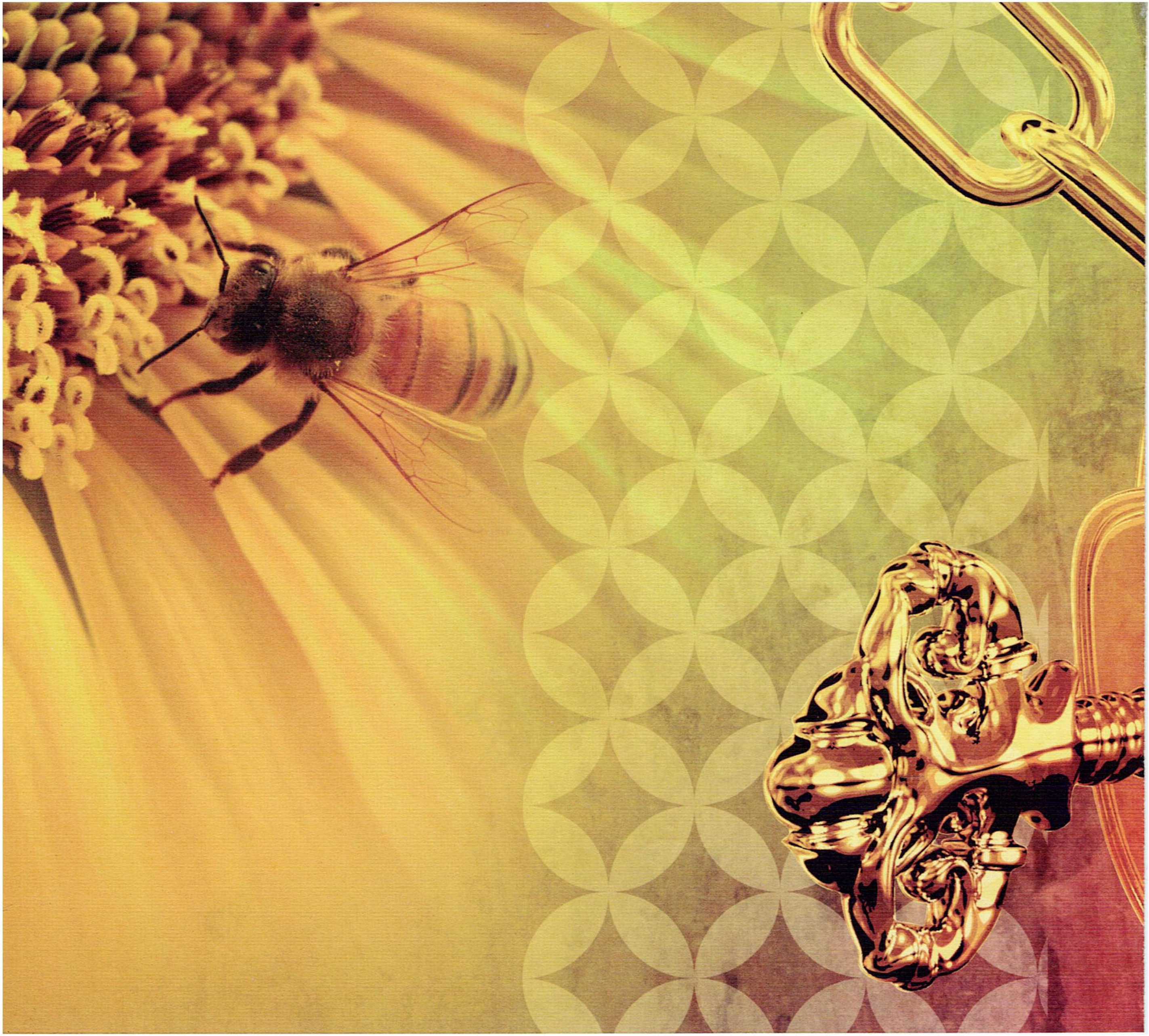
ความตริตรึกที่เกิดจากวิปฏิสาร อันเป็นเครื่องทรมานใจ
ย่อมติดตามเขา ทั้งในบ้านและในป่า.

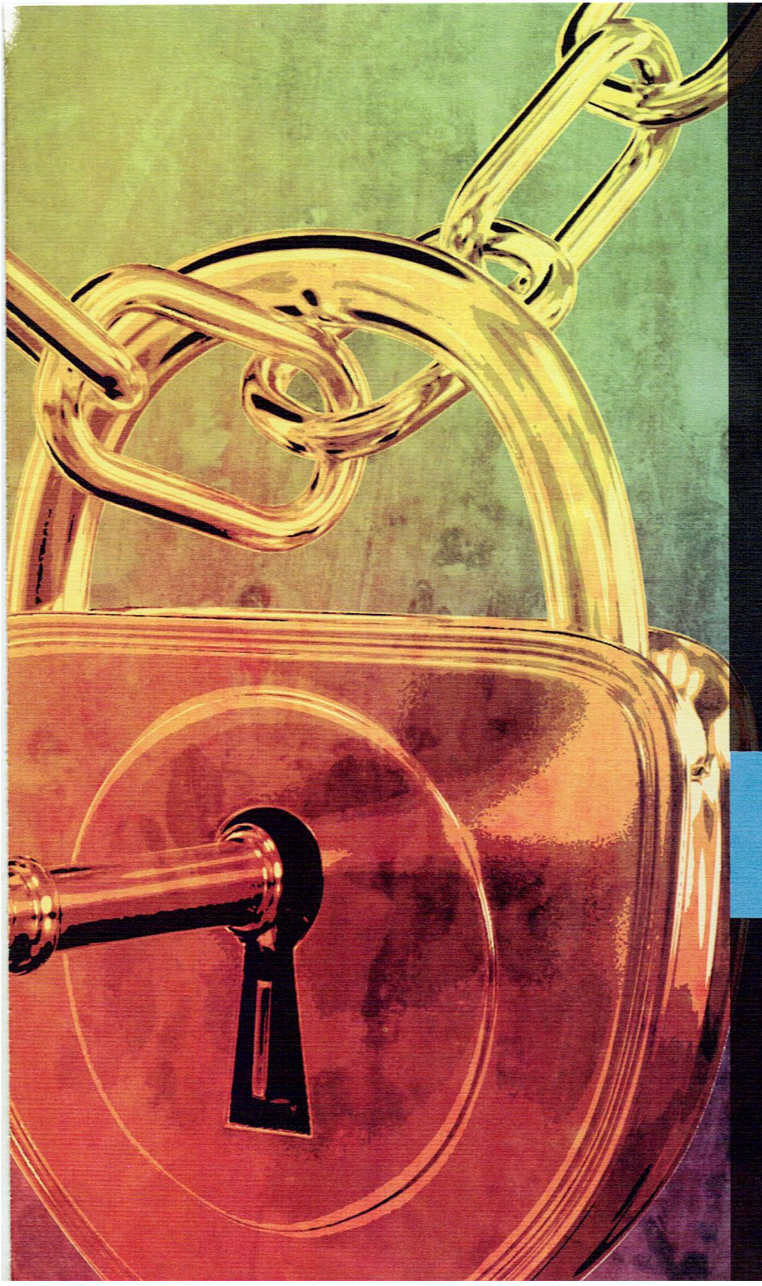
คนชั่วทำ บาปกรรม รู้สึกแต่กรรมชั่วของตน ไปสู่กำเนิดเดรัจฉานบางอย่าง หรือว่าถูกจองจำ อยู่ในนรก. การถูกจองจำนั้นเป็นทุกข์ ชนิดที่ธีรชนไม่เคยประสบเลย...

ฉกฺก. อํ. ๒๒/๓๙๒/๓๑๖.

“ผู้ใดเห็นโทษ
โดยความเป็นโทษ
แล้วทำคืนตามธรรม
ถึงความสำรวมต่อไป;
ข้อนี้เป็นความเจริญ
ในอริยวินัยของผู้นั้น”

สี. ที. ๙/๑๑๒/๑๓๙

หลักการดำรงชีพ

เพื่อ
ประโยชน์สุข
ในวันนี้

หลักการดำรงชีพ เพื่อประโยชน์สุขในวันนี้

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! พวกข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์ บริโภคกาม แออัดอยู่ด้วยบุตร ครองเรือน ใช้สอยจันทน์จากแคว้นกาสี ทัดทรงพวงดอกไม้ของหอมเครื่องลูบไล้ยินดีทองและเงินอยู่.

"ข้าแต่พระผู้เจริญ! ขอพระผู้มีพระภาค จงทรงแสดงธรรมที่เป็นไปเพื่อโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งในทิฏฐธรรม (ในปัจจุบัน) และในสัมปรายะ (อนาคต) แก่พวกข้าพระองค์ผู้อยู่ในสถานะเช่นนี้เถิด พระเจ้าข้า !"

พยัคฆปัชชะ! **ธรรม ๔ ประการ**เหล่านี้ **เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่กุลบุตรในทิฏฐธรรม** (ในปัจจุบัน) ๔ ประการ อย่างไรเล่า ? ๔ ประการ คือ

อุฏฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความขยัน) อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา)
กัลยาณมิตตตา (ความมีมิตรดี) สมชีวิตา (ความเลี้ยงชีพอย่างสมดุลย์).

ความขยันในอาชีพ

พยัคฆปัชชะ! **อุฏฐานสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า**? พยัคฆปัชชะ! กุลบุตรในกรณีนี้ สำเร็จการเป็นอยู่ด้วยการลุกขึ้นกระทำการงาน คือด้วยกสิกรรม หรือวานิชกรรม โครักขกรรม อาชีพผู้ถืออาวุธ อาชีพราชบุรุษ หรือด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง. ในอาชีพนั้นๆ เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ไม่เกียจคร้าน ประกอบด้วยการสอดส่องในอุบายนั้นๆ สามารถกระทำ สามารถจัดให้กระทำ.

พยัคฆปัชชะ! นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความขยัน)

การรักษาทรัพย์

พยัคฆปัชชะ! **อารักขสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า**? พยัคฆปัชชะ! กุลบุตรในกรณีนี้, โภคะอันกุลบุตรหาได้มาด้วยความเพียรเป็นเครื่องลุกขึ้นรวบรวมมาด้วยกำลังแขน มีตัวชุ่มด้วยเหงื่อ เป็นโภคทรัพย์ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม, เขารักษาคุ้มครองอย่างเต็มที่ ด้วยหวังว่า "อย่างไรเสียพระราชาจะไม่ริบทรัพย์ของเราไป โจรจะไม่ปล้นเอาไป ไฟจะไม่ไหม้ น้ำจะไม่พัดพาไป ทายาทอันไม่รักใคร่เรา จะไม่ยื้อแย่งเอาไป" ดังนี้.

พยัคฆปัชชะ! นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา).

ความมีมิตรดี

พยัคฆปัชชะ! **กัลยาณมิตตตา เป็นอย่างไรเล่า**? พยัคฆปัชชะ! กุลบุตรในกรณีนี้ อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด, ถ้ามีบุคคลใดๆในบ้านหรือนิคมนั้น เป็นคหบดีหรือบุตรคหบดีก็ดี เป็นคนหนุ่มที่เจริญด้วยศีล หรือเป็นคนแก่ที่เจริญด้วยศีลก็ดี ล้วนแต่ถึงพร้อมด้วยสัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ ถึงพร้อมด้วยปัญญา อยู่แล้วไซร้, กุลบุตรนั้นก็ดำรงตนร่วม พูดจาร่วม สากัจฉาร่วม กับชนเหล่านั้น

เขาติดตามศึกษาความถึงพร้อมด้วยสัทธาโดยอนุรูป แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยสัทธา

เขาติดตามศึกษาความถึงพร้อมด้วยศีลโดยอนุรูป แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยศีล

เขาติดตามศึกษาความถึงพร้อมด้วยจาคะโดยอนุรูป แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ

เขาติดตาม ศึกษาความถึงพร้อมด้วยปัญญาโดยอนุรูป แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา อยู่ในที่นั้นๆ

พยัคฆปัชชะ! นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา (ความมีมิตรดี)

รายจ่ายท่วมรายรับการเลี้ยงชีวิต

พยัคฆปัชชะ! **สมชีวิตา เป็นอย่างไรเล่า**? พยัคฆปัชชะ! กุลบุตรในกรณีนี้ รู้จักความได้มาแห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์แล้วดำรงชีวิตอยู่อย่างสม่ำเสมอ ไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนัก โดยมีหลักว่า "รายได้ของเราจักท่วมรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่ท่วมรายรับ ด้วยอาการอย่างนี้" ดังนี้

พยัคฆปัชชะ! เปรียบเหมือนคนถือตาชั่ง หรือลูกมือของเขา ยกตาชั่งขึ้นแล้ว ก็รู้ว่า "ยังขาดอยู่เท่านี้ หรือเกินไปแล้วเท่านี้" ดังนี้ฉันใด; กุลบุตรนี้ ก็ฉันนั้น : เขารู้จักความได้มาแห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์ แล้วดำรงชีวิตอยู่อย่างสม่ำเสมอ ไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนัก โดยมีหลักว่า "รายได้ของเราจักท่วมรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่ท่วมรายรับ ด้วยอาการอย่างนี้" ดังนี้

พยัคฆปัชชะ! ถ้ากุลบุตรนี้ เป็นผู้มีรายได้น้อย แต่สำเร็จการเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือยแล้วไซร้ ก็จะมีผู้กล่าวว่า กุลบุตรนี้ใช้จ่ายโภคทรัพย์ (อย่างสุรุ่ยสุร่าย) เหมือนคนกินผลมะเดื่อ ฉันใดก็ฉันนั้น

พยัคฆปัชชะ! แต่ถ้ากุลบุตร เป็นผู้มีรายได้มหาศาล แต่สำเร็จการเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นแล้วไซร้ ก็จะมีผู้กล่าวว่า กุลบุตรนี้จักตายอดตายอยากอย่างคนอนาถา.

พยัคฆปัชชะ! เมื่อใด กุลบุตรนี้ รู้จักความได้มาแห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์ แล้วดำรงชีวิตอยู่ อย่างสม่ำเสมอ ไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนัก โดยมีหลักว่า "รายได้ของเราจักท่วมรายจ่าย และรายจ่ายของเรา จักไม่ท่วมรายรับ ด้วยอาการอย่างนี้" ดังนี้;

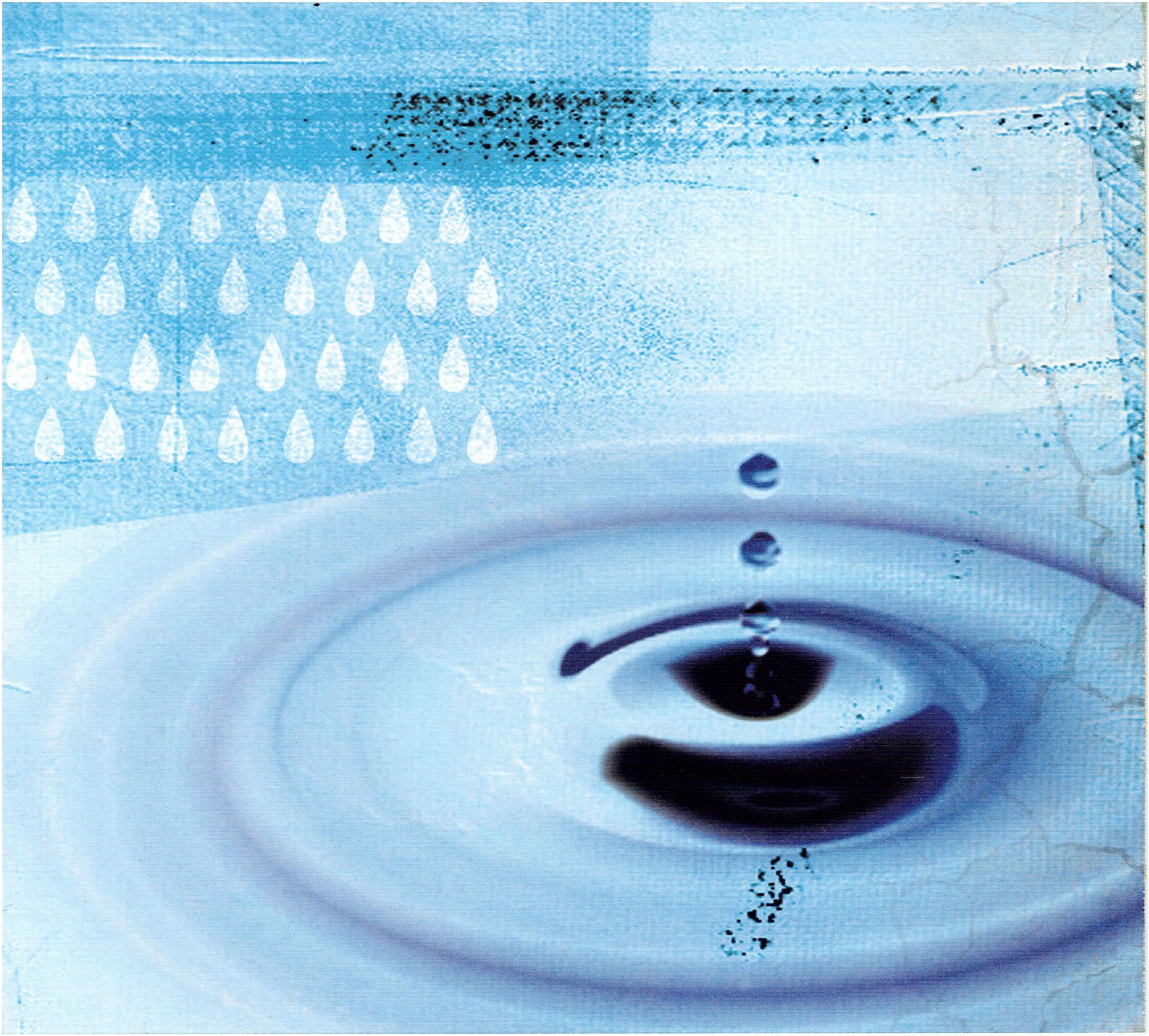
พยัคฆปัชชะ! นี้เราเรียกว่า สมชีวิตา (ความเลี้ยงชีวิตอย่างสมดุลย์พอเพียงแก่ฐานะ).

อฏฺฐก.อํ ๒๓/๒๘๙/๑๔๘

ธรรม ๔ ประการนี้
ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขในปัจจุบัน
แก่กุลบุตร

๔ ประการเป็นไฉนคือ

อุฏฐานสัมปทา ๑
อารักขสัมปทา ๑
กัลยาณมิตตตา ๑
สมชีวิตา ๑

เหตุเจริญ
และเหตุเสื่อม
แห่งทรัพย์
๔ ประการ

เหตุเจริญและเหตุเสื่อม แห่งทรัพย์ ๔ ประการ

พยัคฆปัชชะ ! **ปากทางแห่งความเสื่อม ๔ ประการ ของโภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้** มีอยู่ คือ **ความเป็นนักเลงหญิง นักเลงสุรา นักเลงการพนัน** และ**มีมิตรสหายเพื่อนฝูงเลวทราม**

พยัคฆปัชชะ ! เปรียบเหมือนทางน้ำเข้า ๔ ทาง ทางน้ำออก ๔ ทาง ของบึงใหญ่มีอยู่, บุรุษปิดทางน้ำเข้าเหล่านั้นเสีย และเปิดทางน้ำออกเหล่านั้นด้วย ทั้งฝนก็ไม่ตกลงมาตามที่ควร

พยัคฆปัชชะ ! เมื่อเป็นอย่างนั้น ความเหือดแห้งเท่านั้นที่หวังได้สำหรับบึงใหญ่นั้น ความเต็มเปี่ยมไม่มีทางที่จะหวังได้ นี้ฉันใด;

พยัคฆปัชชะ ! ผลที่จะเกิดขึ้นก็ฉันนั้น สำหรับโภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้ ที่มีปากทางแห่งความเสื่อม ๔ ประการ คือ ความเป็นนักเลงหญิง เป็นนักเลงสุรา เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรสหายเพื่อนฝูงเลวทราม.

พยัคฆปัชชะ ! **ปากแห่งความเจริญ ๔ ประการ ของโภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้** มีอยู่ คือ **ความไม่เป็นนักเลงหญิง ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่เป็นนักเลงการพนัน** และ**มีมิตรสหายเพื่อนฝูงที่ดีงาม.**

พยัคฆปัชชะ ! เปรียบเหมือนทางน้ำเข้า ๔ ทาง ทางน้ำออก ๔ ทาง ของบึงใหญ่, บุรุษเปิดทางน้ำเข้าเหล่านั้นด้วย และปิดทางน้ำออกเหล่านั้นเสีย ทั้งฝนก็ตกลงมาตามที่ควรด้วย

พยัคฆปัชชะ ! เมื่อเป็นอย่างนั้น ความเต็มเปี่ยมเท่านั้นที่หวังได้สำหรับบึงใหญ่นั้น ความเหือดแห้งเป็นอันไม่ต้องหวัง นี้ฉันใด;

พยัคฆปัชชะ ! ผลที่จะเกิดขึ้นก็ฉันนั้น สำหรับโภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้ ที่มีปากทางแห่งความเจริญ ๔ ประการ คือ ความไม่เป็นนักเลงหญิง เป็นไม่นักเลงสุรา ไม่เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรสหายเพื่อนฝูงที่ดีงาม.

พยัคฆปัชชะ ! ธรรม ๔ ประการ (ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น อันเว้นเสีย จากอบายมุขสี่ และประกอบด้วยอบายมุขสี่) เหล่านี้แล เป็นธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุข ของกุลบุตร ในทิฏฐธรรม.

อฏฺ ธกฺ อํ. ๒๓/๓๙๓/๑๔๔.

ปากทางแห่งความเจริญ ๔ ประการ
ของโภคะที่เกิดขึ้นพร้อมแล้วอย่างนี้ มีอยู่ คือ
ความไม่เป็นนักเลงหญิง
ไม่เป็นนักเลงสุรา
ไม่เป็นนักเลงการพนัน
และมีมิตรสหายเพื่อนฝูงที่ดีงาม.

หลักการดำรงชีพ
เพื่อประโยชน์สุข
ในอนาคต

หลักดำรงชีพเพื่อประโยชน์สุขในอนาคต

พยัคฆปัชชะ ! ธรรม ๔ ประการเหล่านี้ เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขของกุลบุตร ในสัมปรายะ (อนาคต) ๔ ประการ อย่างไรเล่า ? ๔ ประการคือ สัทธาสัมปทา สีลสัมปทา จาคสัมปทา ปัญญาสัมปทา.

พยัคฆปัชชะ ! **สัทธาสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า** ? พยัคฆปัชชะ ! กุลบุตรในกรณีนี้ เป็นผู้มีสัทธา เชื่อในการตรัสรู้ของตถาคตว่า "เพราะเหตุอย่างนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูผู้สอน ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์" ดังนี้ พยัคฆปัชชะ ! นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา.

พยัคฆปัชชะ ! **สีลสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า** ? พยัคฆปัชชะ ! กุลบุตรในกรณีนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากอทินนาทาน เป็นผู้เว้นขาดจากกาเมสุมิจฉาจาร เป็นผู้เว้นขาดจากมุสาวาท เป็นผู้เว้นขาดจากสุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน. พยัคฆปัชชะ! นี้เราเรียกว่า สีลสัมปทา.

พยัคฆปัชชะ ! **จาคสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า** ? พยัคฆปัชชะ ! กุลบุตรในกรณีนี้ มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยอยู่เป็นประจำ มีฝ่ามืออันชุ่มเป็นปกติ ยินดีแล้วในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีแล้วในการจำแนกทาน. พยัคฆปัชชะ ! นี้เรียกว่า จาคสัมปทา.

พยัคฆปัชชะ ! **ปัญญาสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า** ? พยัคฆปัชชะ ! กุลบุตรในกรณีนี้ เป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาเครื่องให้ถึงสัจจะแห่งการเกิดดับ เป็นเครื่องไปจากข้าศึก เป็นเครื่องเจาะแทงกิเลส เป็นเครื่องถึงซึ่งความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบ. พยัคฆปัชชะ ! นี้เราเรียกว่า ปัญญาสัมปทา.

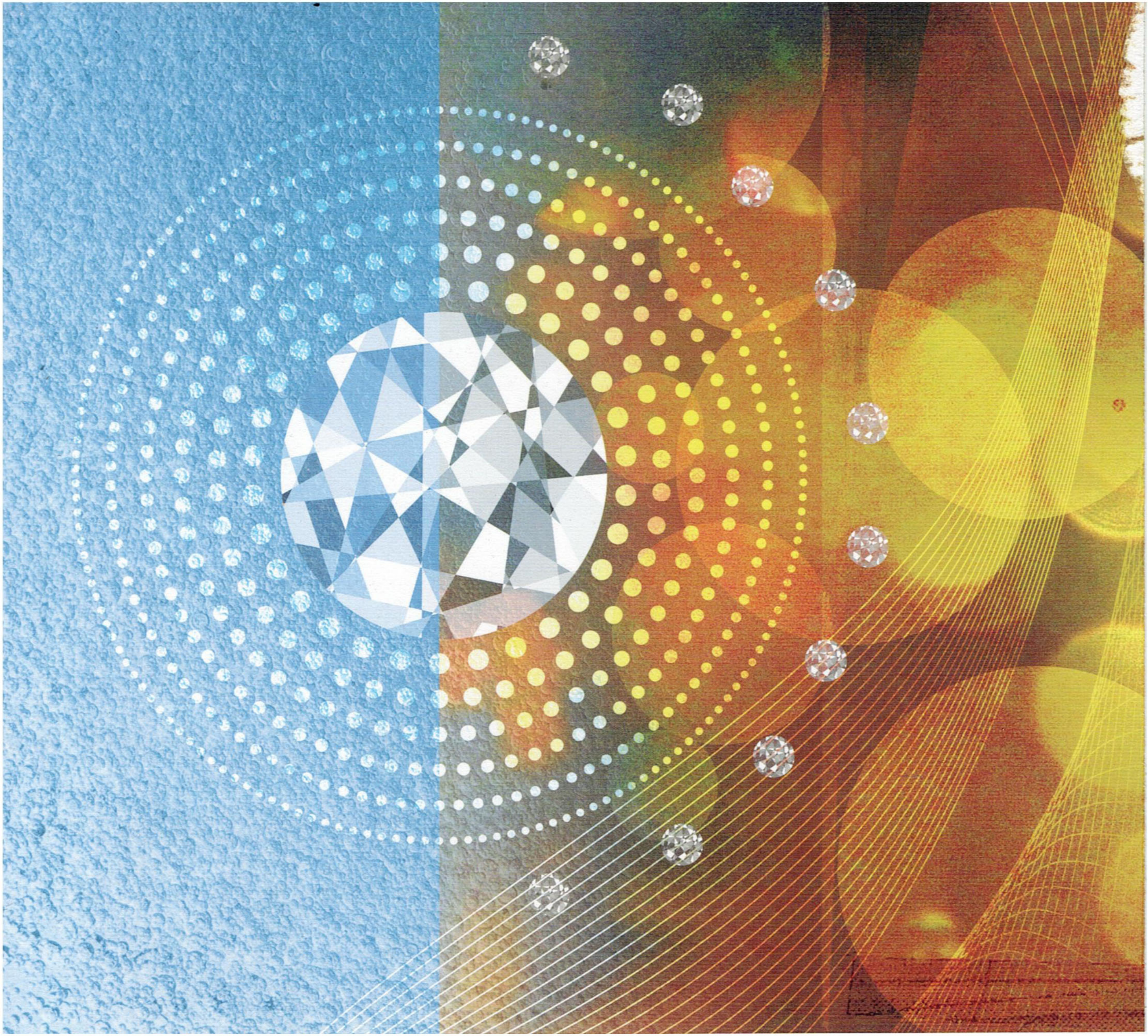
พยัคฆปัชชะ ! ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล เป็นธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขของกุลบุตร ในสัมปรายะ. (อนาคต)

อฏฺฐก.อํ. ๒๓/๒๘๙ - ๒๙๓/๑๔๔.

ธรรม ๔ ประการนี้
ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขในภายหน้า
แก่กุลบุตร

ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน คือ

สัทธาสัมปทา ๑
สีลสัมปทา ๑
จาคสัมปทา ๑
ปัญญาสัมปทา ๑

ฆราวาส

ชั้นเลิศ

ฆราวาสชั้นเลิศ

คหบดี ! ในบรรดากามโภคีเหล่านั้น กามโภคีผู้ใด แสวงหาโภคทรัพย์โดยธรรม โดยไม่เครียดครัดด้วย, ครั้นแสวงหาโภคทรัพย์โดยธรรม โดยไม่เครียดครัดแล้ว ทำตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนำด้วย, แบ่งปันโภคทรัพย์บำเพ็ญบุญด้วย, ไม่กำหนัด ไม่มัวเมา ไม่ลุ่มหลง มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโภคโภคทรัพย์เหล่านั้นอยู่ด้วย;

คหบดี ! **กามโภคีผู้นี้ ควรสรรเสริญโดยฐานะทั้งสี่** คือ

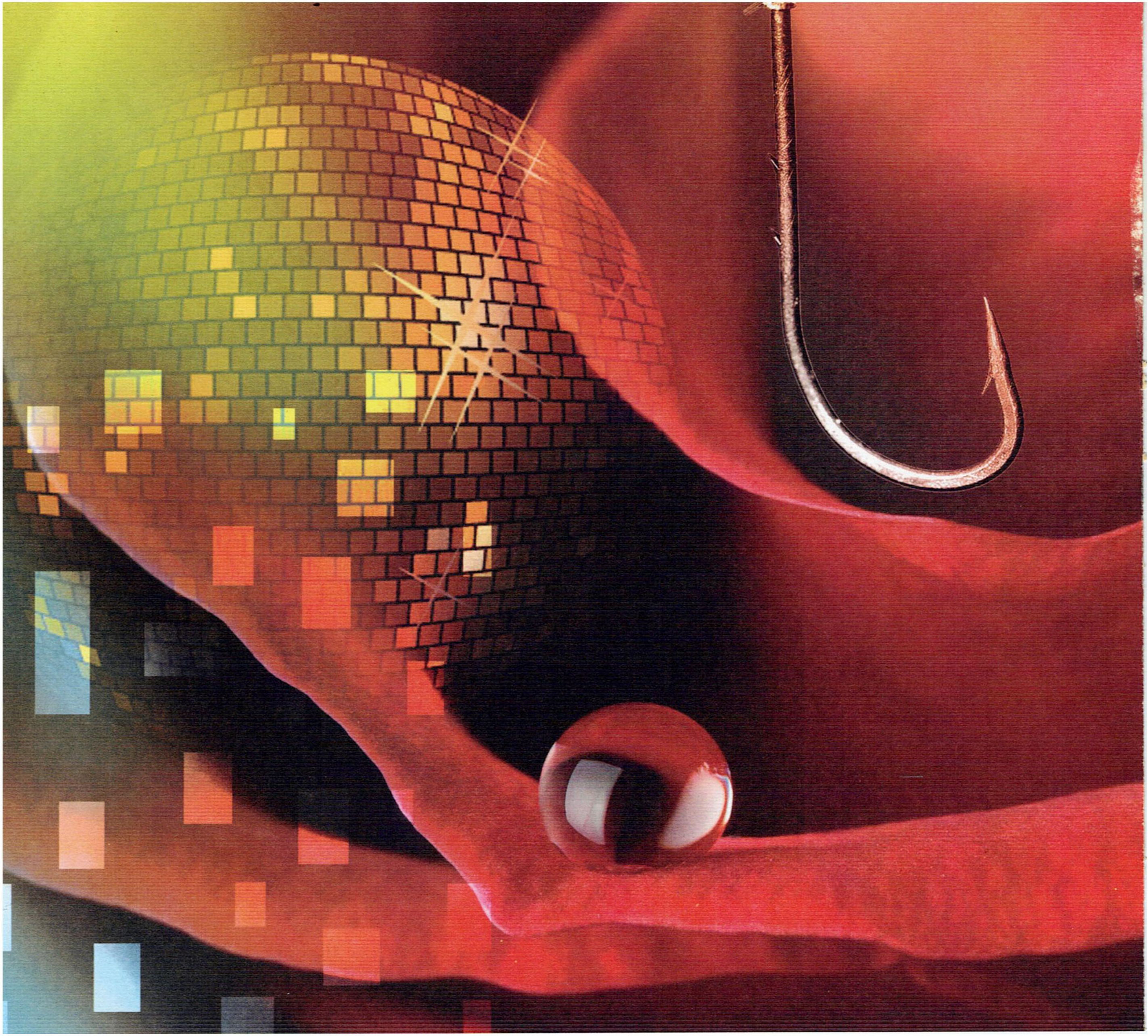
ควรสรรเสริญโดย**ฐานะที่หนึ่ง** ในข้อที่เขา **แสวงหาโภคทรัพย์โดยธรรม โดยไม่เครียดครัด**,
ควรสรรเสริญโดย**ฐานะที่สอง** ในข้อที่เขา **ทำตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนำ**,
ควรสรรเสริญโดย**ฐานะที่สาม** ในข้อที่เขา **แบ่งปันโภคทรัพย์บำเพ็ญบุญ**,
ควรสรรเสริญโดย**ฐานะที่สี่** ในข้อที่เขา **ไม่กำหนัด ไม่มัวเมา ไม่ลุ่มหลง มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโภคโภคทรัพย์เหล่านั้น.**

คหบดี ! กามโภคีผู้นี้ ควรสรรเสริญโดยฐานะทั้งสี่เหล่านี้.

คหบดี! **กามโภคีจำพวกนี้ เป็นกามโภคีชั้นเลิศ ชั้นประเสริฐ ชั้นหัวหน้า ชั้นสูงสุด ชั้นบวรกว่ากามโภคีทั้งหลาย,** เปรียบเสมือนนมสดเกิดจากแม่โค นมส้มเกิดจากนมสด เนยข้นเกิดจากนมส้ม เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใสเกิดจากเนยใส; หัวเนยใสปรากฏว่าเลิศกว่าบรรดารสอันเกิดจากโคทั้งหลายเหล่านั้น, ข้อนี้ฉันใด; กามโภคีจำพวกนี้ ก็ปรากฏว่าเลิศกว่าบรรดากามโภคีทั้งหลายเหล่านั้น ฉันนั้น แล.

ทสก. อํ. ๒๔/๑๙๔/๙๑.

กามโภคีบุคคลผู้แสวงหา
โภคทรัพย์โดยชอบธรรม
โดยไม่ทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว
ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข
ให้อิ่มหนำ แจกจ่าย กระทำบุญ
และเป็นผู้ไม่กำหนัด ไม่หมกมุ่น
ไม่จดจ่อ เห็นโทษ
มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโภคโภคทรัพย์นั้น นี้เป็นผู้เลิศ
ประเสริฐ เป็นใหญ่สูงสุด

นรกที่ร้ายกาจ

ของ
มนุษย์

นรกที่ร้ายกาจของมนุษย์

ภิกษุ ท. ! นรกชื่อว่า **มหาปริฬาหะ** มีอยู่.

ในนรกนั้น, บุคคลยัง **เห็นรูป** อย่างใดอย่างหนึ่งได้ด้วยจักษุ
แต่ได้เห็นรูปที่ *ไม่น่าปรารถนา* อย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่าปรารถนาเลย;
เห็นรูปที่ *ไม่น่าใคร่* อย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่าใคร่เลย;
เห็นรูปที่ *ไม่น่าพอใจ* อย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่าพอใจเลย.

ในนรกนั้น, บุคคลยัง **ฟังเสียง** อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ด้วยโสตะ...
ในนรกนั้น, บุคคลยัง **รู้สึกกลิ่น** อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ด้วยฆานะ...
ในนรกนั้น, บุคคลยัง **ลิ้มรส** อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ด้วยชิวหา...
ในนรกนั้น, บุคคลยังถูกต้อง **โผฏฐัพพะ** อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ด้วยกาย...

ในนรกนั้น, บุคคลยังรู้สึก **ธรรมารมณ์** อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ด้วยมโน
แต่ได้รู้สึกธัมมารมณ์ที่ *ไม่น่าปรารถนา* อย่างเดียว ไม่ได้รู้สึกธรรมารมณ์ที่น่าปรารถนาเลย;
ได้รู้สึกธัมมารมณ์ที่ *ไม่น่าใคร่* อย่างเดียว ไม่ได้รู้สึกธรรมารมณ์ที่น่าใคร่เลย;
ได้รู้สึกธัมมารมณ์ที่ *ไม่น่าพอใจ* อย่างเดียว ไม่ได้รู้สึกธรรมารมณ์ที่น่าพอใจเลย.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า *“ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ ! ความเร่าร้อนนั้นใหญ่หลวงหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ความเร่าร้อนนั้น*

ใหญ่หลวงนักหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! มีไหม พระเจ้าข้า: ความร้อนอื่นที่ใหญ่หลวงกว่า น่ากลัวกว่ากว่าความร้อนนี้ ?”

ภิกษุ ท. ! มีอยู่ : ความเร่าร้อนอื่น ที่ใหญ่หลวงกว่า น่ากลัวกว่ากว่า ความร้อนนี้.

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ความร้อนอื่นที่ใหญ่หลวงกว่า น่ากลัวกว่า กว่าความร้อนนี้เป็นอย่างไรเล่า ?”

ภิกษุ ท. ! ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง **ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง**

ว่า “ทุกข์ เป็นอย่างนี้ ๆ ”;
ว่า “เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้ ๆ ”;
ว่า “ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างนี้ ๆ”;
ว่า “ข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้ ๆ ”;

สมณพราหมณ์เหล่านั้นย่อม **ยินดียิ่ง**ในสังขารทั้งหลาย อันเป็นไปพร้อมเพื่อชาติชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาส; สมณพราหมณ์เหล่านั้น ครั้นยินดียิ่งในสังขารทั้งหลาย เช่นนั้นแล้ว, ย่อม**ปรุงแต่ง**ซึ่งสังขารทั้งหลายอันเป็นไปพร้อมเพื่อชาติชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาส; สมณพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น ครั้นปรุงแต่งซึ่งสังขารทั้งหลายเช่นนั้นแล้ว, ย่อม**เร่าร้อนเพราะความเร่าร้อนแห่งชาติ** (ความเกิด) บ้าง; ย่อม**เร่าร้อนเพราะความเร่าร้อนแห่งชรา**บ้าง, ย่อม**เร่าร้อนเพราะความเร่าร้อนแห่งมรณะ**บ้าง, ย่อม**เร่าร้อนเพราะความเร่าร้อนแห่งโสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาส**บ้าง: เรากล่าวว่า “สมณพราหมณ์เหล่านั้น ย่อมไม่พ้นจากชาติชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะโทมนัสอุปายาสทั้งหลาย คือไม่พ้นจากทุกข์” ดังนี้.

มหาวาร.สํ. ๑๙/๕๖๒/๑๗๓๑,

วาจาของ
สัตบุรุษ

วาจาของสัตบุรุษ

ภิกษุ ท. ! **บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เป็นที่รู้กันว่าเป็น สัตบุรุษ.**
๔ ประการ อย่างไรเล่า ? ๔ ประการ คือ :-

ภิกษุ ท. ! สัตบุรุษในกรณีนี้ **แม้มีใครถามถึง ความไม่ดีของบุคคลอื่น ก็ไม่เปิดเผยให้ปรากฏ จะกล่าวทำไมถึงเมื่อไม่ถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น ก็นำเอาปัญหาไปทำให้หลีกเลี่ยวลดหย่อนลง กล่าวความไม่ดีของผู้อื่นอย่างไม่พิสดารเต็มที่**
ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้ เป็น **สัตบุรุษ.**

ภิกษุ ท. ! สัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือ **แม้ไม่ถูกใครถามอยู่ ถึงความดีของบุคคลอื่น ก็ยังนำมาเปิดเผยให้ปรากฏ จะต้องกล่าวทำไมถึงเมื่อถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความดีของบุคคลอื่น ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ไม่หลีกเลี้ยวลดหย่อน กล่าวความดีของผู้อื่นโดยพิสดารบริบูรณ์**
ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้ เป็น **สัตบุรุษ.**

ภิกษุ ท. ! สัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือ**แม้ไม่มีใครถามถึงความไม่ดีของตน ก็ยังนำเปิดเผยทำให้ปรากฏ ทำไมจะต้องกล่าวถึงเมื่อถูกถามเล่า; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของตน ก็ไม่นำเอาปัญหาไปหาทางทำให้ลดหย่อนบิดพลิ้ว แต่กล่าวความไม่ดีของตนโดยพิสดารเต็มที่**
ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้ เป็น **สัตบุรุษ.**

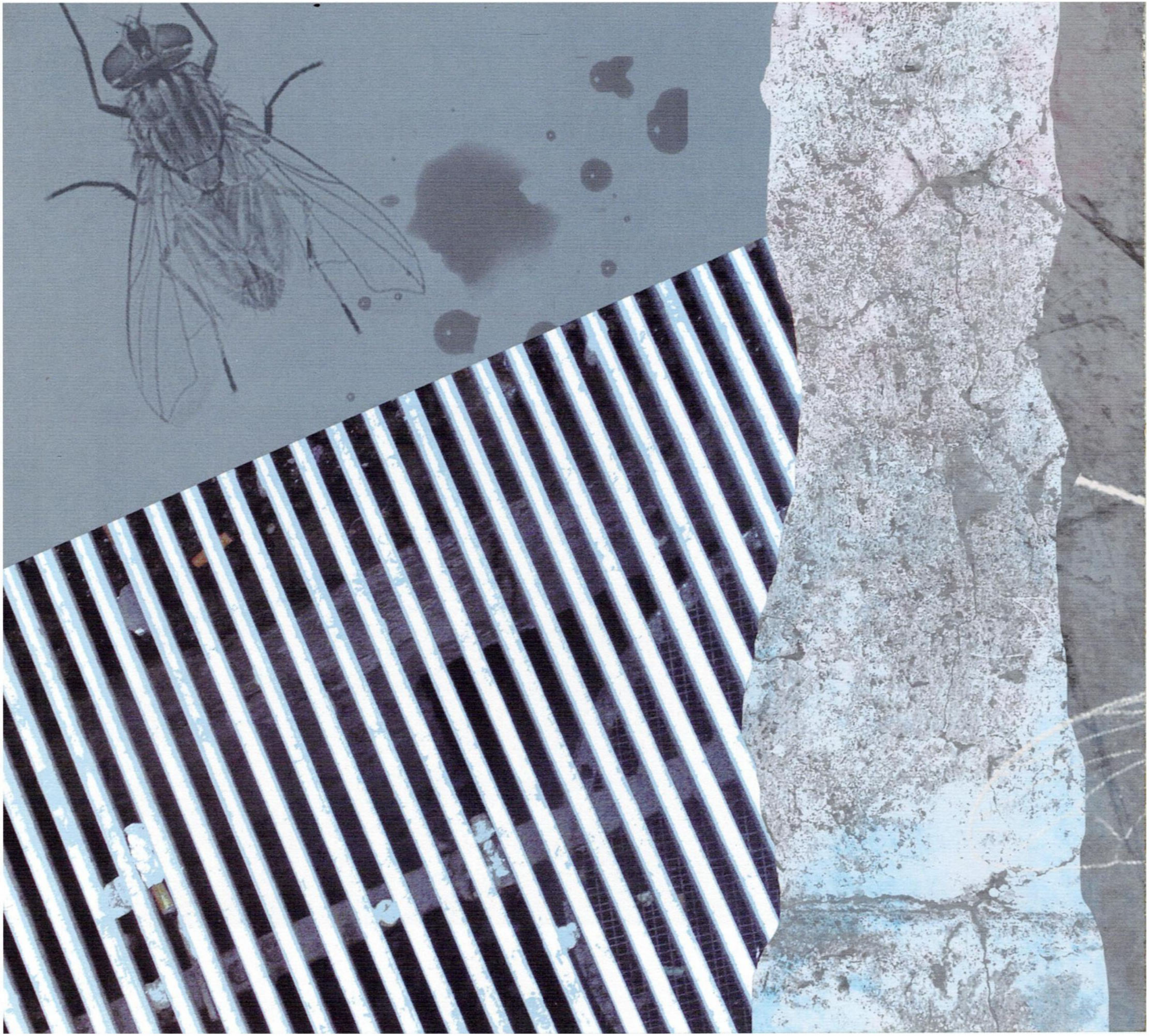
ภิกษุ ท. ! สัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือ**แม้มีใครถามถึงความดีของตน ก็ไม่เปิดเผยให้ปรากฏ ทำไมจะต้องกล่าวถึง เมื่อไม่ถูกใครถามเล่า; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความดีของตน ก็นำเอาปัญหาไปกระทำให้ลดหย่อนหลีกเลี้ยวเสีย กล่าวความดีของตนโดยไม่พิสดารเต็มที่.**

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้ เป็น **สัตบุรุษ**

ภิกษุ ท. ! บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล เป็นที่รู้กันว่าเป็นสัตบุรุษ.

จตุกฺก.อํ.๒๑/๑๐๐/๗๓

แม้มีใครถามถึง
ความไม่ดีของบุคคลอื่น
ก็ไม่เปิดเผยให้ปรากฏ
จะกล่าวทำไมถึงเมื่อไม่ถูกใครถาม;
ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น
ก็นำเอาปัญหาไปทำให้หลีกเลี้ยวลดหย่อนลง
กล่าวความไม่ดีของผู้อื่นอย่างไม่พิสดารเต็มที่
ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า
คนคนนี้ เป็น สัตบุรุษ.

วาจาของ
อสัตบุรุษ

วาจาของอสัตบุรุษ

ภิกษุ ท ! **บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เป็นที่รู้กันว่าเป็น อสัตบุรุษ.**

๔ ประการ อย่างไรเล่า ? ๔ ประการ คือ :-

ภิกษุ ท. ! อสัตบุรุษในกรณีนี้ **แม้ไม่มีใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น ก็นำมาเปิดเผยให้ปรากฏ ไม่ต้องกล่าวถึงเมื่อถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ไม่มีทางหลีกเลี้ยวลดหย่อน แล้วกล่าวความไม่ดีของผู้อื่นอย่างเต็มที่โดยพิสดาร.**

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้ เป็น **อสัตบุรุษ.**

ภิกษุ ท. ! อสัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือ **แม้ถูกใครถามอยู่ถึงความดีของบุคคลอื่นก็ไม่เปิดเผยให้ปรากฏ ไม่ต้องกล่าวถึงเมื่อไม่ถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความดีของบุคคลอื่น ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ลดหย่อนไขว้เขว แล้วกล่าวความดีของผู้อื่นอย่างไม่พิสดารเต็มที่.**

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้ เป็น **อสัตบุรุษ.**

ภิกษุ ท. ! อสัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือ**แม้ถูกใครถามถึงความไม่ดีของตน ก็ปกปิดไม่เปิดเผย ให้ปรากฏ ไม่ต้องกล่าวถึงเมื่อไม่ถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของตน ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ลดหย่อนไขว้เขว แล้วกล่าวความไม่ดีของตนอย่างไม่พิสดารเต็มที่**

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้ เป็น **อสัตบุรุษ.**

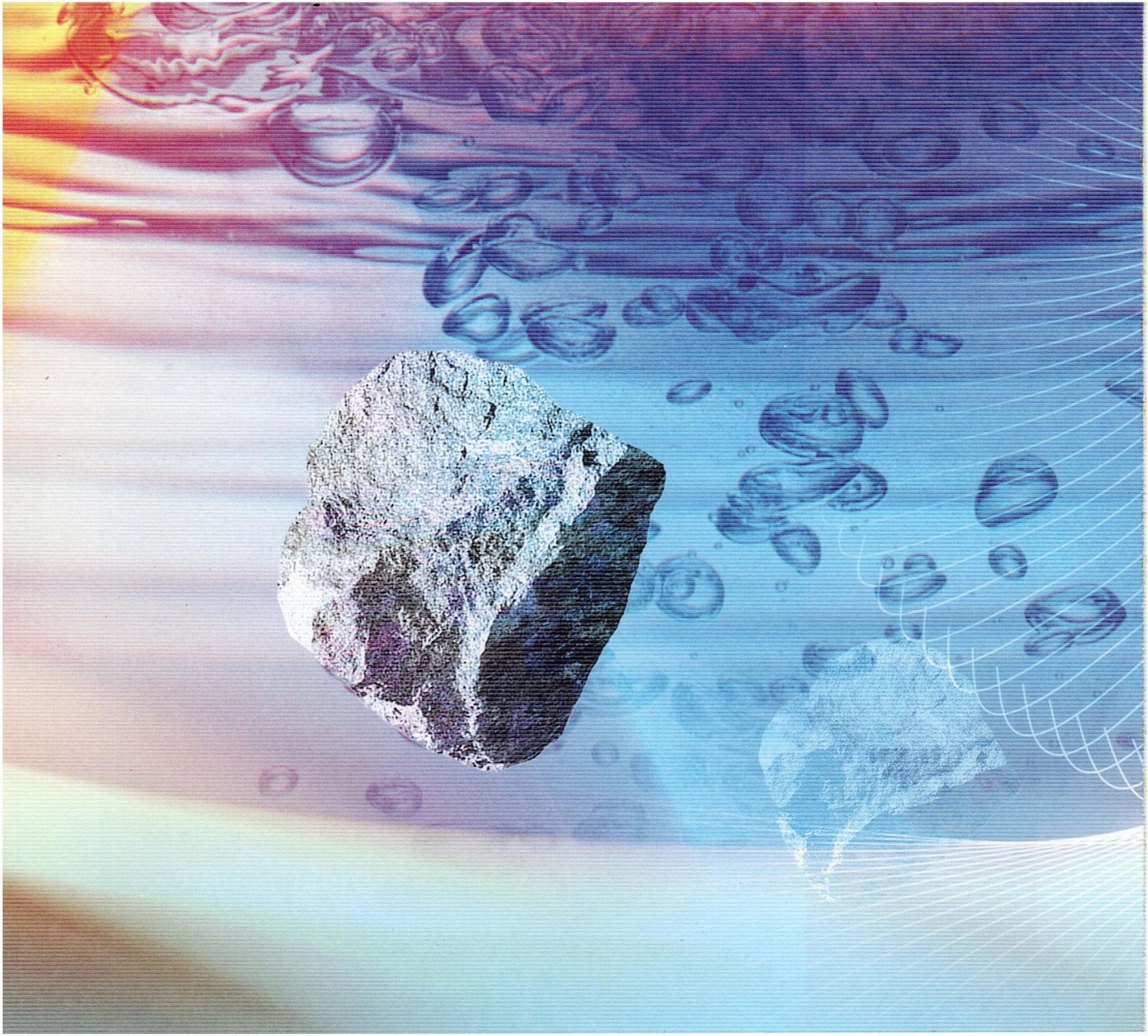
ภิกษุ ท. ! อสัตบุรุษอย่างอื่นยังมีอีก คือ**แม้ไม่มีใครถามถึงความดีของตน ก็นำมาโอ้อวดเปิดเผย จะกล่าวทำไมถึงเมื่อถูกใครถาม; ก็เมื่อถูกใครถามถึงความดีของตน ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ไม่ลดหย่อนหลีกเลี่ยว กล่าวความดีของตนอย่างเต็มที่โดยพิสดาร.**

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า คนคนนี้ เป็น **อสัตบุรุษ**

ภิกษุ ท. ! บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการเหล่านี้ แล เป็นที่รู้กันว่าเป็นอสัตบุรุษ.

จตุกฺก.อํ.๒๑/๑๐๐/๗๓.

แม้ไม่มีใครถามถึง
ความไม่ดีของบุคคลอื่น
ก็นำมาเปิดเผยให้ปรากฏ
ไม่ต้องกล่าวถึงเมื่อถูกใครถาม ;
ก็เมื่อถูกใครถามถึงความไม่ดีของบุคคลอื่น
ก็นำเอาปัญหาไปทำให้ไม่มีทางเลี้ยวลดหย่อน
แล้วกล่าวความไม่ดีของผู้อื่น
อย่างเต็มที่โดยพิสดาร.
ภิกษุ ท ! ข้อนี้พึงรู้กันเถิดว่า
คนคนนี้ เป็น อสัตบุรุษ

มีสติเมื่อ ถูกติเตียน

วิธีปฏิบัติทางจิต เมื่อถูกติเตียนหรือถูกทำร้ายร่างกาย

ผัดคุนะ ! **ถ้ามีใครกล่าวติเตียนเธอต่อหน้า ;**

ผัดคุนะ ! **ในกรณีเช่นนั้น เธอพึงละฉันทะ และวิตก ชนิดที่เป็นวิสัยแห่งชาวบ้านเสีย.**

ผัดคุนะ ! ในกรณีเช่นนั้น เธอพึงทำความสำเหนียกอย่างนี้ว่า
**"จิตของเราจักไม่วิปริต เราจักไม่เปล่งวาจาหยาบ
และเราจักยังคงเป็นผู้มีความเอ็นดูเกื้อกูล มีเมตตาจิต ไม่มีโทษอยู่ในภายใน"** ดังนี้.
ผัดคุนะ ! เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้.

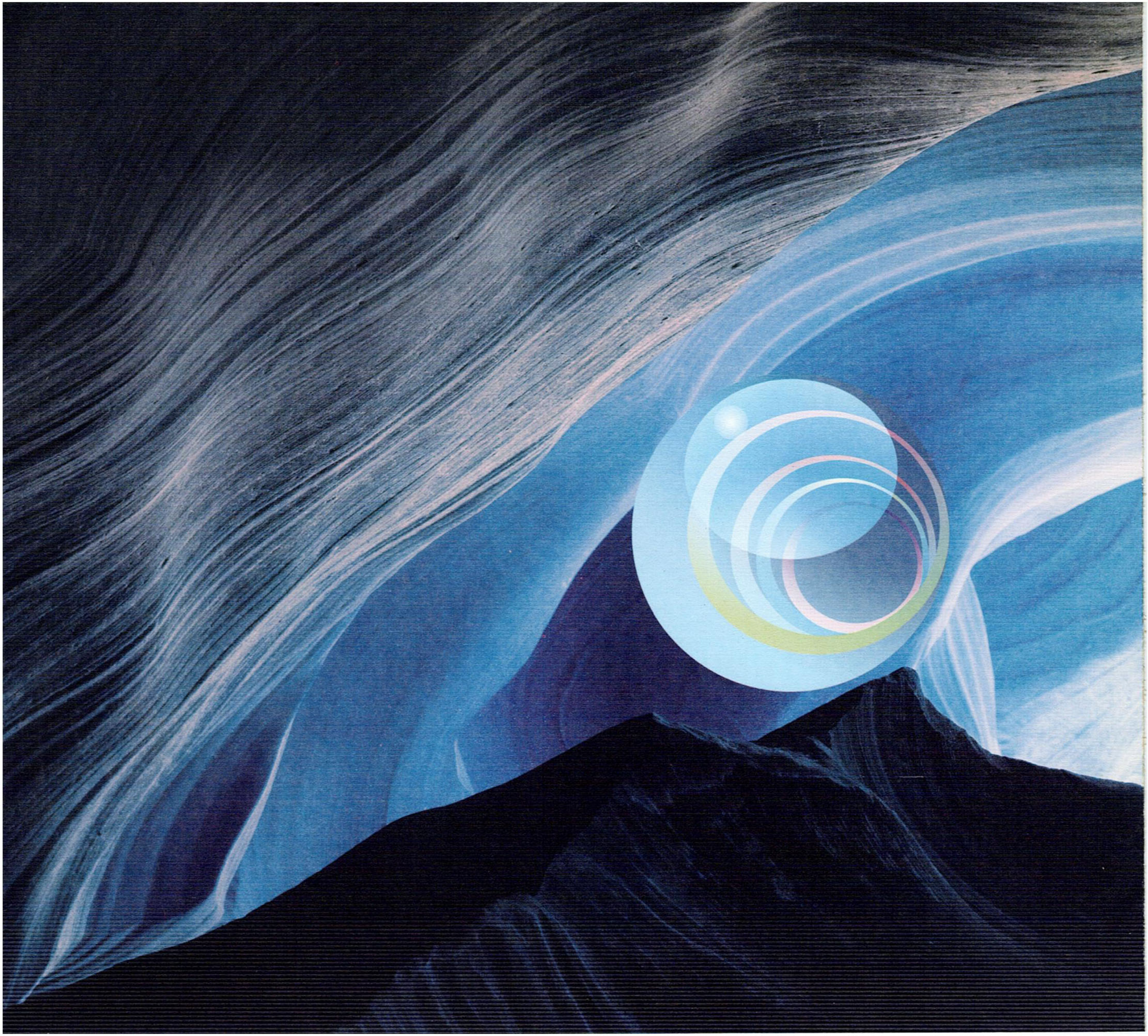
ผัดคุนะ ! **ถ้ามีใครประหารเธอด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนหิน ด้วยท่อนไม้ หรือด้วยศาตรา**
ผัดคุนะ ! **ในกรณีแม้เช่นนั้น เธอก็พึงละฉันทะ และวิตก ชนิดที่เป็นวิสัยแห่งชาวบ้านเสีย.**

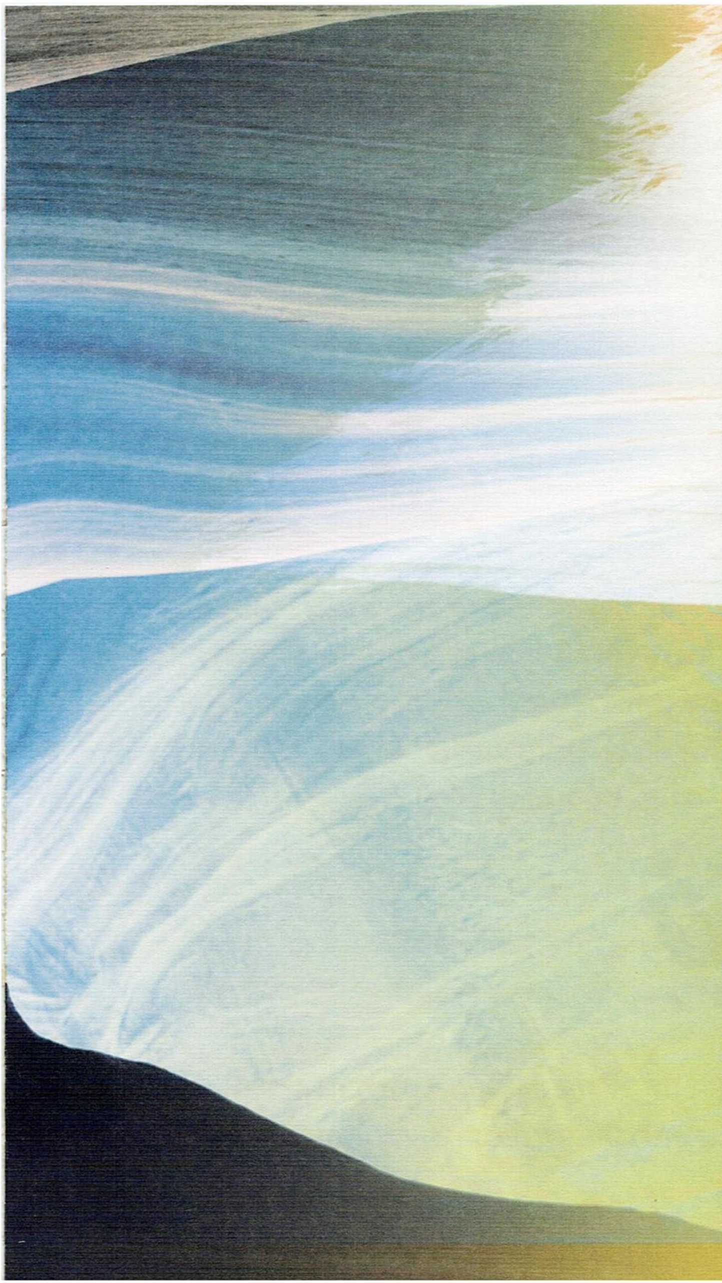
ผัดคุนะ ! ในกรณีเช่นนั้น เธอพึงทำความสำเหนียกอย่างนี้ว่า
**"จิตของเราจักไม่วิปริต เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ
และเราจักยังคงเป็นผู้มีความเอ็นดูเกื้อกูล มีเมตตาจิต ไม่มีโทษอยู่ในภายใน"** ดังนี้.
ผัดคุนะ ! เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้ แล.

มู. ม. ๑๒/๒๕๐/๒๖๔.

“ความหวั่นไหวโยกโคลง
แห่งกายก็ตาม
ความหวั่นไหวโยกโคลง
แห่งจิตก็ตาม
ย่อมมีไม่ได้
เพราะการเจริญ ทำให้มาก
ซึ่งอานาปานสติสมาธิ”

มหา.สํ. ๑๙/๓๙๙/๑๓๒๒

การวางจิต

เมื่อถูกกล่าวหา

การวางจิตเมื่อถูกกล่าวหา

ภิกษุ ท. ! **ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะพึงกล่าวหาเธอ ๕ อย่าง** เหล่านี้ มีอยู่ คือ

๑. กล่าวโดยกาล หรือโดยมิใช่กาล

๒. กล่าวโดยเรื่องจริง หรือโดยเรื่องไม่จริง

๓. กล่าวโดยอ่อนหวาน หรือโดยหยาบคาย

๔. กล่าวด้วยเรื่องมีประโยชน์ หรือไม่มีประโยชน์

๕. กล่าวด้วยมีจิตเมตตา หรือมิโทสะในภายใน

ภิกษุ ท. ! เมื่อเขากล่าวอยู่อย่างนั้น ในกรณีนั้น ๆ เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้ว่า“**จิตของเราจักไม่แปรปรวน, เราจักไม่กล่าววาจาอันเป็นบาป เราจักเป็นผู้มีจิตเอ็นดูเกื้อกูล มีจิตประกอบด้วยเมตตา ไม่มีโทสะในภายใน อยู่ , จักมีจิตสหรคตด้วยเมตตาแผ่ไปยังบุคคลนั้น อยู่ และจักมีจิตสหรคตด้วยเมตตา อันเป็นจิตไพบูลย์ ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปสู่โลกถึงที่สุดทุกทิศทาง มีบุคคลนั้นเป็นอารมณ์ แล้วแลอยู่**” ดั้งนี้

ภิกษุ ท. ! เธอพึงทำการสำเนียกอย่างนี้

ภิกษุ ท. ! ถ้าโจรผู้คอยช่อง พึงเลื่อยอวัยวะน้อยใหญ่ของใครด้วยเลื่อยมีด้ามสองข้าง ผู้ใดมีใจประทุร้ายในโจรนั้น ผู้นั้นชื่อว่าไม่ทำตามคำสอนของเรา เพราะเหตุที่มีใจประทุษร้ายต่อโจรนั้น

ภิกษุ ท. ! ในกรณีนั้น เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้ว่า **“จิตของเราจักไม่แปรปรวน เราจักไม่กล่าววาจาอันเป็นบาป เราจักเป็นผู้มีจิตเอ็นดูเกื้อกูล มีจิตประกอบด้วยเมตตา ไม่มีโทสะในภายในอยู่**

และจักมีจิตสหรคตด้วยเมตตา อันเป็นจิตไพบูลย์ ใหญ่หลวง ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท แผ่ไปสู่โลกถึงที่สุดทุกทิศทาง มีบุคคลนั้นเป็นอารมณ์ แล้วแลอยู่” ดังนี้

ภิกษุ ท. ! เธอพึงทำการสำเหนียกอย่างนี้แล

ภิกษุ ท. ! เธอพึงกระทำในใจถึงโอวาทอันเปรียบด้วยเลื่อยนี้ อยู่เนืองๆ เถิด

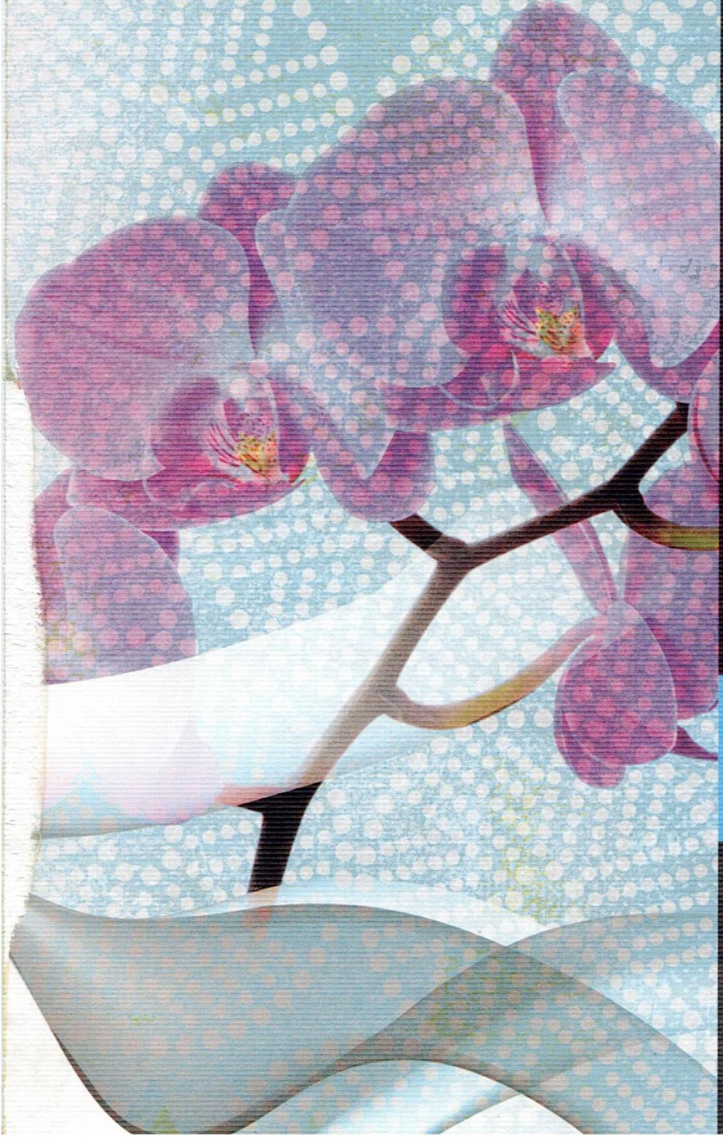
ภิกษุ ท ! เมื่อเธอทำในใจถึงโอวาทนั้นอยู่ เธอจะได้เห็นทางแห่งการกล่าวหาเล็กหรือใหญ่ ที่เธออดกลั้นไม่ได้ อยู่อีกหรือ ? “ข้อนั้นหามิได้พระเจ้าข้า” ภิกษุ ท. ! เพราะเหตุนั้นในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายจงกระทำในใจถึงโอวาทอันเปรียบด้วยเลื่อยนี้ อยู่เป็นประจำเถิด นั่นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เธอ ทั้งหลายตลอดกาลนาน

ม.ม. ๑๒/๒๕๕-๒๘๐/๒๖๗-๒๗๓

ในยุคไหนก็ตาม เวรทั้งหลาย
ไม่เคยระงับได้ด้วยการผูกเวรเลย,
แต่ระงับได้ด้วยการไม่มีการผูกเวร.
ธรรมนี้เป็นของเก่า
ใช้ได้ตลอด

อุปริ.ม.๑๔/๒๙๕/๔๔๐

วาจาของ

สะใภ้ใหม่

วาจาของสะใภ้ใหม่

ภิกษุ ท. ! **เปรียบเหมือนหญิงสะใภ้ใหม่** อันเขาเพิ่งนำมาชั่วคืนชั่ววัน ตลอดเวลาเท่านั้น ก็ยังมีความละอาย และความกลัวที่ดำรงไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ในแม่ผัวบ้าง ในพ่อผัวบ้าง ในสามีบ้าง แม้ที่สุดแต่ในทาสกรรมกรคนใช้.

ครั้นล่วงไปโดยสมัยอื่น เพราะอาศัยความคุ้นเคยกัน หญิงสะใภ้นั้น ก็ตวาดแม่ผัวบ้าง พ่อผัวบ้าง แม้แต่กะสามี ว่า **"หลีกไปๆพวกแกจะรู้อะไร"** นี้ฉันใด ;

ภิกษุ ท. ! ข้อนี้ก็ฉันนั้น : ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ ออกบวชจากเรือน เป็นผู้ไม่มีเรือน ได้ชั่วคืนชั่ววัน ตลอดเวลาเพียงเท่านั้น หิริและโอตตัปปะของเธอนั้นยังดำรงอยู่อย่างเข้มแข็ง ในภิกษุ ในภิกษุณี ในอุบาสก ในอุบาสิกา แม้ที่สุดแต่ในคนวัด และสามเณร.

ครั้นล่วงไปโดยสมัยอื่น เพราะอาศัยความคุ้นเคยกัน เธอก็กล่าว ตวาดอาจารย์บ้าง อุปัชฌาย์บ้าง ว่า "หลีกไปๆพวกท่านจะรู้อะไร"ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! เพราะเหตุนั้น ในเรื่องนี้ **เธอทั้งหลายพึงทำการศึกษา สำเหนียก อย่างนี้ว่า "เราจักอยู่อย่างมีจิตเสมอกันกับหญิงสะใภ้ใหม่ผู้มาแล้วไม่นาน"** ดังนี้.

จตุกฺก.อํ.๒๑/๑๐๐/๗๓.

“พึงศึกษาว่า ‘เราจักไม่พูดถ้อยคำ
ซึ่งจะเป็นเหตุให้ทุ่มเถียงกัน’
เมื่อมีถ้อยคำซึ่งจะเป็นเหตุให้ทุ่มเถียงกัน
ก็จำต้องหวังการพูดมาก,
เมื่อมีการพูดมาก ย่อมคิดฟุ้งซ่าน,
เมื่อคิดฟุ้งซ่าน ย่อมไม่สำรวม,
เมื่อไม่สำรวม จิตย่อมห่างจากสมาธิ”

สตฺต. อํ. ๒๓/๘๙/๕๘

วาจาที่
ไม่มีโทษ

วาจาที่ไม่มีโทษ

ภิกษุ ท. ! วาจาอันประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ
เป็นวาจาสุภาษิต ไม่เป็นวาจาทุพภาษิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และวิญญูชนไม่ติเตียน
องค์ ๕ ประการอย่างไรเล่า ? ๕ ประการ คือ :-

กล่าวแล้วควรแก่เวลา (กาเลน ภาสิตา โหติ).

กล่าวแล้วตามสัจจ์จริง (สจฺจ ภาสิตา โหติ).

กล่าวแล้วอย่างอ่อนหวาน (สณฺหา ภาสิตา โหติ).

กล่าวแล้วอย่างประกอบด้วยประโยชน์ (อตฺถสญฺหิตา ภาสิตา โหติ).

กล่าวแล้วด้วยเมตตาจิต (เมตฺตจิตฺเตน ภาสิตา โหติ)

ภิกษุ ท ! วาจาอันประกอบด้วยองค์ ๕ ประการเหล่านี้แล
เป็นวาจาสุภาษิต ไม่เป็นวาจาทุพภาษิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และวิญญูชนไม่ติเตียน.

ปญฺจก.อํ ๒๒/๒๗๑/๑๙๘

ตถาคตรู้ชัดซึ่งวาจาใด
อันจริง อันแท้
ประกอบด้วยประโยชน์
แต่ไม่เป็นที่รักที่พึงใจ
ของผู้อื่น
ตถาคตย่อมเลือก
ให้เหมาะกาล
เพื่อกล่าววาจานั้น

ม.ม.๑๓/๙๑/๙๔

คู่บุพเพสันนิวาส

คู่บุพเพสันนิวาส

ภิกษุ ท. ! ถ้าภรรยาและสามีทั้งสองพึงหวังพบกันและกันทั้งในปัจจุบัน และในสัมปรายภพ

ทั้งสองเทียว พึงเป็นผู้มีศรัทธาเสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน
ภรรยาและสามีทั้งสองนั้น ย่อมได้พบกันและกันทั้งในปัจจุบัน ทั้งในสัมปรายภพฯ

ภรรยาและสามีทั้งสองเป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ของผู้ขอ มีความสำรวม เป็นอยู่โดยธรรม
เจรจาคำที่น่ารักแก่กันและกัน ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองมาก
มีความผาสุกทั้งสองฝ่าย มีศีลเสมอกัน รักใคร่กันมาก ไม่มีใจร้ายต่อกัน

ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว ทั้งสองเป็นผู้มีศีล และวัตรเสมอกัน
ย่อมเป็นผู้เสวยกามารมณ์ เพลิดเพลินบันเทิงใจอยู่ในเทวโลก.

จตุกฺก.อํ.๒๑/๘๑/๕๖.

อนึ่ง คนเราเมื่อมีการ
อยู่ร่วมกันกับคนที่สะอาด
หรือคนที่ไม่สะอาดก็ตาม
ต้องมีสติกำกับอยู่ด้วยเสมอ,
แต่นั้นพึงสามัคคีต่อกัน
มีปัญญาทำที่สุดทุกข์
แห่งตนเถิด.

อฏฺฐก.อํ.๒๓/๑๗๐/๑๐๐

ภรรยา

๗ จำพวก

ภรรยา ๗ จำพวก

ครั้งนั้น เมื่อเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดแล้ว ก็สมัยนั้น มนุษย์ทั้งหลายในนิเวศน์ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีส่งเสียงอื้ออึง ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามว่า คฤหบดี เหตุไรหนอ มนุษย์ทั้งหลายในนิเวศน์ของท่านจึงส่งเสียงอื้ออึงเหมือนชาวประมงแย่งปลากัน อนาถบิณฑิกเศรษฐีกราบทูลว่า *“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นางสุชาดาคนนี้ ข้าพระองค์นำมาจากตระกูลมั่งคั่ง มาเป็นสะใภ้ในเรือน นางไม่เชื่อถือ แม่ผัว พ่อผัว สามี แม้แต่พระผู้มีพระภาค นางก็ไม่สักการะเคารพนับถือบูชา”*

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกนางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือนว่า มานี่แน่ะนางสุชาดา นางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือนทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

นางสุชาดาภริยาของบุรุษ ๗ จำพวกนี้ ๗ จำพวกเป็นไฉน คือ
(๑) **ภริยาเสมอด้วยเพชฌฆาต** (๒) **เสมอด้วยโจร** (๓) **เสมอด้วยนาย** (๔) **เสมอด้วยแม่** (๕) **เสมอด้วยพี่สาวน้องสาว** (๖) **เสมอด้วยเพื่อน** (๗) **เสมอด้วยทาสี**

นางสุชาดา ภริยาของบุรุษ ๗ จำพวกนี้แล เธอเป็นจำพวกไหนใน ๗ จำพวกนั้น

นางสุชาดากราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันยังไม่รู้ทั่วถึงความแห่งพระดำรัส ที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วโดยย่อนี้ได้โดยพิสดาร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงแสดงธรรมแก่หม่อมฉัน โดยที่หม่อมฉันจะพึงรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อนี้ โดยพิสดารเถิด ฯ

นางสุชาดา ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว นางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือน ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า

(๑) ภริยาผู้มีจิตประทุษร้าย ไม่อนุเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูล ยินดีในชายอื่น ดูหมิ่นสามี เป็นผู้อันเขาซื้อมาด้วยทรัพย์ พยายามจะฆ่าผัว ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **วธกาภริยา ภริยาเสมอด้วยเพชฌฆาต**

(๒) สามีของหญิงประกอบด้วยศิลปกรรม พาณิชยกรรม และกสิกรรม ได้ทรัพย์ใดมา ภริยาปรารถนาจะยักยอกทรัพย์ แม้มีอยู่น้อยนั้นเสีย ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **โจรภริยา ภริยาเสมอด้วยโจร**

(๓) ภริยาที่ไม่สนใจการงาน เกียจคร้าน กินมาก ปากร้าย ปากกล้า ร้ายกาจ กล่าวคำหยาบข่มขี่ผัวผู้ขยันขันแข็ง ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **อัยยาภริยา ภริยาเสมอด้วยนาย**

(๔) ภริยาใดอนุเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูลทุกเมื่อ ตามรักษาสามีเหมือนมารดารักษาบุตร รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้ ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **มาตาภริยา ภริยาเสมอด้วยมารดา**

(๕) ภริยาที่เป็นเหมือนพี่สาวน้องสาว มีความเคารพในสามีของตน เป็นคนละอายบาป เป็นไปตามอำนาจสามี ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **ภคินีภริยา ภริยาเสมอด้วยพี่สาวน้องสาว**

(๖) ภริยาใดในโลกนี้เห็นสามีแล้วชื่นชมยินดี เหมือนเพื่อนผู้จากไปนานแล้วกลับมา เป็นหญิงมีตระกูล มีศีลมีวัตร ปฏิบัติสามี ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **สขีภริยา ภริยาเสมอด้วยเพื่อน**

(๗) ภริยาใดสามีเฆี่ยนตี ขู่ตะคอกก็ไม่โกรธ ไม่คิดพิโรธโกรธตอบสามี อดทนได้ เป็นไปตามอำนาจ สามี ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า **ทาสีภริยา ภริยาเสมอด้วยทาสี**

ภริยาที่เรียกว่า วธกาภริยา ๑ โจรีภริยา ๑ อัยยาภริยา ๑
ภริยาทั้ง ๓ จำพวกนั้น ล้วนแต่เป็นคนทุศีล หยาบช้า ไม่เอื้อเฟื้อ
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงนรก

ส่วนภริยาที่เรียกว่า มาตาภริยา ๑ ภคินีภริยา ๑ สขีภริยา ๑ ทาสีภริยา ๑
ภริยาทั้ง ๔ จำพวกนั้น เพราะตั้งอยู่ในศีล ถนอมรักไว้ยั่งยืน
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ

นางสุชาดา ภริยาของบุรุษ ๗ จำพวกนี้แล เธอเป็นภริยาจำพวกไหน ใน ๗ จำพวกนั้น

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำหม่อมฉันว่า เป็นภริยาของสามีผู้เสมอด้วยทาสี.

สตฺตก.อ. ๒๓/๙๒/๖๐

รักษาตน ด้วยการเสพธรรมะ
ด้วยการเจริญธรรมะ
ด้วยการทำให้มากซึ่งธรรมะ

รักษาผู้อื่น ด้วยการอดทน
ด้วยการไม่เบียดเบียน
ด้วยเมตตาจิต
ด้วยความรักใคร่เอ็นดู

มหา. สํ. ๑๙/๒๒๔/๗๕๘

มนุษย์

ผี

มนุษย์เทวดา มนุษยผี

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย การอยู่ร่วม ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นอย่างไรเล่าคือ

(๑) ชายผี อยู่ร่วมกับหญิงผี
(๒) ชายผี อยู่ร่วมกับหญิงเทวดา
(๓) ชายเทวดา อยู่ร่วมกับหญิงผี
(๔) ชายเทวดา อยู่ร่วมกับหญิงเทวดา

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย ก็ชายผีอยู่ร่วมกับหญิงผีอย่างไร สามีในโลกนี้เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ ดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่ง ความประมาท เป็นคนทุศีล มีบาปธรรม มีใจอันมลทินคือความตระหนี่ครอบงำ ด่า และบริภาษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน แม้ภรรยาของเขาก็เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม ฯลฯ เป็นคนทุศีล มีบาปธรรม มีใจอันมลทินคือความตระหนี่ครอบงำ ด่า และบริภาษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน

คหบดี และคหปตานีทั้งหลาย **ชายผี อยู่ร่วมกับหญิงผี** อย่างนี้แล ฯ

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย ก็ชายผีอยู่ร่วมกับหญิงเทวดาอย่างไร สามีในโลกนี้ เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ ฯลฯ ด่าและบริภาษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน ส่วนภรรยาของเขา เป็นผู้ **งดเว้น** จากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติผิดในกาม จากการพูดเท็จ จากการดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท มีศีล มีกัลยาณธรรม มีใจปราศจากมลทินคือความตระหนี่ ไม่ด่า ไม่บริภาษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน

คหบดี และคหปตานีทั้งหลาย **ชายผี อยู่ร่วมกับหญิงเทวดา** อย่างนี้แล ฯ

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย ก็ชายเทวดาอยู่ร่วมกับหญิงผีอย่างไร สามีในโลกนี้ เป็นผู้ **งดเว้น**จากการฆ่าสัตว์ฯลฯ อยู่ครองเรือน ส่วนภรรยาของเขาเป็นผู้มักฆ่าสัตว์ฯลฯ ด่าและบริภาษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน

คหบดี และคหปตานีทั้งหลาย **ชายเทวดา อยู่ร่วมกับหญิงผี** อย่างนี้แล

คหบดีและคหปตานีทั้งหลาย ก็ชายเทวดา อยู่ร่วมกับหญิงเทวดาอย่างไร สามีในโลกนี้เป็นผู้ **งดเว้น**จากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ไม่ด่าไม่บริภาษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน แม้ภรรยาของเขานั้นก็เป็นผู้ **งดเว้น**จากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ไม่ด่าไม่บริภาษสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน

คหบดี และคหปตานีทั้งหลาย **ชายเทวดา อยู่ร่วมกับหญิงเทวดา** อย่างนี้แล

คหบดี และปตานีทั้งหลาย การอยู่ร่วม ๔ ประการนี้แล ฯ

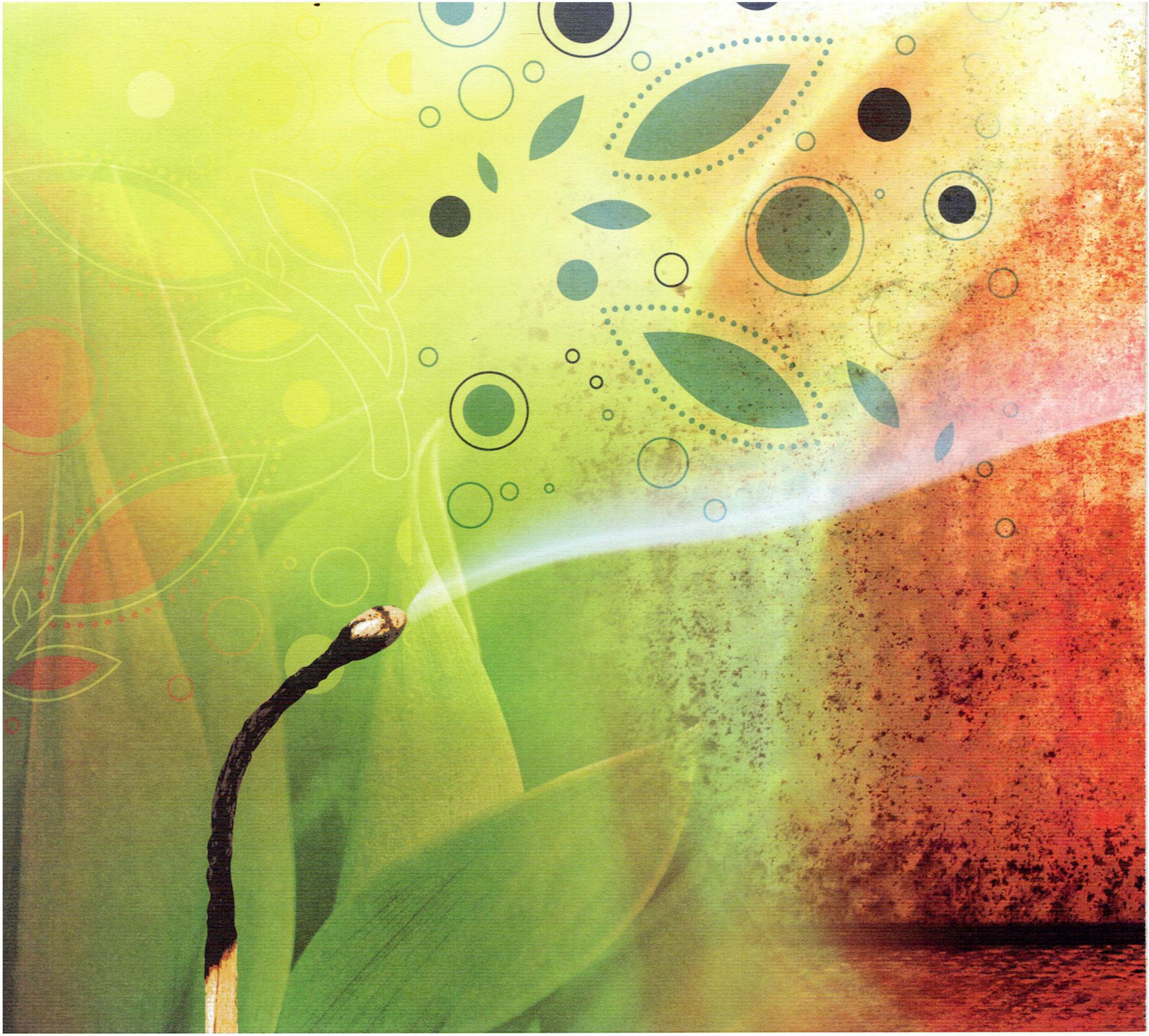
ภรรยาและสามีทั้งสองเป็นผู้ทุศีล เป็นคนตระหนี่ มักด่าว่าสมณพราหมณ์ ชื่อว่าเป็นผีมาอยู่ร่วมกัน

สามีเป็นผู้ทุศีล มีความตระหนี่ มักด่าว่าสมณพราหมณ์ ส่วนภรรยาเป็นผู้มีศีล รู้ความประสงค์ของผู้ขอปราศจากความตระหนี่ ภรรยานั้นชื่อว่าเทวดาอยู่ร่วมกับสามีผี

สามีเป็นผู้มีศีล รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่ ส่วนภรรยาเป็นผู้ทุศีล มีความตระหนี่ มักด่าว่าสมณพราหมณ์ ชื่อว่าหญิงผี อยู่ร่วมกับสามีเทวดา

ทั้งสองเป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ของผู้ขอ มีความสำรวม เป็นอยู่โดยธรรม ภรรยาและสามีทั้งสองนั้น เจรจาถ้อยคำที่น่ารักแก่กันและกัน ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีความผาสุก ทั้งสองฝ่ายมีศีลเสมอกัน รักใคร่กันมาก ไม่มีใจร้ายต่อกัน ครั้นประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว เป็นผู้มีศีลและวัตรเสมอกัน ย่อมเป็นผู้เสวยกามารมณ์เพลิดเพลินบันเทิงใจอยู่ในเทวโลก.

จตุกฺก.อํ.๒๑/๗๔/๕๓

เข้าใจเรื่อง

กรรม

เรื่องควรทราบเกี่ยวกับกรรม ทั้ง ๖ แง่มุม

ภิกษุ ท. ! **กรรม** เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,
นิทานสัมภวะ (เหตุ เป็นแดนเกิดพร้อม) **แห่งกรรม** เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,
เวมัตตตา (ความมีประมาณต่างๆ) **แห่งกรรม** เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,
วิบาก (ผลสุกวิเศษ) **แห่งกรรม** เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,
กัมมนิโรธ (ความดับไม่เหลือ) **แห่งกรรม** เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ,
กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือ) แห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ

...คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้นั้น เราอาศัยอะไรกล่าวเล่า?

ภิกษุ ท. ! **เรากล่าวซึ่งเจตนา ว่าเป็นกรรม**
เพราะว่า บุคคลเจตนาแล้ว ย่อมกระทำซึ่งกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ.

ภิกษุ ท. ! **นิทานสัมภวะแห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?**
ภิกษุ ท. ! นิทานสัมภวะแห่งกรรมทั้งหลาย คือผัสสะ.

ภิกษุ ท. ! **เวมัตตตาแห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?**
ภิกษุ ท. ! กรรมที่ทำให้สัตว์เสวยเวทนาในนรก - ในกำเนิดเดรัจฉาน - ในเปรตวิสัย มีอยู่, กรรมที่ทำสัตว์เสวยในมนุษยโลก มีอยู่, กรรมที่ทำสัตว์เสวยในเทวโลก มีอยู่,
ภิกษุ ท. ! นี้เรากล่าวว่า เวมัตตตา แห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! **วิบากแห่งกรรมทั้งหลาย เป็นอย่างไรเล่า ?**

ภิกษุ ท. ! เรากล่าววิบากแห่งกรรมทั้งหลาย ว่ามีอยู่ ๓ อย่าง คือ

วิบากในทิฏฐธรรม (คือทันควัน) หรือว่า
วิบากในอุปะปัชชะ (คือในเวลาต่อมา) หรือว่า
วิบากในอปรปริยายะ (คือในเวลาต่อมาอีก).

ภิกษุ ท. ! นี้เรากล่าวว่า วิบากแห่งกรรมทั้งหลาย.

ภิกษุ ท. ! **กัมมนิโรธ เป็นอย่างไรเล่า ?**

ภิกษุ ท. ! ความดับแห่งกรรมย่อมมี เพราะความดับแห่งผัสสะ

อริยอัฏฐังคิกมรรค นี้นั่นเอง **เป็นกัมมนิโรธคามินีปฏิปทา** ; ได้แก่ สิ่งเหล่านี้คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ.

ภิกษุ ท. ! เมื่อใด อริยสาวก ย่อมรู้ชัดซึ่งกรรม อย่างนี้, รู้ชัดซึ่งนิทานสัมภวะแห่งกรรม อย่างนี้, รู้ชัดซึ่งเวมัตตตาแห่งกรรม, รู้ชัดซึ่งวิบากแห่งกรรม, รู้ชัดซึ่งกัมมนิโรธ, รู้ชัดซึ่งกัมมนิโรธคามินีปฏิปทา อย่างนี้ ; อริยสาวกนั้น **ย่อมรู้ชัดซึ่งพรหมจรรย์นี้ ว่าเป็นเครื่องเจาะแทงกิเลส เป็นที่ดับไม่เหลือแห่งกรรม.**

ภิกษุ ท. ! ข้อที่เรากล่าวแล้วว่า “กรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, นิทานสัมภวะแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, เวมัตตตาแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, วิบากแห่งกรรม เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, กัมมนิโรธ เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ, กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นสิ่งที่บุคคลควรทราบ” ดังนี้ (รวมสิ่งที่บุคคลควรทราบเกี่ยวกับกรรมทั้ง ๖ แง่มุม) นั้น เราอาศัยความข้อนี้กล่าวแล้ว.

ฉกฺก. อํ. ๒๒/๔๕๘,๔๖๓ - ๔๖๔/๓๓๔.

กรรม
เปรียบด้วย
ก้อนเกลือ

กรรมเปรียบด้วยก้อนเกลือ

ภิกษุ ท. ! ใครพึงกล่าวว่า คนทำ **กรรมอย่างใดๆ** ย่อมเสวย **กรรมนั้น** อย่างนั้นๆ ดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนั้น การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ก็มีไม่ได้ ช่องทางที่จะทำที่สุดทุกข์ โดยชอบก็ไม่ปรากฏ ส่วนใครกล่าวว่า คนทำ **กรรมอันจะพึงให้ผล** อย่างใดๆ ย่อมเสวย **ผลของกรรมนั้น** อย่างนั้นๆ ดังนี้เมื่อเป็นอย่างนี้ การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ย่อมมีได้ ช่องทางที่จะทำที่สุดทุกข์โดยชอบก็ย่อมปรากฏ.

ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย ที่บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้ บาปกรรมประมาณน้อย อย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม (ให้ผลในภพปัจจุบัน) ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย

บาปกรรม แม้ประมาณน้อย บุคคลชนิดไรทำแล้ว บาปกรรมนั้นจึงนำเขาไปนรกได้ ?
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีกายมิได้อบรม มีศีลมิได้อบรม มีจิตมิได้อบรม มีปัญญามิได้อบรม
มีคุณความดีน้อย เป็นอัปปาตุมะ (ผู้มีใจคับแคบ ใจหยาบ ใจต่ำทราม)
เป็นอัปปทุกขวิหารี (มีปกติอยู่เป็นทุกข์ ด้วยเหตุเล็กน้อย คือเป็นคนเจ้าทุกข์)
บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลชนิดนี้ทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำเขาไปนรกได้

บาปกรรม ประมาณน้อยอย่างเดียวกัน บุคคลชนิดไรทำแล้ว
กรรมนั้นจึงเป็น ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย ?
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีกาย... มีศีล... มีจิต... มีปัญญาได้อบรมแล้ว
มีคุณความดีมาก เป็นมหาตมะ (ผู้มีใจกว้างขวาง ใจบุญ ใจสูง)
เป็นอัปปมาณวิหารี (มีปกติอยู่ด้วยธรรมอันหาประมาณมิได้คือเป็นคนไม่มีหรือไม่แสดงกิเลส ซึ่งจะเป็นเหตุให้เขาประมาณได้ว่าเป็นคนแค่ไหน) บาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บุคคลชนิดนี้ทำแล้ว กรรมนั้นเป็น ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย

ภิกษุ ท. ! ต่างว่าคนใส่เกลือลงไปในถ้วยน้ำเล็กๆหนึ่งก้อน ท่านทั้งหลายจะสำคัญว่ากระไร น้ำอันน้อยในถ้วยน้ำนั้นจะกลายเป็นน้ำเค็ม ไม่น่าดื่มไป เพราะเกลือก้อนนั้นใช่ไหม ? *เป็นเช่นนั้นพระพุทธเจ้าข้า.*

เพราะเหตุไร. เพราะเหตุว่า น้ำในถ้วยน้ำนั้นมีน้อย มันจึงเค็มได้...เพราะเกลือก้อนนั้น.

ต่างว่า คนใส่เกลือก้อนขนาดเดียวกันนั้น ลงไปในแม่น้ำคงคาท่านทั้งหลายจะสำคัญว่ากระไร น้ำในแม่น้ำคงคานั้นจะกลายเป็นน้ำเค็ม ดื่มไม่ได้ เพราะเกลือก้อนนั้นหรือ ? *หามิได้ พระพุทธเจ้าข้า.*

เพราะเหตุไร. เพราะเหตุว่า น้ำในแม่น้ำคงคามีมาก น้ำนั้นจึงไม่เค็ม...เพราะเกลือก้อนนั้น.

ฉันนั้นนั่นแหละ ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำไปนรกได้ ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้นบางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย...

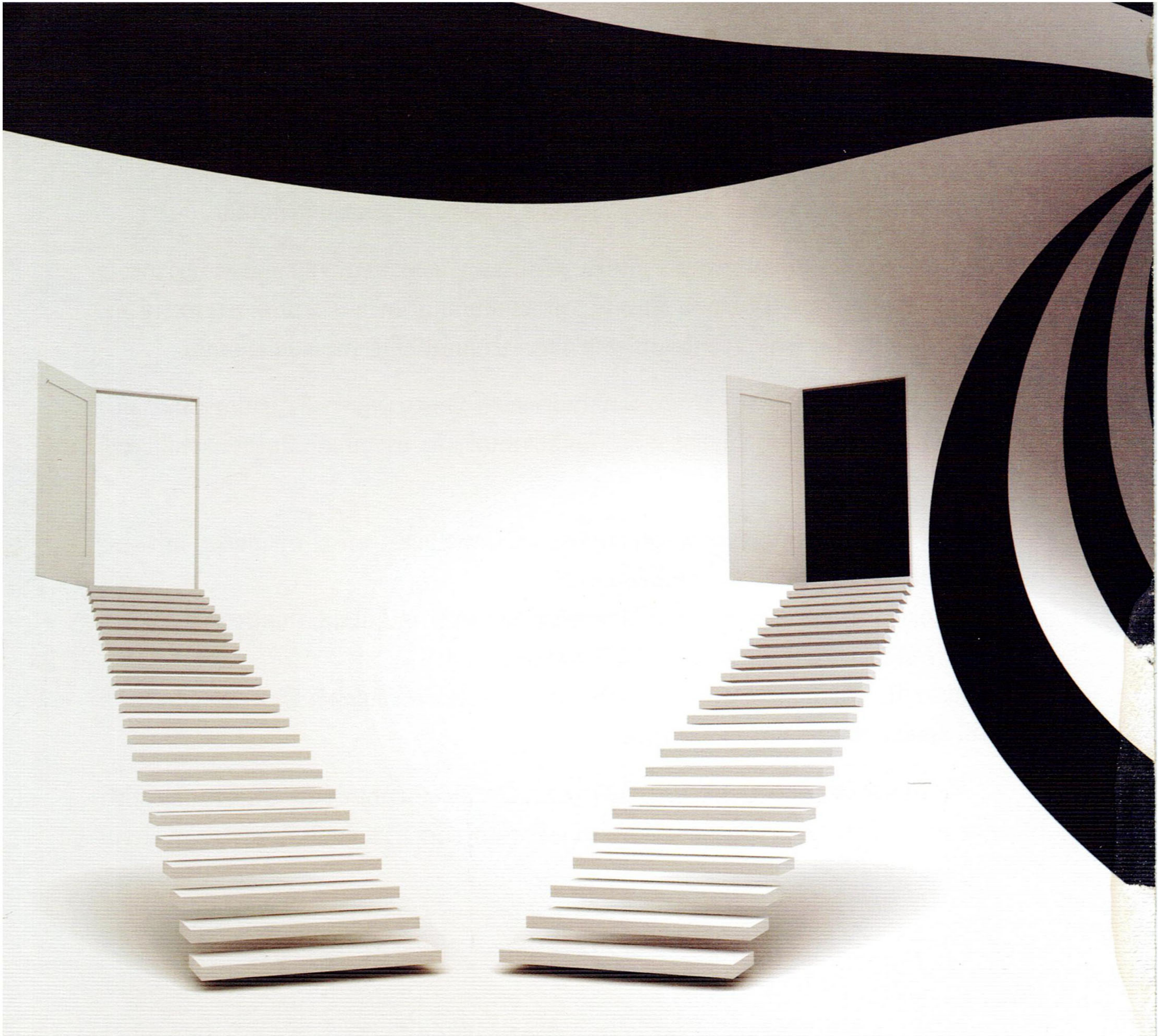
ภิกษุ ท. ! คนบางคนย่อมผูกพันเพราะทรัพย์ แม้กึ่งกหาปณะ... แม้ ๑ กหาปณะ... แม้ ๑๐๐ กหาปณะ ส่วนบางคนไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น

คนอย่างไร จึงผูกพันเพราะทรัพย์แม้กึ่งกหาปณะ ฯลฯ คนบางคนในโลกนี้เป็นคนจน มีสมบัติน้อย มีโภคะน้อย คนอย่างนี้ย่อมผูกพันเพราะทรัพย์แม้กึ่งกหาปณะ. ฯลฯ

คนอย่างไร ไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น ? คนบางคนในโลกนี้เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มากมีโภคะมาก คนอย่างนี้ ย่อมไม่ผูกพันเพราะทรัพย์เพียงเท่านั้น

ฉันนั้นนั่นแหละ ภิกษุ ท. ! บาปกรรมแม้ประมาณน้อย บุคคลบางคนทำแล้ว บาปกรรมนั้นย่อมนำไปนรกได้ ส่วนบาปกรรมประมาณน้อยอย่างเดียวกันนั้น บางคนทำแล้ว กรรมนั้นเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ไม่ปรากฏผลมากต่อไปเลย...

ติก.อํ. ๒๐/๓๒๐/๕๔๐

กรรมที่
สิ้นกรรม

กรรมที่เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

ภิกษุ ท. ! กรรม ๔ อย่างเหล่านี้ เรากระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว ประกาศให้รู้ทั่วกัน.

กรรม ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ? **กรรมดำ มีวิบากดำ** ก็มีอยู่

ภิกษุ ท. ! **กรรมขาว มีวิบากขาว** ก็มีอยู่

ภิกษุ ท. ! **กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว** ก็มีอยู่

ภิกษุ ท. ! **กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม** ก็มีอยู่

ภิกษุ ท. ! **กรรมดำ มีวิบากดำ เป็นอย่างไรเล่า ?**

ภิกษุ ท. ! บุคคล บางคนในกรณีนี้ ย่อมปรุงแต่ง **กายสังขารอันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน,** ย่อมปรุงแต่ง **วจีสังขาร** อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมปรุงแต่ง **มโนสังขาร** อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน. ครั้นเขาปรุงแต่งสังขาร (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อม **เข้าถึงโลก** อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ; **ผัสสะทั้งหลาย** อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ย่อมถูกต้องเขาซึ่งเป็นผู้เข้าถึงโลกอันเป็นไปด้วยความเบียดเบียน ; เขาอันผัสสะที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนถูกต้องแล้ว ย่อม **เสวยเวทนา** ที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน **อันเป็นทุกข์โดยส่วนเดียว,** ดังเช่นพวกสัตว์นรก.

ภิกษุ ท. ! **กรรมขาว มีวิบากขาว เป็นอย่างไรเล่า ?**

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมปรุงแต่ง **กายสังขารอันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน,** ย่อมปรุงแต่ง **วจีสังขาร** อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ย่อมปรุงแต่ง **มโนสังขาร** อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน, ครั้นเขาปรุงแต่ง สังขาร (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อม **เข้าถึงโลก** อันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ; **ผัสสะทั้งหลาย**ที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ย่อมถูกต้องเขา

ผู้เข้าถึงโลกอันไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน ; เขาอันผัสสะ ที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนถูกต้องแล้ว **ย่อมเสวยเวทนา** ที่ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียน **อันเป็นสุขโดยส่วนเดียว**, ดังเช่นพวกเทพสุภกิณหา.

ภิกษุ ท. ! **กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว เป็นอย่างไรเล่า ?**

ภิกษุ ท. ! บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมปรุงแต่ง **กายสังขารอันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง**, ย่อมปรุงแต่ง **วจีสังขาร** อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้างไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง, ย่อมปรุงแต่ง **มโนสังขาร** อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง, ครั้นเขาปรุงแต่งสังขารทั้งสาม (ทั้งสาม) ดังนี้แล้ว ย่อม **เข้าถึงโลก** อันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง; **ผัสสะทั้งหลาย** ที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง ย่อมถูกต้องเขาผู้เข้าถึงโลกอันเป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง; เขาอันผัสสะที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง ถูกต้องแล้ว **ย่อมเสวยเวทนา** ที่เป็นไปกับด้วยความเบียดเบียนบ้าง ไม่เป็นไปด้วยความเบียดเบียนบ้าง **อันเป็นเวทนาที่เป็นสุขและทุกข์เจือกัน,** ดังเช่นพวกมนุษย์ พวกเทพบางพวกพวกวินิบาตบางพวก.

ภิกษุ ท. ! **กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม นั้นเป็นอย่างไรเล่า ? คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ**

ภิกษุ ท. ! เหล่านี้แล กรรม ๔ อย่าง ที่เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้รู้ทั่วกัน.

จตุกฺก. อํ ๒๑/๓๒๐-๓๒๑/๒๓๗.

ทางสิ้นกรรม

ทางสิ้นกรรม

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา **เห็นกาย** ในกายอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา **เห็นเวทนา** ในเวทนาอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา **เห็นจิต** ในจิตอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา **เห็นธรรม** ในธรรมอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม
บรรลุ **ปฐมฌาน** มีวิตก มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่

เธอบรรลุ **ทุติยฌาน** มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
เพราะวิตกวิจารสงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่

เธอมีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป
บรรลุ **ตติยฌาน** ที่พระอริยะทั้งหลาย สรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข

เธอบรรลุ **จตุตถฌาน** ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะ ละสุข ละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่

มหา.ที. ๑๐/๒๙๙

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ **ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ**

ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา
เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา
เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ

เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่า หลุดพ้นแล้ว.
รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว **กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี.**

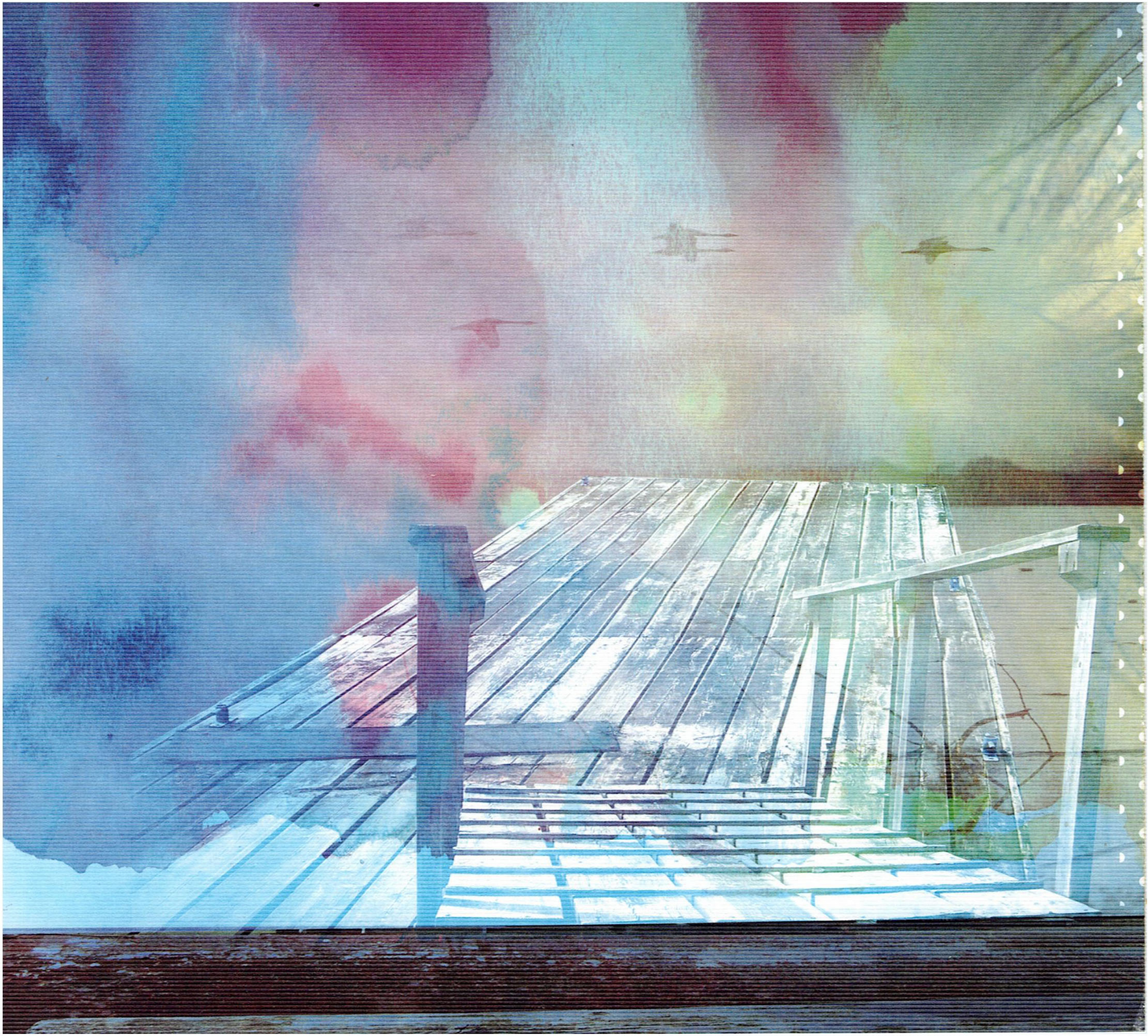
เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว บุรุษผู้มีจักษุยืนอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็นหอยโข่ง และหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวด และก้อนหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง หยุดอยู่บ้าง ในสระน้ำ เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า สระน้ำนี้ใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว หอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวด และก้อนหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง เหล่านี้ กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหยุดอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น

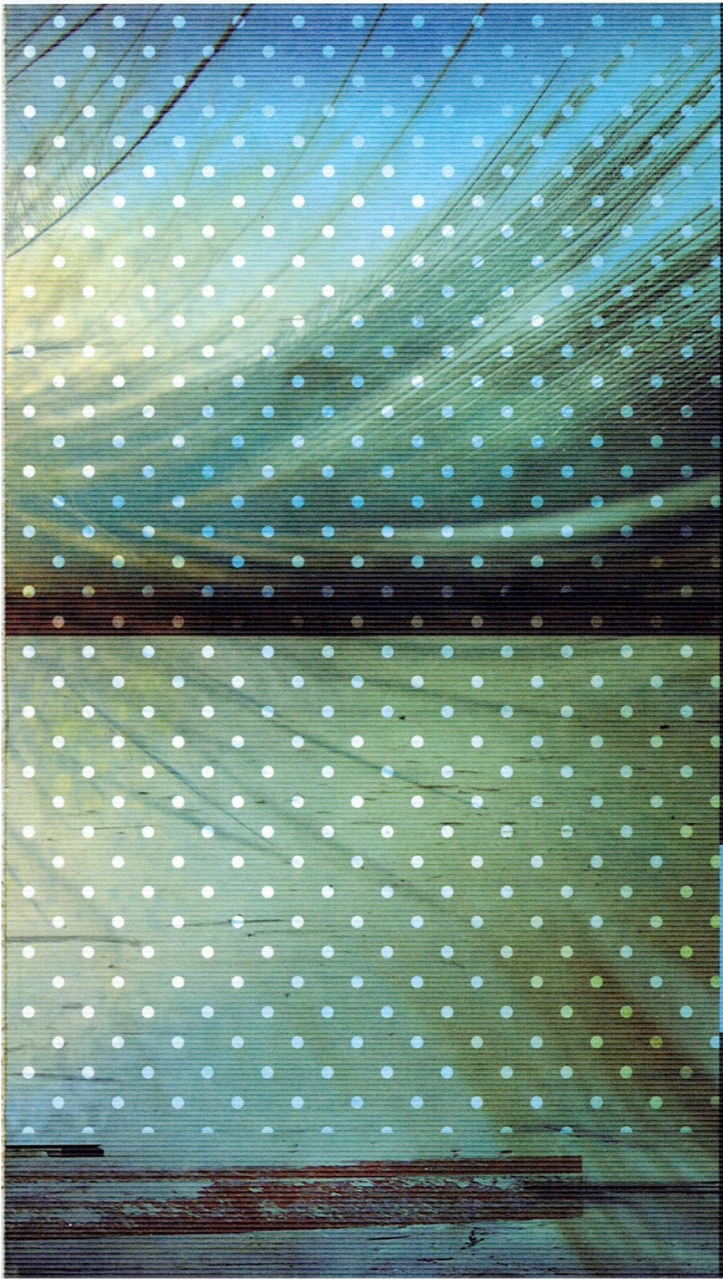
ดังนี้ฉันใด ภิกษุ ก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ **ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ**

ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา
เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา
เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ

เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่า หลุดพ้นแล้ว.
รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว **กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี.**

ที.สี. ๙/๑๓๘

วิบากกรรม
อย่างเบา
ของหมู่สัตว์

วิบากกรรมอย่างเบาของการผิดศีล

ภิกษุ ท. ! **ปาณาติบาต** ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย
วิบากแห่งปาณาติบาตของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ **มีอายุสั้น.**

ภิกษุ ท. ! **อทินนาทาน** ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย
วิบากแห่งอทินนทานของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ **ความเสื่อมแห่งโภคะ.**

ภิกษุ ท. ! **กาเมสุมิจฉาจาร** ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งกาเมสุมิจฉาจารของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าฯ คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ **ก่อเวรด้วยศัตรู**.

ภิกษุ ท. ! **มุสาวาท** ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อ กำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งมุสาวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าฯ คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ **การถูกกล่าวตู่ด้วยคำไม่จริง.**

ภิกษุ ท. ! **ปิสุณวาท** (คำยุยงให้แตกกัน) ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งปิสุณวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ **การแตกจากมิตร.**

ภิกษุ ท. ! **ผรุสวาท** (คำหยาบ) ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งผรุสวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าฯ คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ **การได้ฟังเสียงที่ไม่น่าพอใจ.**

ภิกษุ ท. ! **สัมผัปปลาวาท** (คำเพ้อเจ้อ) ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไป เพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งผรุสวาทของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบาก ทั้งปวง คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ **วาจาที่ไม่มีใครเชื่อถือ.**

ภิกษุ ท. ! **การดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย** ที่เสพทั่วแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็น ไปเพื่อนรก เป็นไปเพื่อกำเนิดดิรัจฉาน เป็นไปเพื่อเปรตวิสัย.
วิบากแห่งการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย ของผู้เป็นมนุษย์ที่เบากว่าวิบากทั้งปวง
คือวิบากที่เป็นไปเพื่อ **ความเป็นบ้า** (อุมฺมตฺตก)

อฏฺฐก.อํ. ๒๓/๒๕๑/๑๓๐

ฉลาดในเรื่อง

กรรม

ฉลาดในเรื่องกรรม

บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติ (การเกิด) ก็หามิได้;
จะมิใช่พราหมณ์เพราะชาติ (การเกิด) ก็หามิได้:
บุคคลเป็นพราหมณ์ เพราะกรรม (เจตนาซึ่งส่งผลให้มีการกระทำ) ; ไม่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม.
บุคคลเป็นชาวนา ก็เพราะกรรม; เป็นศิลปิน ก็เพราะกรรม,
บุคคลเป็นพ่อค้า ก็เพราะกรรม; เป็นคนรับใช้ ก็เพราะกรรม,
บุคคลแม้เป็นโจร ก็เพราะกรรม; เป็นนักรบ ก็เพราะกรรม,
บุคคลเป็นปุโรหิต ก็เพราะกรรม; แม้เป็นพระราชา ก็เพราะกรรม,

บัณฑิตทั้งหลายย่อมเห็นซึ่งกรรม (เจตนาซึ่งส่งผลให้มีการกระทำ) **นั้น ตามที่เป็นจริงอย่างนี้**
ชื่อว่าเป็น **ผู้เห็นซึ่งปฏิจจสมุปบาท เป็นผู้ฉลาดในเรื่องวิบากแห่งกรรม.**

โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม (เจตนาซึ่งส่งผลให้มีการกระทำ)
หมู่สัตว์ ย่อมเป็นไปตามกรรม (เจตนาซึ่งส่งผลให้มีการกระทำ)

สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นเครื่องรึงรัด เหมือนลิ่มสลักขันยึดรถที่กำลังแล่นไปอยู่.

สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด
มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

มหาวรรค สุ.ขุ. ๒๕/๔๕๗/๓๘๒

สิ่งใดมีความเกิด
เป็นธรรมดา
สิ่งนั้นทั้งหมด
มีความดับไป
เป็นธรรมดา

มหา.ที.๑๐/๔๙/๔๙

วินิจฉัย
กรรม

วินิจฉัยกรรม

เมื่อจะกระทำ

ราหุล ! **เธอใคร่จะทำกรรมใดด้วยกาย** พึงพิจารณากรรมนั้นเสียก่อนว่า "กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ ?" ดังนี้,

ราหุล ! ถ้าเธอพิจารณารู้สึก อยู่ดังนี้ไซร้, เธอ **ไม่พึงกระทำกายกรรมชนิดนั้นโดยถ่ายเดียว.**

ราหุล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกดังนี้ว่า "กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ดังนี้ไซร้,

ราหุล ! **เธอพึงกระทำกายกรรมชนิดนั้น.**

เมื่อกระทำอยู่

ราหุล ! **เมื่อเธอกระทำกรรมใดด้วยกายอยู่** พึงพิจารณากรรมนั้นว่า "กายกรรมที่เรากำลังกระทำอยู่นี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้างเป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ ?" ดังนี้,

ราหุล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่ดังนี้ไซร้, **เธอพึงเลิกละกายกรรมชนิดนั้นเสีย.**

ราหุล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่ดังนี้ว่า “กายกรรมที่เรากำลังกระทำอยู่นี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ดังนี้ ไซร้,

ราหุล ! **เธอพึงเร่งเพิ่มการกระทำกายกรรมชนิดนั้น.**

เมื่อกระทำแล้ว

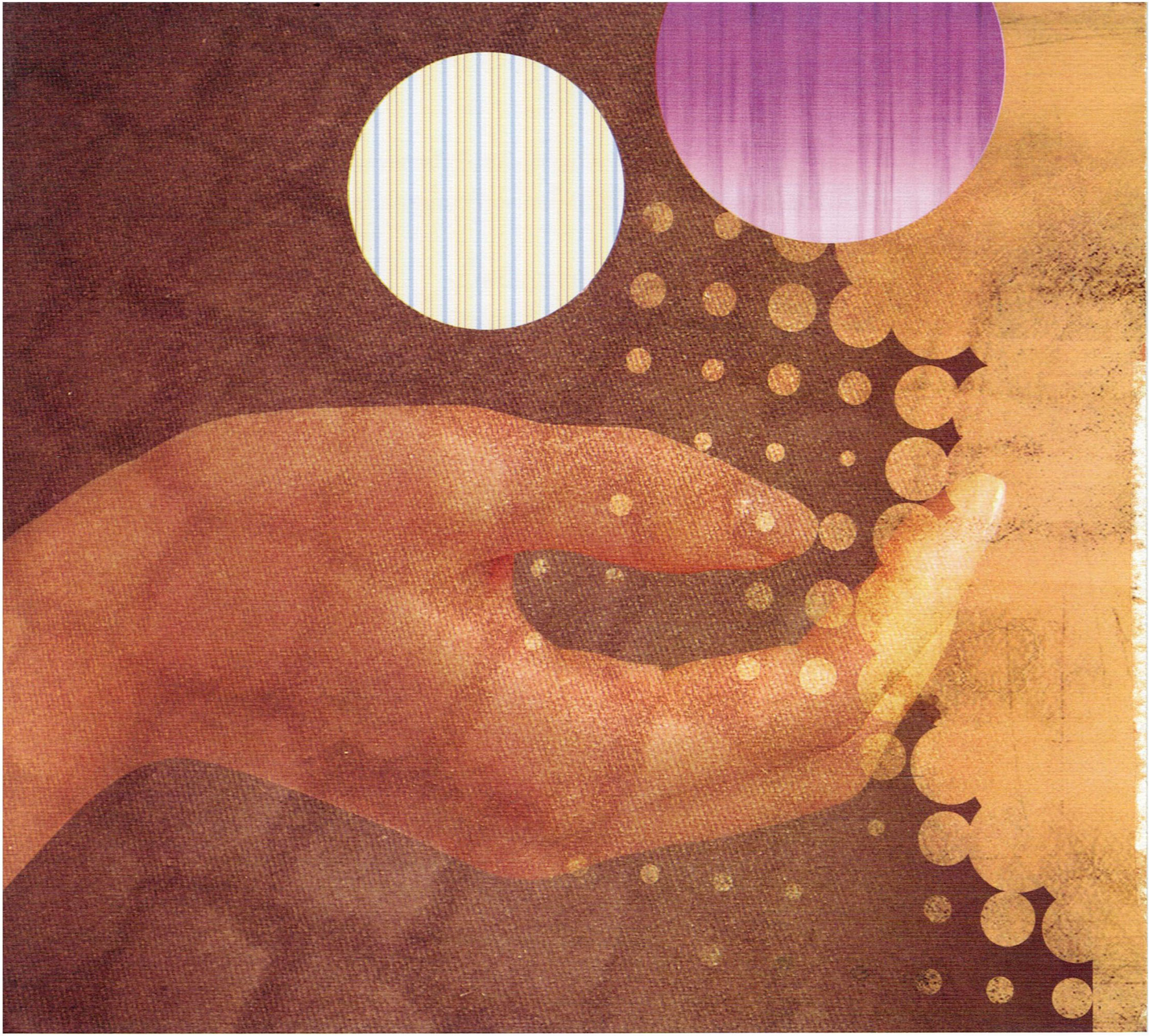
ราหุล ! **เมื่อเธอกระทำกรรมใดด้วยวาจาแล้ว** พึงพิจารณากรรมนั้น ว่า “กายกรรมที่เรากระทำแล้วนี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้างเป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก หรือไม่หนอ ?” ดังนี้,

ราหุล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่ดังนี้ไซร้, เธอพึงแสดง **พึงเปิดเผย พึงกระทำให้เป็นของหงายซึ่งกายกรรมนั้น ในพระศาสนาหรือในเพื่อน สพรหมจารี ผู้เป็นวิญญูชนทั้งหลาย,** ครั้นแสดง ครั้นเปิดเผย ครั้นกระทำให้เป็นของหงายแล้ว **พึงถึงซึ่งความระวังสังวรต่อไป.**

ราหุล ! ถ้าเธอพิจารณา รู้สึกอยู่ดังนี้ว่า “กายกรรมที่เรากระทำแล้วนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ดังนี้ ไซร้,

ราหุล ! **เธอพึงอยู่ด้วยปีติ และปราโมทย์ ตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ทั้งกลางวันและกลางคืนเถิด.**

ม.ม.๑๓/๑๒๘/๑๓๐.

อาชีพที่
ต่ำที่สุด

การบวชที่ไร้ประโยชน์

ภิกษุ ท. ! อาชีพต่ำที่สุด ในบรรดาอาชีพทั้งหลาย คือการขอทาน.

ภิกษุ ท. ! คำสาปแช่งอย่างยิ่งในโลกนี้คือ คำสาปแช่งว่า "แกถือกระเบื้องในมือเที่ยวขอทานเถอะ" ดังนี้

ภิกษุ ท. ! กุลบุตรทั้งหลาย เข้าถึงอาชีพนี้ เป็นผู้เป็นไปในอำนาจแห่งประโยชน์ เพราะอาศัยอำนาจแห่งประโยชน์, ไม่ใช่เป็นคนหนีราชทัณฑ์ ไม่ใช่เป็นคนขอให้โจรปล่อยตัวไปบวช ไม่ใช่เป็นคนหนีหนี้ ไม่ใช่เป็นคนหนีภัย ไม่ใช่เป็นคนไร้อาชีพ, จึงบวช

อีกอย่างหนึ่ง กุลบุตรนี้บวชแล้ว โดยที่คิดเช่นนี้ว่า เราทั้งหลายเป็นผู้ถูกหยั่งเอาแล้ว โดยชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาสทั้งหลาย เป็นผู้อันความทุกข์หยั่งเอาแล้ว มีความทุกข์เป็นเบื้องหน้าแล้ว ทำไฉน การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ จะพึงปรากฏแก่เรา ดังนี้.

ภิกษุ ท. ! แต่ว่า กุลบุตร **ผู้บวชแล้วอย่างนี้ กลับเป็นผู้มากไปด้วยอภิชฌา** มีราคะแก่กล้าในกามทั้งหลาย มีจิตพยาบาท มีความดำริแห่งใจเป็นไปในทางประทุษร้าย มีสติอันลืมหลงแล้ว ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่นแล้ว มีจิตหมุนไปผิดแล้ว มีอินทรีย์อันตนไม่สำรวมแล้ว.

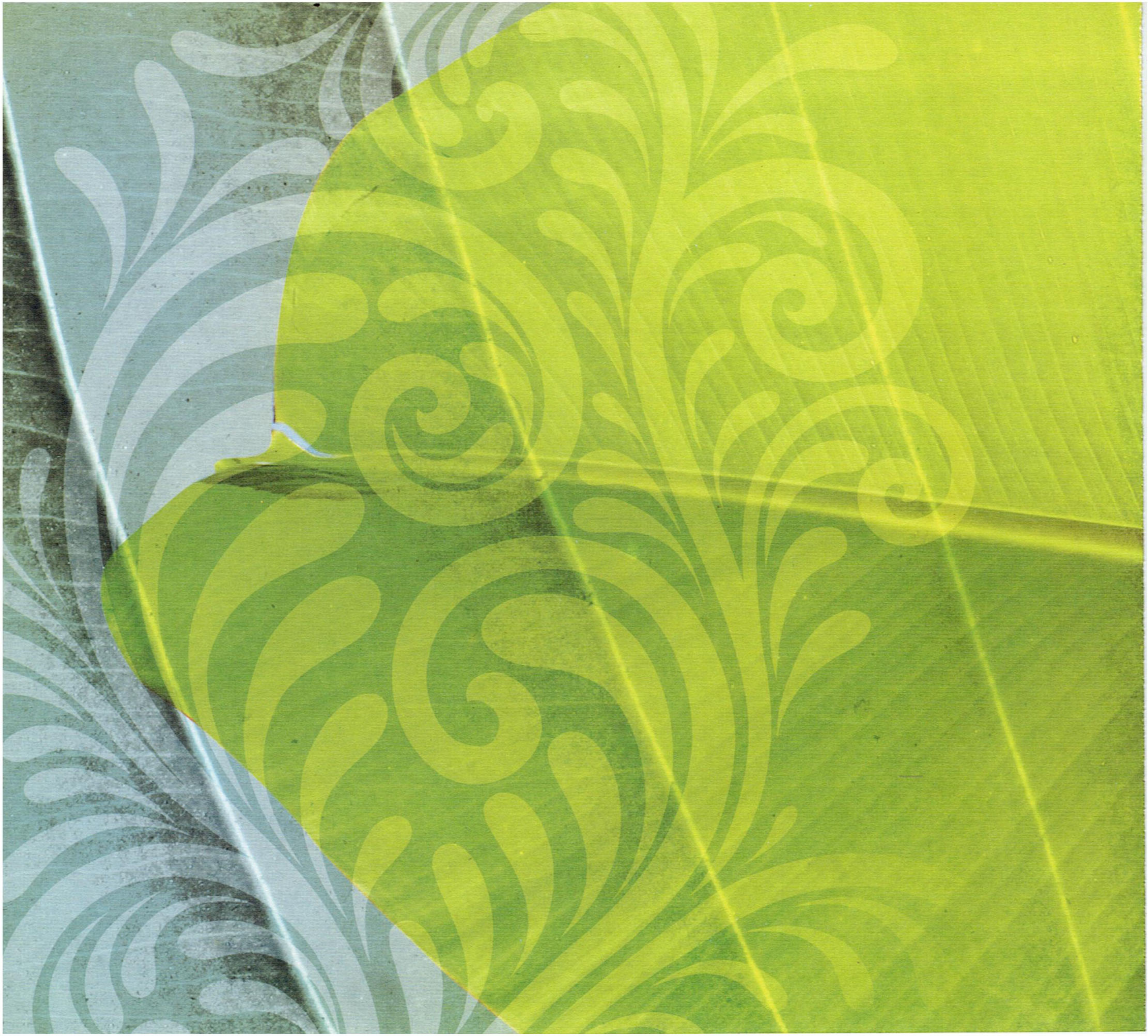
ภิกษุ ท. ! เปรียบเหมือน **ดุ้นฟืนจากเชิงตะกอน** ที่เผาศพ ยังมีไฟติดอยู่ทั้งสอง ตรงกลางก็เปื้อนอุจจาระ ย่อมใช้ประโยชน์เป็นไม้ในบ้านเรือนก็ไม่ได้ ย่อมใช้ประโยชน์เป็นไม้ในป่าก็ไม่ได้, ข้อนี้ฉันใด;

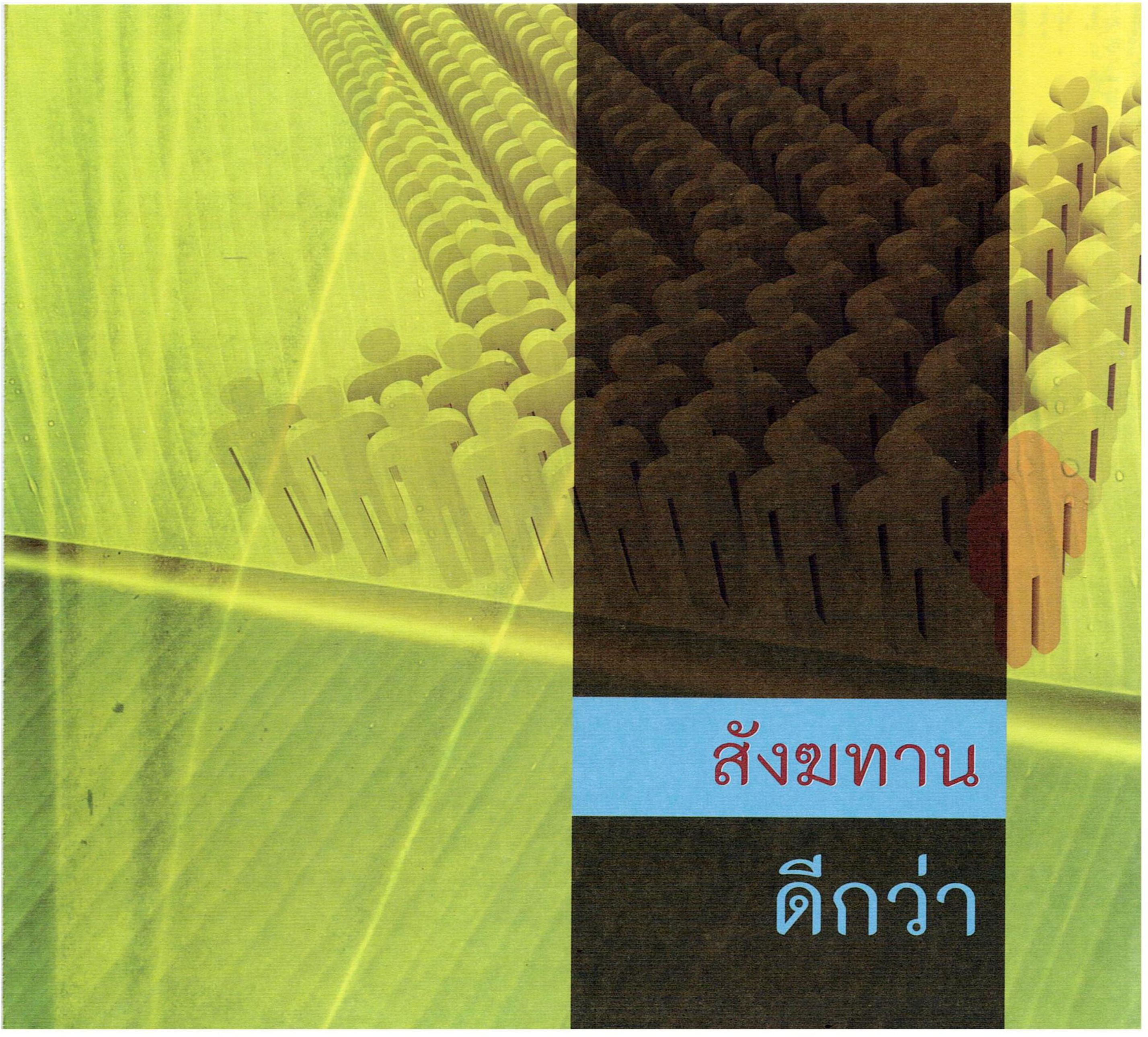
ภิกษุ ท. ! เรากล่าวบุคคลนี้ว่ามีอุปมาเช่นนั้น; คือ เป็นผู้เสื่อมจากโภคะแห่งคฤหัสถ์ด้วย, ไม่ทำประโยชน์แห่งสมณะให้บริบูรณ์ ด้วย.

ขนฺธ. สํ. ๑๗/๑๑๓/๑๖๗

ราธะ ! ความพอใจอันใด
ราคะอันใด นันทิอันใด
ตัณหาอันใด มีอยู่ในรูป
ในเวทนา ในสัญญา
ในสังขาร และในวิญญาณ
เพราะการติดแล้ว ข้องแล้ว
ในสิ่งนั้นๆ เพราะฉะนั้น
จึงเรียกว่าสัตว์ ดังนี้

บนฺธ.สํ ๑๗/๒๓๒/๓๖๗

สังฆทาน
ดีกว่า

สังฆทานดีกว่า !

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ทานประจำสกุลวงศ์ ข้าพระองค์ยังให้อยู่ แต่ว่าทานนั้นข้าพระองค์ให้เฉพาะหมู่ภิกษุผู้เป็นอรหันต์ หรือผู้ปฏิบัติอรหันตมรรค ที่อยู่ป่า ที่ถือบิณฑบาต ที่ถือผ้าสุกุล เป็นวัตร.”

คหบดี ! **ข้อที่จะรู้ว่า คนเหล่านี้เป็นพระอรหันต์ หรือปฏิบัติอรหัตตมรรคนั้นเป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก สำหรับท่านผู้เป็นคฤหัสถ์ ผู้บริโภคกาม** ผู้ยังมีการนอนเบียดบุตร บริโภคใช้สอยกระแจะจันทน์และผ้าจากเมืองกาสี ทัดทรงมาลาและเครื่องกลิ่นและเครื่องผัดทา ยินดีอยู่ด้วยทองและเงิน.

คหบดี ! ถึงแม้ภิกษุจะเป็นผู้ **อยู่ป่าเป็นวัตร** ถ้าเป็น **ผู้ฟุ้งซ่าน ถือตัว กลับกลอก พูดมาก มีวาจาไม่แน่นอน มีสติลืมหลง ปราศจากสัมปชัญญะ ไม่มีสมาธิ มีจิตหมุนไปผิด มีอินทรีย์อันปล่อยแล้ว :** ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุนั้น **ควรถูกติเตียนด้วยองค์นั้นๆ.**

คหบดี ! ถึงแม้ภิกษุจะเป็น ผู้**อยู่ป่าเป็นวัตร** ถ้าเป็นผู้ **ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ถือตัว ไม่กลับกลอก ไม่พูดมาก มีวาจาแน่นอน มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีสมาธิ มีเอกัคคตาจิต สำรวมอินทรีย์ :** ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุนั้นอันใครๆ **ควรสรรเสริญด้วยองค์นั้นๆ.**

คหบดี ! ถึงแม้ภิกษุจะเป็น ผู้**อยู่ใกล้บ้าน** ก็ดี....**บิณฑบาตเป็นวัตร** ก็ดี ...**ฉันในที่นิมนต์** ก็ดี ...**ถือผ้าบังสกุลเป็นวัตร** ก็ดี ...**นุ่งห่มคหบดีจีวร** ก็ดี ถ้าเป็นผู้ **ฟุ้งซ่าน ถือตัว กลับกลอก พูดมาก มีวาจาไม่แน่นอน มีสติลืมหลง ปราศจากสัมปชัญญะ ไม่มีสมาธิ มีจิตหมุนไปผิด มีอินทรีย์อันปล่อยแล้ว :** ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุนั้น **ควรถูกติเตียนด้วยองค์นั้นๆ.**

คหบดี ! ถึงแม้ภิกษุจะเป็นผู้อยู่ **ใกล้บ้าน** ก็ดี....**บิณฑบาตเป็นวัตร** ก็ดี ...**ฉันในที่นิมนต์** ก็ดี ...ถือ **ผ้าบังสกุลเป็นวัตร** ก็ดี ...**นุ่งห่มคหบดีจีวร** ก็ดี ถ้าเป็นผู้ **ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ถือตัว ไม่กลับกลอก ไม่พูดมาก มีวาจาแน่นอน มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีสมาธิ มีเอกัคคตาจิต สำรวมอินทรีย์ :** ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุนั้นอันใครๆ **ควรสรรเสริญด้วยองค์นั้นๆ.**

เอาละ คหบดี ! **ท่านจงถวายทานในสงฆ์เถิด** เมื่อท่านถวายทานในสงฆ์อยู่, จิตจักเลื่อมใส ; ท่านเป็นผู้มีจิตอันเลื่อมใสแล้ว ภายหลังแต่การตายเพราะการทำลายแห่งกาย จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์.

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! จำเดิมแต่วันนี้ไป ข้าพระองค์จะถวายทานในสงฆ์"

ฉกฺก.อํ. ๒๒/๔๓๖ - ๔๓๘/๓๓๐.

ท่านจงถวายทานในสงฆ์เถิด
เมื่อท่านถวายทานในสงฆ์อยู่, จิตจักเลื่อมใส ;
ท่านเป็นผู้มีจิตอันเลื่อมใสแล้ว
ภายหลังแต่การตายเพราะการทำลายแห่งกาย
จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์.

ห้ามผู้อื่น ให้ทาน ชื่อว่า ไม่ใช่มิตร

ห้ามผู้อื่นให้ทาน ชื่อว่าไม่ใช่มิตร

วัจฉะ ! ผู้ใดห้ามผู้อื่นซึ่งให้ทาน ผู้นั้นชื่อว่าเป็นอมิตร ผู้ทำอันตรายต่อสิ่ง ๓ สิ่ง คือ ทำอันตรายต่อบุญของทายก (ผู้ให้ทาน), ทำอันตรายต่อลาภของปฏิคาหก (ผู้รับ), และ ตัวเองก็ขุดรากตัวเองกำจัดตัวเองเสียตั้งแต่แรกแล้ว.

วัจฉะเอย ! **ผู้ที่ห้ามผู้อื่นซึ่งให้ทาน ชื่อว่าเป็นอมิตร** ผู้ทำอันตรายสิ่ง ๓ สิ่งดังนี้แล.

วัจฉะ ! เราเองย่อมกล่าวอย่างนี้ว่า “ผู้ใดเทน้ำล้างหม้อ หรือน้ำล้างชามก็ตาม ลงในหลุมน้ำครำ หรือทางน้ำโสโครก ซึ่งมีสัตว์มีชีวิตเกิดอยู่ในนั้น ด้วยคิดว่า สัตว์ในนั้นจะได้อาศัยเลี้ยงชีวิต ดังนี้แล้ว เราก็ยังกล่าวว่า นั่นเป็นทางมาแห่งบุญ เพราะการทำแม้เช่นนั้น ไม่ต้องกล่าวถึงการให้ทานแก่มนุษย์ด้วยกัน” ดังนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เรากล่าวว่าทานที่ให้แก่ผู้มีศีล เป็นทานมีผลมาก. ทานที่ให้แก่ผู้ทุศีล หาเป็นอย่างนั้นไม่. และ **ผู้มีศีลนั้นเป็นผู้ละเสียซึ่งองค์ ๕** และ **ประกอบอยู่ด้วยองค์ ๕.**

ละองค์ห้า คือ ละกามฉันทะ ละพยาบาท ละถีนมิทธะ ละอุทธัจจกุกกุจจะ ละวิจิกิจฉา.
ประกอบด้วยองค์ห้า คือ ประกอบด้วยกองศีลชั้นอเสขะ (คือชั้นพระอรหันต์)
ประกอบด้วยกองสมาธิชั้นอเสขะ ประกอบด้วยกองปัญญาชั้นอเสขะ
ประกอบด้วยกองวิมุตติชั้นอเสขะ ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะชั้นอเสขะ.

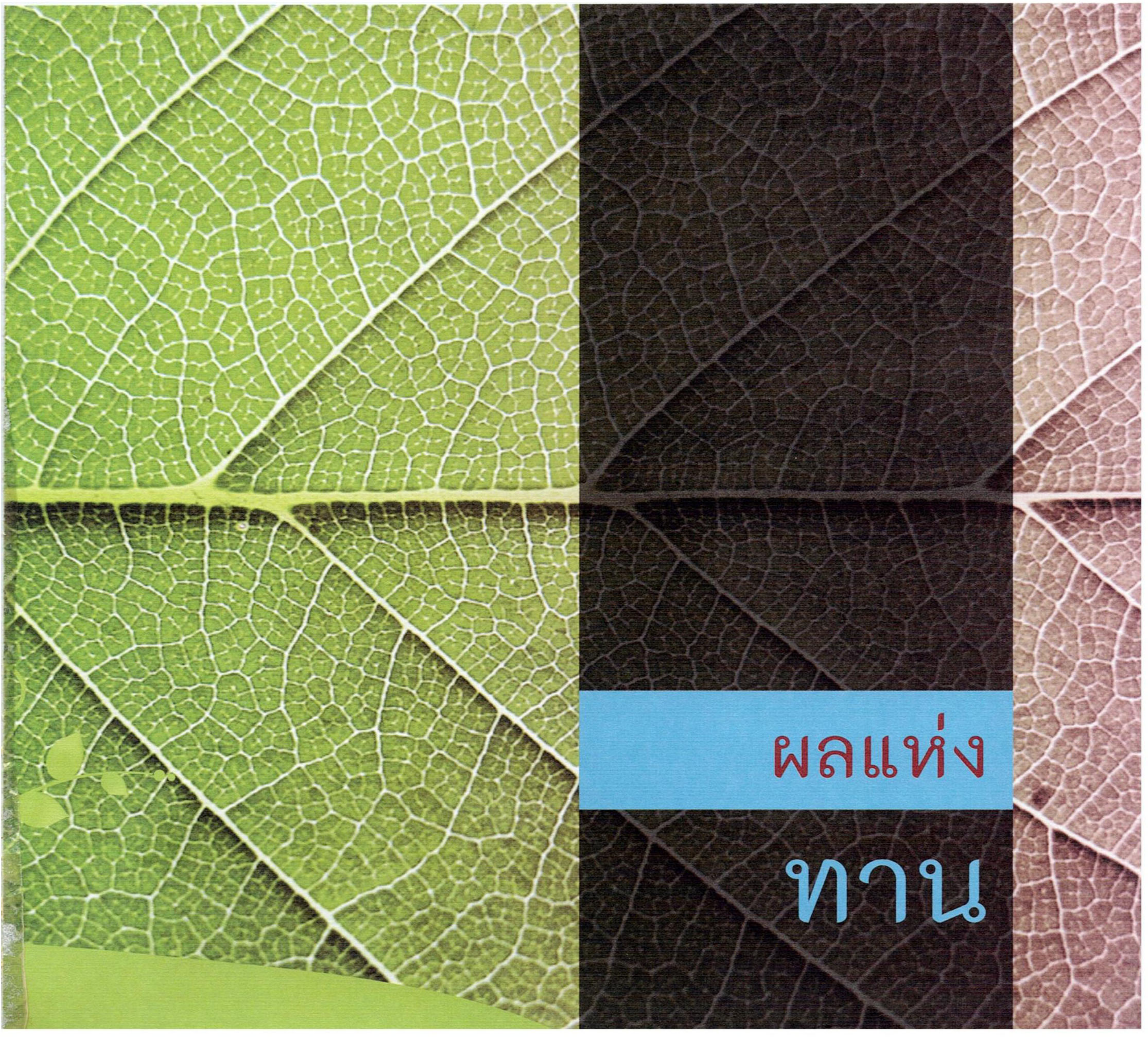
เรากล่าวว่าทานที่ให้ในบุคคลผู้ละองค์ห้า และประกอบด้วยองค์ห้า ด้วยอาการอย่างนี้ มีผลมาก ดังนี้.

อํ. ๒๐/๒๐๕/๔๙๗.

“ภิกษุ ภิกษุณี
อุบาสก อุบาสิกาใด
ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรม
ปฏิบัติชอบยิ่ง,
ปฏิบัติตามธรรมอยู่;
ผู้นั้นชื่อว่า ย่อมสักการะ
เคารพนับถือ บูชาตถาคต
ด้วยการบูชาอันสูงสุด.”

มหา.ที. ๑๐/๑๕๙/๑๒๘

ผลแห่ง
ทาน

ผลแห่งทาน

คหบดี ! คน **ให้ทานอันเศร้าหมองหรือประณีต** ก็ตาม แต่ **ให้ทานนั้นโดยไม่เคารพ ไม่ทำความนอบน้อมให้ ไม่ให้ด้วยมือตนเอง ให้ของที่เหลือ ไม่เชื่อกรรม และผลของกรรม** ให้ทาน

ทานนั้นๆ ย่อมบังเกิดผลในตระกูลใดๆ ในตระกูลนั้นๆ **จิตของผู้ให้ทานย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปพื่อบริโภคผ้าอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคยานอย่างดี ย่อมไม่น้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี** แม้บริวารชนของผู้ให้ทานนั้น คือ **บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ คนทำงาน ก็ไม่เชื่อฟัง ไม่เงี่ยหูฟัง ส่งจิตไปที่อื่นเสีย** ข้อนั้นเพราะเหตุไร ทั้งนี้เป็นเพราะ **ผลแห่งกรรมที่ตนกระทำโดยไม่เคารพ ฯ**

คหบดี ! บุคคล **ให้ทานอันเศร้าหมองหรือประณีต** ก็ตาม แต่ **ให้ทานนั้นโดยเคารพทำความนอบน้อมให้ ให้ด้วยมือตนเอง ให้ของที่ไม่เหลือ เชื่อกรรมและผลของกรรม** ให้ทาน

ทานนั้นๆ บังเกิดผลในตระกูลใดๆ ในตระกูลนั้นๆ **จิตของผู้ให้ทานย่อมน้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี ย่อมน้อมไปเพื่อบริโภคผ้าอย่างดี ย่อมน้อมไปเพื่อบริโภคยานอย่างดี ย่อมน้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี** แม้บริวารชนของผู้ให้ทานนั้น คือ **บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ คนทำงาน ก็เชื่อฟังดี เงี่ยหูฟัง ไม่ส่งจิตไปที่อื่น** ข้อนั้นเพราะเหตุไร ทั้งนี้เป็นเพราะ **ผลของกรรมที่ตนกระทำโดยเคารพ ฯ**

คหบดี ! เรื่องเคยมีมาแล้ว มีพราหมณ์ชื่อเวลามะ พราหมณ์ผู้นั้นได้ให้ทานเป็นมหาทานอย่างนี้ คือ ได้ให้ถาดทองเต็มด้วยรูปิยะ ๘๔,๐๐๐ ถาด ถาดรูปิยะเต็มด้วยทอง ๘๔,๐๐๐ ถาด ถาดสำริดเต็มด้วยเงิน ๘๔,๐๐๐ ถาด ให้ช้าง ๘๔,๐๐๐ เชือก มีเครื่องประดับล้วนเป็นทอง มีธงทอง คลุมด้วยข่ายทอง ให้รถ ๘๔,๐๐๐ คัน หุ้มด้วยหนังราชสีห์ หนังเสือโคร่ง หนังเสือเหลือง ผ้ากัมพลเหลือง มีเครื่องประดับล้วนเป็นทอง มีธงทอง คลุมด้วยข่ายทอง ให้แม่โคนม ๘๔,๐๐๐ ตัว มีน้ำนมไหลสะดวก ใช้ภาชนะเงินรองน้ำนม ให้หญิงสาว ๘๔,๐๐๐ คน ประดับด้วยแก้วมณี และแก้วกุณฑล ให้บัลลังก์ ๘๔,๐๐๐ ที่ ลาดด้วยผ้าโกเชาว์

ลาดด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดมีสัณฐานเป็นช่อดอกไม้ มีเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชมด มีเครื่องลาดเพดาน มีหมอนข้างแดงทั้งสอง ให้ผ้า ๘๔,๐๐๐ โกฏิ เป็นผ้าเปลือกไม้ ผ้าแพร ผ้าฝ้าย เนื้อละเอียด จะป่วยกล่าวไปไย ถึงข้าว น้ำ ของเคี้ยว ของบริโภค เครื่องลูบไล้ ที่นอน ไหลไปเหมือนแม่น้ำ

คหบดี ! ท่านพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า สมัยนั้น ผู้อื่นไม่ใช่เวลามพราหมณ์ผู้ที่ให้ทานเป็นมหาทานนั้น

คหบดี ! แต่ท่านไม่ควรเห็นอย่างนี้ สมัยนั้น เราเป็นเวลามพราหมณ์ เราได้ให้ทานนั้นเป็นมหาทาน ก็ในทานนั้น ไม่มีใครเป็นพระทักขิเณยยบุคคล ใครๆ ไม่ชำระทักขิณานั้นให้หมดจด

คหบดี ! **ทานที่บุคคล ถวายให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิ (พระโสดาบัน) ผู้เดียวบริโภค**
มีผลมากกว่า ทานที่เวลามพราหมณ์ให้แล้ว

ทานที่บุคคล **ถวายให้พระสกทาคามีผู้เดียวบริโภค**
มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลถวายให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิฐิ ๑๐๐ ท่านบริโภค

ทานที่บุคคล **ถวายให้พระอนาคามีผู้เดียวบริโภค**
มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลถวายให้พระสกทาคามี ๑๐๐ ท่านบริโภค

ทานที่บุคคล **ถวายให้พระอรหันต์ผู้เดียวบริโภค**
มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลเชื้อเชิญให้พระอนาคามี ๑๐๐ ท่านบริโภค

ทานที่บุคคล **ถวายให้พระปัจเจกพุทธเจ้ารูปเดียวบริโภค**
มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลถวายให้พระอรหันต์ ๑๐๐ รูปบริโภค

ทานที่บุคคล **ถวายให้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าบริโภค**
มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลถวายให้พระปัจเจก พุทธเจ้าร้อยรูป บริโภค

ทานที่บุคคล **ถวายให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขบริโภค**
มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลถวายให้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า บริโภค

การที่บุคคล **สร้างวิหารถวายสงฆ์ผู้มาจากจาตุรทิศ**
มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลถวายให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข บริโภค

การที่บุคคล **มีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ**
มีผลมากกว่า ทานที่บุคคลสร้างวิหารถวายสงฆ์ อันมาจากจาตุรทิศ

การที่บุคคล **มีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท** คือ งดเว้นจากปาณาติบาต... อทินนาทาน...
กาเมสุมิฉาจาร... มุสาวาท... จากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นฐานะแห่งความประมาท
มีผลมากกว่า การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ

การที่บุคคล **เจริญเมตตาจิตโดยที่สุดแม้เพียงเวลาสูดดมของหอม**
มีผลมากกว่า การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท คือ งดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ

และการที่บุคคล **เจริญอนิจจสัญญาแม้เพียงเวลาลัดนิ้วมือ**
มีผลมากกว่า การที่บุคคลเจริญเมตตาจิต โดยที่สุดแม้เพียงเวลาสูดดมของหอม ฯ

นวก. อํ. ๒๓/๔๐๕/๒๒๔

มีลาภ เสื่อมลาภ
มียศ เสื่อมยศ
นินทา สรรเสริญ
สุข ทุกข์
แปดอย่างนี้
เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงในหมู่มนุษย์
ไม่ยั่งยืน มีความแปรปรวน
เป็นธรรมดา

อฏฺธก อํ ๒๓/๑๕๙/๙๖

999.9
FINE
GOLD
999.9
FINE
GOLD

ผู้ให้

ทาน

ผู้ให้โภชนะ

ภิกษุ ท. ! ทายกผู้ให้โภชนะ ชื่อว่าย่อมให้ฐานะ ๔ ประการแก่ปฏิคาหก ๔ ประการเป็นอย่างไรเล่า คือ ให้ **อายุ วรรณะ สุขะ พละ**

ครั้นให้ **อายุ** แล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งอายุอันเป็นทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์
ครั้นให้ **วรรณะ** แล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งวรรณะอันเป็นทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์
ครั้นให้ **สุขะ** แล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งสุขะอันเป็นทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์
ครั้นให้ **พละ** แล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งพละอันเป็นทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์

ภิกษุ ท. ! ทายกผู้ให้โภชนะ ชื่อว่าย่อมให้ฐานะ ๔ ประการนี้แก่ปฏิคาหก ฯ

ผู้ใดย่อมให้โภชนะ ตามกาลอันควร โดยเคารพ แก่ปฏิคาหกผู้สำรวมแล้ว
ผู้บริโภคโภชนะที่ผู้อื่นให้เป็นอยู่ ผู้นั้นชื่อว่า ย่อมให้ฐานะ ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ

นรชนผู้มีปรกติให้ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มีบริวาร ยศ ในที่ที่ตนเกิดแล้ว ฯ

จตุกฺก. อํ. ๒๑/๓๒๐-๓๒๑/๒๓๗.

“ความชรา มีอยู่ในความหนุ่ม,
ความเจ็บไข้
มีอยู่ในความไม่มีโรค,
ความตาย มีอยู่ในชีวิต”

มหา.สํ.๑๙/๒๘๗/๙๖๔

เพื่อนที่
แท้จริง

กัลยาณมิตร คือ อริยมรรค

อานนท์ ! ภิกษุผู้ชื่อว่า มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ย่อมเจริญทำให้มาก ซึ่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์แปด โดยอาการอย่างไรเล่า ?

อานนท์ ! ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมเจริญทำให้มาก ซึ่งสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ **ชนิดที่ วิเวก อาศัยแล้ว; ชนิดที่ วิราคะ อาศัยแล้ว; ชนิดที่ นิโรธ อาศัยแล้ว; ชนิดที่น้อมไปรอบเพื่อการสลัดคืน.**

อานนท์ ! อย่างนี้แล ชื่อว่าภิกษุผู้มีมิตรดี สหายดี เพื่อนดี เจริญทำให้มาก ซึ่งอริยมรรคมีองค์แปด

อานนท์ ! ข้อนั้นเธอพึงทราบด้วยปริยายอันนี้เถิด คือว่า

พรหมจรรย์นี้ทั้งหมดนั่นเทียว ได้แก่ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี, ดังนี้.

อานนท์ ! จริงทีเทียว, สัตว์ทั้งหลาย ผู้มีความเกิดเป็นธรรมดา ได้อาศัย **กัลยาณมิตรของเรา** แล้ว ย่อมพ้นหมดจากชาติ, ผู้มีความแก่ชรา ความเจ็บป่วยความตาย ความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความแห้งผากใจ เป็นธรรมดา

ครั้นได้อาศัย **กัลยาณมิตร** ของเราแล้ว ย่อมหลุดพ้นหมด จากความแก่ชรา ความเจ็บป่วย ความตาย ความโศก ความคร่ำครวญ ทุกข์กาย ทุกข์ใจ ความแห้งผากใจ.

อานนท์ ! ข้อนั้นเธอพึงทราบด้วยปริยายอันนี้เถิด คือว่า

พรหมจรรย์นี้ทั้งหมดนั่นเทียว ได้แก่ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี, ดังนี้.

สคา. สํ. ๑๕/๑๒๗/๓๘๓

"ในธรรมวินัยนี้,
เธอผู้ใดเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว
จักละชาติสงสาร ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้...
พวกเธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท
มีสติ มีศีลเป็นอย่างดี
มีความดำริอันตั้งไว้แล้วด้วยดี
ตามรักษาซึ่งจิตของตนเถิด"

มหา. ที. ๑๐/๑๓๙/๑๐๖

สังสารวัฏ
นี้แล
ไม่มี
ประมาณ

สังสารวัฏ ไม่ปรากฏที่สุดแก่สัตว์ผู้มีอวิชชา

ภิกษุ ท. ! กัปหนึ่งนานแล มิใช่ง่ายที่จะนับกัปนั้นว่าเท่านี้ปี เท่านี้ร้อยปี เท่านี้พันปี เท่านี้แสนปี ฯ

ภิกษุ ท. ! เหมือนอย่างว่า ภูเขาหินลูกใหญ่ยาวโยชน์หนึ่ง กว้างโยชน์หนึ่ง สูงโยชน์หนึ่ง ไม่มีช่อง ไม่มีโพรง เป็นแท่งทึบ บุรุษพึงเอาผ้าแคว้นกาสี (ผ้าเนื้อปราณีต) มาแล้วปัดภูเขานั้น ๑๐๐ ปีต่อครั้ง ภูเขาหินลูกใหญ่นั้น พึงถึงการหมดไปสิ้นไป เพราะความพยายามนี้ ยังเร็วกว่าแล ส่วนกัปหนึ่งยังไม่ถึงการหมดไปสิ้นไป กัปหนึ่งนานอย่างนี้แล

บรรดากัปที่นานอย่างนี้ พวกเธอท่องเที่ยวไปแล้ว มิใช่หนึ่งกัป มิใช่ร้อยกัป มิใช่พันกัป มิใช่แสนกัป

ข้อนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะว่า สังสารนี้ กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นที่กางกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ

ภิกษุ ท. ! **ก็เหตุเพียงเท่านี้ พอทีเดียว เพื่อจะเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจะคลายกำหนัด พอเพื่อจะหลุดพ้น** ดังนี้ ฯ

นิทาน. สํ. ๑๖/๔๓๑

น้ำตาที่เราได้ร้องไห้มาแล้วทั้งหมด

ภิกษุ ท. ! ถูกละๆ พวกเธอทราบธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนี้ ถูกแล้ว น้ำตาที่หลั่งไหลออกของพวกเธอผู้ท่องเที่ยวไปมา คร่ำครวญร้องไห้อยู่ เพราะประสบสิ่งไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจโดยกาลนาน นี้แหละ มากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไม่มากกว่าเลย

พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของมารดาตลอดกาลนาน **น้ำตาที่หลั่งไหลออกของเธอเหล่านั้น** ผู้ประสบมรณกรรมของมารดา คร่ำครวญร้องไห้อยู่ เพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ นั่นแหละ มากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไม่มากกว่าเลย

พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของบิดา...มรณกรรมของพี่ชายน้องชาย พี่สาวน้องสาว... มรณกรรมของบุตร... ของธิดา... ได้ประสบความเสื่อมแห่งญาติ...ได้ประสบความเสื่อมแห่งโภคะ... ได้ประสบความเสื่อมเพราะโรค ตลอดกาลนาน **น้ำตาที่หลั่งไหลออกของเธอเหล่านั้น** ผู้ประสบความเสื่อมเพราะโรค คร่ำครวญร้องไห้อยู่ เพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจาก สิ่งที่พอใจนั่นแหละ มากกว่า ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไม่มากกว่าเลย

ข้อนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะว่าสงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้น เบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นที่กางกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ

ภิกษุ ท. ! **ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ก็พอแล้วเพื่อจะเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง พอแล้วเพื่อจะคลายกำหนัด พอแล้วเพื่อจะหลุดพ้น** ดังนี้ ฯ

นิทาน. สํ. ๑๖/๔๒๕

สุข ทุกข์ ที่เราได้ประสบมาแล้วทุกๆ รูปแบบ

ภิกษุ ท. ! สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นที่กางกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกพัน ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อม ไม่ปรากฏ

เธอทั้งหลายเห็นทุคตบุรุษ ผู้มีมือและเท้าไม่สมประกอบ หรือ เห็นบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยความสุข มีบริวารคอยรับใช้ **พึงลงสันนิษฐานในบุคคลนี้ว่า เราทั้งหลายก็เคยเสวยทุกข์ หรือเสวยสุข เห็นปานนี้มาแล้ว** โดยกาลนานนี้

...สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นมารดา, สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นบิดา, สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นพี่ชายน้องชาย, สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นพี่หญิงน้องหญิง, สัตว์ที่ไม่เคยเกิดเป็นบุตร โดยกาลนานนี้ **มิใช่หาได้ง่ายเลย**

ข้อนั้นเพราะเหตุไรเล่า เพราะเหตุว่า สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นที่กางกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกพัน ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ

ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ก็พอแล้วเพื่อจะเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง
พอแล้วเพื่อจะคลายกำหนัด พอแล้วเพื่อจะหลุดพ้น ดังนี้ ฯ

นิทาน. สํ. ๑๖/๔๔๓ – ๔๔๔

ที่รักที่เจริญใจในโลก

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ **เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก**
ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดที่นี้ เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี่
ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับในที่นี่

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์
สิ่งที่ทำหน้าที่รู้ (วิญญาณ) ทางตา สิ่งที่ทำหน้าที่รู้ทางหู...ทางจมูก...ทางลิ้น...ทางกาย...ทางใจ
ผัสสะทางตา ผัสสะทางหู ผัสสะทางจมูก ผัสสะทางลิ้น ผัสสะทางกาย ผัสสะทางใจ
เวทนาจากผัสสะทางตา เวทนาจากผัสสะทางหู...ทางจมูก...ทางลิ้น...ทางกาย...ทางใจ
การหมายรู้ (สัญญา) เกี่ยวกับรูป การหมายรู้เกี่ยวกับเสียง...กลิ่น...รส...กายสัมผัส...ธรรมารมณ์
เจตนาในการหมายรู้ (สัญเจตนา) เกี่ยวกับรูป...เกี่ยวกับเสียง...กลิ่น...รส...กายสัมผัส...ธรรมารมณ์
การตรึก (วิตก) ที่เป็นไปทางรูป การตรึกที่เป็นไปทางเสียง...กลิ่น...รส...กายสัมผัส...ธรรมารมณ์
การตรอง (วิจาร) ที่เป็นไปทางรูป การตรองที่เป็นไปทางเสียง...กลิ่น...รส...กายสัมผัส...ธรรมารมณ์
ตัณหาในรูป ตัณหาในเสียง ตัณหาในกลิ่น ตัณหาในรส ตัณหาในกายสัมผัส ตัณหาในธรรมารมณ์

(แต่ละอย่างๆ เหล่านี้) **เป็นที่รักที่เจริญใจในโลก**
ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดในที่นี้ เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นี่
ตัณหา เมื่อบุคคลจะละ ย่อมละเสียได้ในที่นี้ เมื่อจะดับ ย่อมดับในที่นี่

มหา.ที. ๑๐/ ๒๙๗ – ๒๙๘

วิธีดับทุกข์

ภิกษุ ท. ! ก็ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ เป็นไฉน ? นี้คือมรรคมีองค์ ๘ อันประเสริฐ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

ก็**สัมมาทิฏฐิ** เป็นไฉน ? ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในทุกขสมุทัย ความรู้ในทุกขนิโรธ ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา **สัมมาสังกัปปะ** เป็นไฉน ? ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในความไม่พยาบาท ความดำริในอันไม่เบียดเบียน **สัมมาวาจา** เป็นไฉน ? การงดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการพูดส่อเสียด (พูดให้คนแตกแยกกัน) งดเว้นจากการพูดคำหยาบ งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ **สัมมากัมมันตะ** เป็นไฉน ? การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม **สัมมาอาชีวะ** เป็นไฉน ? อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ละการเลี้ยงชีพที่ผิดเสีย สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงชีพที่ชอบ

สัมมาวายามะ เป็นไฉน ?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เกิดฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้
เพื่อ **มิให้** อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิด บังเกิดขึ้น
เพื่อ **ละ** อกุศลธรรมอันลามกที่บังเกิดขึ้นแล้ว
เพื่อ **ให้** กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด บังเกิดขึ้น
เพื่อ **ความตั้งอยู่** ไม่เลือนหาย เจริญยิ่ง ไพบูลย์ มีขึ้น เต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่บังเกิดขึ้นแล้ว

มหา.ที. ๑๐/๒๙๙

สัมมาสติ เป็นไฉน ?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา **เห็นกาย** ในกายอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา **เห็นเวทนา** ในเวทนาอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา **เห็นจิต** ในจิตอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณา **เห็นธรรม** ในธรรมอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้

สัมมาสมาธิ เป็นไฉน ?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม
บรรลุ **ปฐมฌาน** มีวิตก มีวิจาร มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่

เธอบรรลุ **ทุติยฌาน** มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น
เพราะวิตกวิจารสงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มีปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่

เธอมีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป
บรรลุ **ตติยฌาน** ที่พระอริยะทั้งหลาย สรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข

เธอบรรลุ **จตุตถฌาน** ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่

กายเป็นเพียงเครื่องระลึกให้จิตตั้งมั่น

...ภิกษุเมื่อเดิน ก็รู้ชัดว่าเราเดิน เมื่อยืน ก็รู้ชัดว่าเรายืน เมื่อนั่ง ก็รู้ชัดว่าเรานั่ง เมื่อนอนก็รู้ชัดว่าเรานอน หรือ **เธอตั้งกายไว้ด้วยอาการอย่างใดๆ ก็รู้ชัดอาการอย่างนั้นๆ**

...ภิกษุย่อมพิจารณา **เห็นกายในกาย** ภายในบ้าง
พิจารณา **เห็นกายในกาย** ภายนอกบ้าง
พิจารณา **เห็นกายในกาย** ทั้งภายใน ทั้งภายนอกบ้าง

พิจารณา **เห็นธรรม** คือ **ความเกิดขึ้นในกายบ้าง**
พิจารณา **เห็นธรรม** คือ **ความเสื่อมในกายบ้าง**
พิจารณา **เห็นธรรม** คือ **ทั้งความเกิดขึ้น ทั้งความเสื่อมในกายบ้าง**

...สติของเธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า **กายมีอยู่ ก็เพียงสักว่าความรู้ เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น** เธอเป็นผู้อันตัณหาและทิฐิไม่อาศัยอยู่แล้ว **และไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก**

มหา.ที. ๑๐/๒๗๕

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกบาลีอักษรไทยฉบับสยามรัฐ

พระไตรปิฎกไทยฉบับสยามรัฐ

พุทธวัจน์ ฉบับธรรมโฆษณ์ (ชุดจากพระโอษฐ์ ผลงานแปลพุทธวัจน์โดยท่านพุทธทาสภิกขุ)

พุทธวัจน์ ฉบับตรวจแก้ (จัดพิมพ์โดยมูลนิธิพุทธโฆษณ์)

ที่ปรึกษา

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล

ภันเตบุญร่วม อมโร

ภันเตสมเกียรติ โอภาโส

ภันเตไพบูลย์ อภิปุญฺโญ

ภันเตมาร์ค ชาคโร

ภันเตชัยณรงค์ ถาวโร

ภันเตพัสกร พุทฺธสโร

ออกแบบปก/รูปเล่ม

ยีนส์

จัดพิมพ์โดย ศิษย์ตถาคต **กลุ่มพุทธกาล**

◎ ฉบับแจกเป็นธรรมทาน ◎

หากมีความผิดพลาดประการใดของหนังสือเล่มนี้ ขอความเมตตาให้ท่านผู้มีจิตศรัทธา
โปรดแจ้งแก่ผู้จัดพิมพ์ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการพิมพ์ครั้งต่อๆ ไป

เจ้าภาพหนังสือ ปาพจน์ ฉบับฆราวาสชั้นเลิศ

คุณพรทิพย์ - คุณศิริพงษ์ หลีนวรัตน์	10,000 บาท
คลินิกบ้านรักษ์ฟัน	10,000 บาท
คุณสิริพรรณ คูหากาญจน์	6,000 บาท
คุณนพดารุณี (การบินไทยรักคุณเท่าฟ้า)	10,000 บาท
คุณวุฒิ - คุณอมรรัตน์ สุพรรณชาติ	10,000 บาท
คุณศรีเนตร ฤทธิรงค์	4,100 บาท
คุณวลีรัตน์ สุพรรณชาติ	5,000 บาท
คุณวิวิธ สุพรรณชาติ	5,000 บาท
คุณวรวุฒิ สุพรรรชาติ	5,000 บาท
คุณยีนส์	5,000 บาท
พ.อ.เดชา - คุณกมลวรรณ พลสุวรรณ	5,000 บาท
คุณบุญทรัพย์ เพียรกิจ	5,000 บาท
คุณทนง สุภัทราพิสุทธิ์	5,000 บาท
คุณลิขิต หมู่ดี	5,000 บาท
คุณจิรภา สิทธิโชค นางสาวธิติมา สิทธิโชค นางสาวเกษวรา สิทธิโชค คุณอภิสิทธิ์ สิทธิโชค	5,000 บาท
คุณดาวณี จิณณานิช คุณวาทิต - คุณวริศรา ประสมทรัพย์ คุณทวีชัย มณีวัฒนา คุณรุหาญ มณีวัฒนา นางสาวฐิติมา นะวะศิริบัณฑูรย์ นางสาวนิศานาถ มณีวัฒนา	5,000 บาท

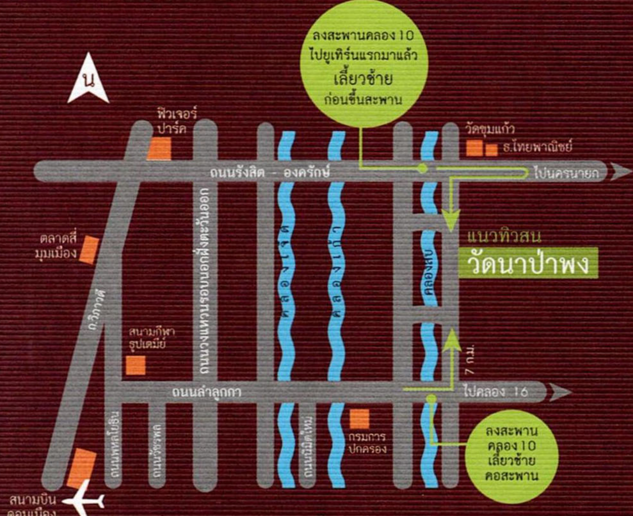
คุณเฉลิมชัย – คุณอัญชลี สมดี	3,000 บาท
คุณภาวิณี จันทะคุณ	2,500 บาท
คุณยอ อังศุภานิช	2,500 บาท
คุณอัจฉรา วานิชชัชวาล	2,500 บาท
คุณอมราลักษณ์ องค์สรณะคม	2,500 บาท
คุณวราพร - คุณวิวัฒน์ วิสุทธิ์ศรีมณีกุล	2,500 บาท
คุณวันเพ็ญ น่วมนาค	2,000 บาท
คุณสมนิตย์ พลากรกุล	2,000 บาท
คุณสุมนา พลากรกุล	2,000 บาท
คุณดินป่า - คุณณพา จีวัน	2,000 บาท
คุณจักรภพ เจษฎาธัญญกุล	2,000 บาท
กองทุนคุณแม่สาลี่ กิติสาธร	2,000 บาท
คุณวัชรพงษ์ - คุณอำนวยพร ภิญโญชีพ	2,000 บาท
นางซุ้ย แซ่ฉั่ว	1,500 บาท
คุณธัญญ์นภัส	1,200 บาท
คุณนงเยาว์ คูหากาญจน์	1,000 บาท
คุณนวลศรี คูหากาญจน์	1,000 บาท
คุณพจิพร ฉัตรเกษ	1,000 บาท
Jean-Paul Rogard	1,000 บาท
คุณสิริมา จงวิสุทธิ์ศันต์	1,000 บาท
ปลัดอุทัย-คุณวรรณา พระแก้ว	1,000 บาท
PING	1,000 บาท
คุณพเยาว์ นิลทรานนท์	1,000 บาท
คุณสมสุข ธีรกาญจน์	1,000 บาท

คุณสุรีย์ กิจเสถียร	500 บาท
คุณสมเจตต์ ผูกขวัญ	500 บาท
คุณไพฑูรย์ คล้ายสุบรรณ์ และครอบครัว	500 บาท
คุณบุญปลูก - คุณสายพิน นวลฉ่ำ และครอบครัว	500 บาท
คุณปณิดา พงศ์ภาคภูมิ	500 บาท
คุณศกุลตลา ตลึงจิตร	500 บาท
คุณพิมพ์ชนก ศิรเลิศลักษณ์	500 บาท
คุณวัฒนา อยู่พุ่มพฤกษ์	200 บาท
คุณนันธิดา เลิศศรี	200 บาท
คุณณัชชา ตั้งใหม่ดี	300 บาท
คุณสุรภา ศาสทรานนท์	300 บาท
คุณบุญส่ง กลิ่นหวล	100 บาท
คุณสายชล รมยานนท์	500 บาท
ดร.จิตผกา ธนปัญญารัชวงค์	2,000 บาท
คุณสุจิตร บุตรโท	1,000 บาท
คุณรัตติกร บุตรโท	4,000 บาท
คุณภูริรัฐ บุตรโท	1,000 บาท
คุณอลิสา หาญไชชาญ	5,000 บาท
คุณประทุมมาศ รมณารักษ์	200 บาท
รศ.ศิริจิต ทุ่งหว้า	300 บาท
ผศ.สมพงษ์ เทศประสิทธิ์	100 บาท
รศ.เสาวนิต คูประเสริฐ	500 บาท
ผศ.ดร.ประวิตร โสภโณดร	500 บาท

รศ.ดร.วุฒิพร พรหมขุนทอง	250 บาท
ผศ.วรวิทย์ วณิชาภิชาติ	100 บาท
คุณชวลิต-คุณวิลาวัณย์ องค์สรณะคม	2,500 บาท
คุณชรินรัตน์ เหมรัตนานนท์ และครอบครัว	100 บาท
คุณเอกศิษฐ วิชิตเจริญวงศ์ และครอบครัว	1,000 บาท
คุณอมราลักษณ์ องค์สรณะคม คุณอัครภณ ศรีสยาม	10,000 บาท
คุณพรกมล - คุณถนอมศักดิ์ - คุณรวิรัช ศรีสยาม	1,000 บาท
คุณเพ็ญจันทร์ - คุณเกียรติชัย ธรรมอักษร	1,000 บาท
คุณมัยวิชช พิเชษฐบุญเกียรติ	700 บาท
คุณนิกร สมะโณ	1,000 บาท
คุณวีระยุทธ ศรีสุรารักษ์ คุณนารีรัตน์ คำสิงห์นอก	500 บาท
คุณสายสุนีย์ พันธุ์เมฆา	100 บาท
คุณสรรเสริญ - คุณศิริพร - คุณภวิกา - คุณกานต์ - คุณกัญจน์ - คุณกริน เจริญกรุง	5,000 บาท
คุณเพชรรุ้ง นิ่มนคร	100 บาท
คุณอมรรัตน์ (นิด)	1,000 บาท
คุณไชยพงค์ กุลวัฒน์ธำรงค์ คุณทิพทัตชา เทอญธนะชัฎ และครอบครัว	1,000 บาท
คุณนิรุตท์ - คุณจำปี ภัทรพงศธร และครอบครัว	1,200 บาท
คุณชูศรี กันตังกุล	1,000 บาท

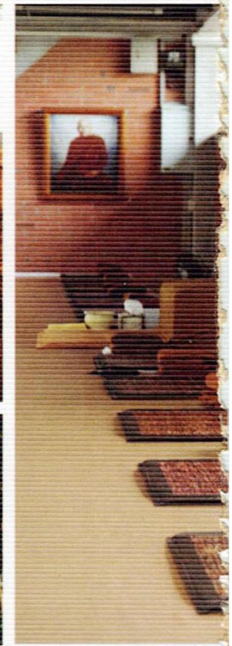
ขอขอบพระคุณ กัลยาณมิตรผู้มีจิตศรัทธาร่วมจัดพิมพ์

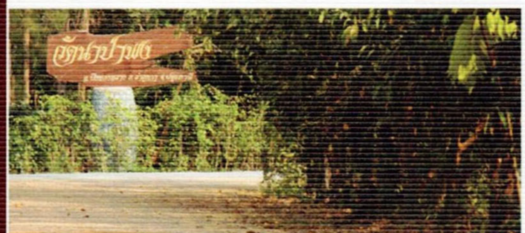
ติดตามการเผยแพร่พระธรรมคำสอน
ตามหลักพุทธวัจน์
โดย พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ได้ที่
http://watnapp.com

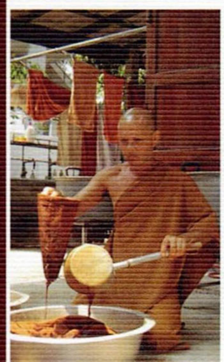

แผนที่วัดนาป่าพง

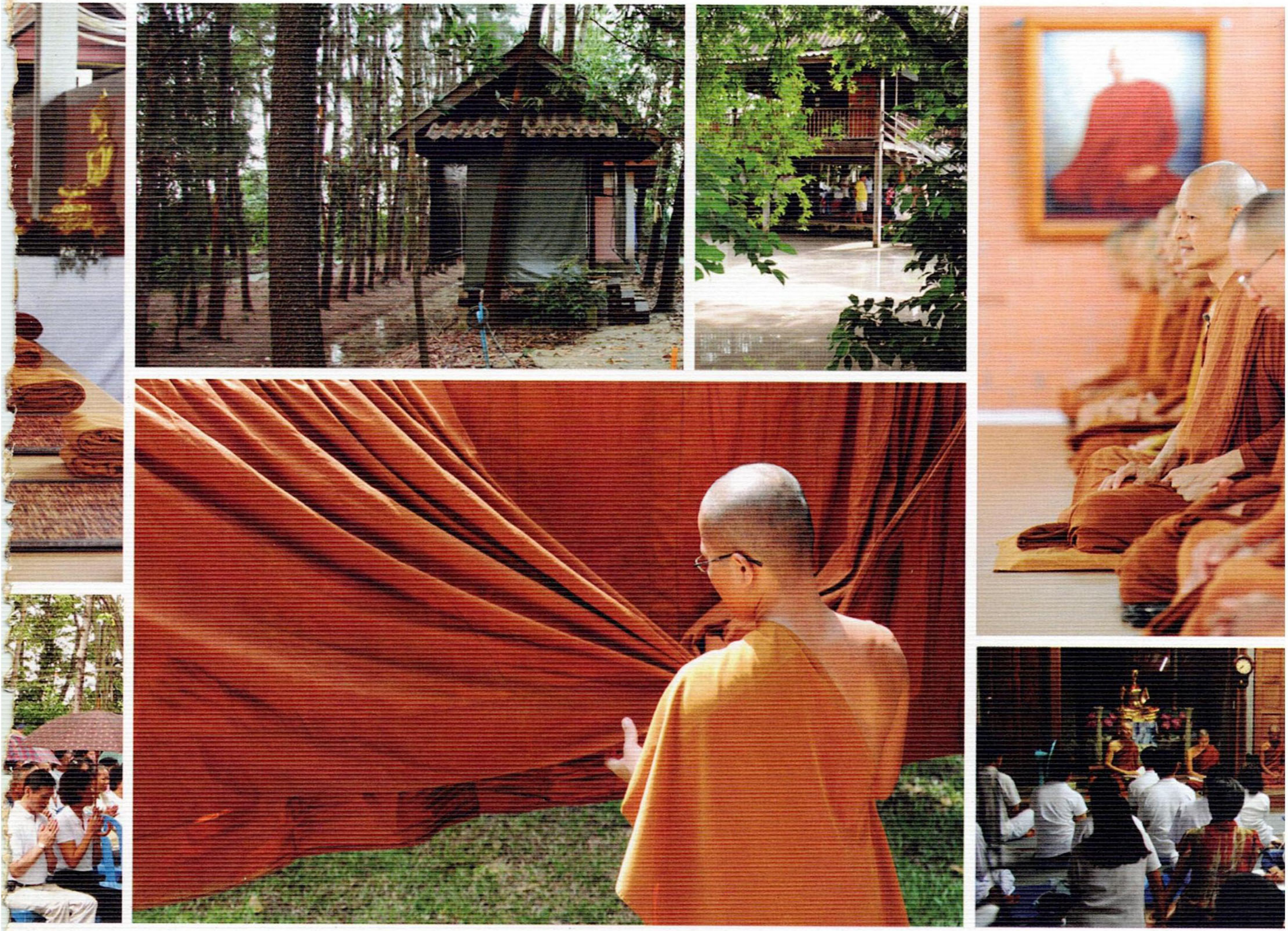

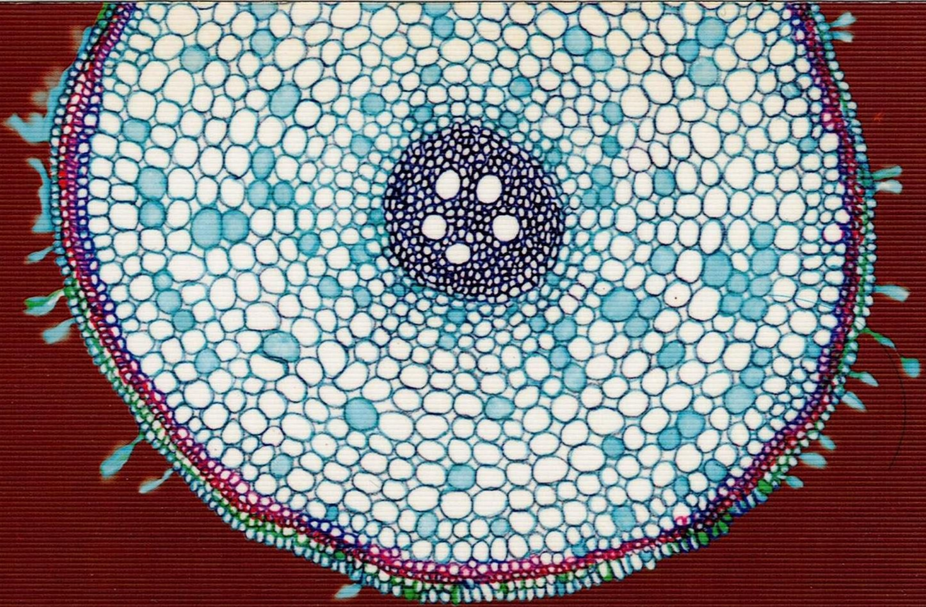

การมีธรรม
ของพระตถาคต
อยู่ในโลกคือ

ความสุข
ของโลก

